

Obsedeni svet

Za dogodke v zadnjem tednu dni lahko rečemo, da so bili presenetljivi in neverjetni hkrati. Novice o njih so nas pretresale in vzbujale bojazen za lastno prihodnost. Kaj se pravzaprav dogaja na našem planetu? Ali so se planeti postavili v takšen položaj, ali je sonce povečalo svojo dejavnost ali pa je kaj drugega v človeštvu prižgalo iskro destrukcije?

Večina svetovne javnosti je usmerila svojo pozornost na Kitajsko in se sprašuje, zakaj se tam dogaja to, kar se dogaja. Številni izvedenci za to državo in medijski komentatorji poskušajo na različne načine odgovoriti na to vprašanje. Eni pravijo, da gre za boj med političnimi frakcijami znotraj vodilne kitajske garniture, kjer so sedemdesetletniki mladeniči. Drugi spet pravijo, da gre za obračun s tistimi, ki si želijo več svobode in demokracije.

Vsi pa согласно poudarjajo, da ni nihče pričakoval tako krvavega obračuna s študenti na Trgu nebeškega miru v Pekingu. Kitajska osvobodilna armada (??!) je brez usmiljenja pobijala vse, kar je prišlo pred njene puške, strojnice in pod

rokah. To pa je vzrok temu, da ves socialistični svet caplja na mestu in životari v sedanjosti, boji pa se prihodnosti. Kako so si dogodki v realsocialističnih državah podobni, čeprav je med njimi deset, dvajset ali več let razlike! Spomnimo se Budimpešte, Gdanska in Prage v preteklosti in Tbilisija, Prištine ter Pekinga v sedanjosti. Vsi obžalujemo dogodke na Kitajskem, vendar naj nam bodo v opozorilo.

Drug dogodek, ki je zahteval na stotine človeških žrtev, pa je bila huda železniška nesreča pri Čeljabinsku v Sovjetski zvezi. Vzrok zanjo naj bi bilo izhajanje plina iz plinovoda. Napolnil je kotlino, po kateri teče železnica in ko sta se v njej srečala dva potniška vlaka, je

nas je zato, ker je ta država v našem spominu zapisana kot dežela velikih govejih zrezkov, ki so za nas vedno veljali za simbol blaginje.

Kot zvesti uresničevalci idej svojega voditelja pa so se znova pokazali Bolgari. Nalogo, ki jim jo je zadal Todor Živkov, da bodo v Bolgariji živeli samo Bolgari, so vzeli zelo resno in dobesedno. Pobolgariti hočejo vse, tudi muslimane, ti pa se nočejo odpovedati svojim stoletnim navadam. Bolgarska policija jih bo nekaj pobila, druge pa bodo, kot kaže, enostavno naložili na železniške vagonne in jih poslali v Turčijo.

Vzporednica med dogodki v Bolgariji in dogodki pri nas je več kot očitna. Upajmo le, da pri nas ne bodo dajali ljudi v železniške vagonne...

To so le nekateri izmed pretresljivih dogodkov tega tedna. Prav gotovo bi lahko pisali tudi

To je ostalo za tanki kitajske osvobodilne armade na Trgu nebeškega miru v Pekingu.

tankovske gosenice. Na ulicah je obležalo na tisoče mrtvih. V svet so pricurjale novice, da pokola ni opravila 38. armada, ki je nameščena v Pekingu in njegovi okolici, temveč so z vietnamske meje poslali v glavno mesto 27. armado. Sliši se tudi, da so se že spopadle enote kitajske vojske med seboj... To naj bi kazalo, da tudi znotraj vojaškega vrha ni enotnega stališča do sedanjih dogodkov na Kitajskem.

Na Kitajskem smo priča že preizkušenemu in v socialističnem svetu večkrat uporabljenemu scenariju. Drugače misleče so ožigosali z vsemi močimi ozidki in jih v lastni zagovor in opravičilo označili za kontrarevolucionarje. To je ustaljena fraza, ki je že preveč obrabljena, da bi ji lahko še verjeli. Na ta način skušajo vodilne elite zadržati svoj privilegirani položaj in oblast v svojih

plin eksploziral. Vzrok za nesrečo naj bi bila človeška malomarnost. Ali bo perestrojka lahko pometla z vsemi malomarnimi ljudmi v Sovjetski zvezi?

Muslimanski in ves ostali svet je kot blisk obšla novica, da je umrl iranski verski in državni voditelj ajatolah Homeini, ki so ga pokopali v torek. Ob njegovem mrtvaškem odru se je zbrala večmilijunska množica in v neverjetni gneči se umrlo precej ljudi. Ob tem se poraja vprašanje, ali bo novi iranski verski voditelj Ali Hamnei tudi tako goreč zagovornik islamskega fundamentalizma ali bo spravljivejši do ostalega sveta.

Vsi, ki smo lahko gledali televizijske posnetke iz Argentine, smo bili pretreseni nad sliko, kako so tamkajšnji ljudje v svoji bedi in lakoti za preživetje ropali trgovine. Pretreslo

o Libanonu, Etiopiji, pa dogodki v zakavkaških republikah in drugih območjih Sovjetske zveze. Veliko žrtev so zahtevale poplave na Šri Lanki in še bi lahko naštevali.

Mirno pa je v državah zahodne Evrope. Če so se pred leti ukvarjali s terorizmom, ki je skoraj zavrl normalno življenje, danes tam vlada mir. Prav gotovo ga niso dosegli z represijo, ampak s pogovori in kompromisi. Dosegli so da ljudje živijo relativno mirno in zadovoljno — ko se država ne vtika preveč v njihove zadeve.

V naslovu smo dejali, da je zadnje čase svet obseden. Upajmo, da so zadnji dogodki le posledica nenavadnega spleta okoliščin. V prihodnje bi veliko raje govorili in pisali o svetu, ki mu vlada pamet in svoboda.

Bojan Kuntarič

Iz vsebine

str. 2: Naša tema — nabor

str. 3: Slovensko-srbsko dopisovanje

str. 4: Ali bo berlinski zid padel?

str. 5: Vtisi našega človeka s Kitajske

str. 15: Spisi z natečaja Revolucija še traja

str. 16: O varstvu spomenikov NOV

Kosovo '89

Politična elita prehodnega tipa

Ali se je slovenska politika, ko gre za Kosovo, umaknila s položajev, ki so jih v Jugoslaviji napadli z vsemi topovi? Ali se za negotovimi ugotovitvami, da bi v primeru starotrških rudarjev lahko šlo za manipulacijo, skriva slovenski umik od načelnih stališč? Ali gre za prodajo prepričanja na račun medjugoslovanskega sporazumevanja? To so stvari, ki se nujno mešajo med informacije o najnovejših dogajanjih v tej jugoslovanski pokrajini.

Potrjevanje pravilnosti ocen

Če je zborovanje v Cankarjevem domu pokazalo, da Slovenci mislimo, da je reševanje razmer na Kosovu z izrednimi ukrepi najslabša možna rešitev — smrtno žrtve v pokrajini pa vse to potrdile, bi zdaj lahko dejali: »Vidite, imeli smo prav. V času najhujšega domnevnega pritiska na Srbe in Črnogorke smrtnih žrtev ni bilo. Zdaj, ko reševanje teče po novem vzorcu, so stvari, kakršne so. Pravilnost prejšnjih ocen je potrjena s smrtnimi žrtvami.«

Očitno je Jugoslavija na Kosovu ubrala res slab način odpravljanja težav. Pričakovana zaščita vsakega posameznika na Kosovu ni prinesla tega, kar je predsedstvo države obljubljalo. Predvsem pa zaščita ni enako zadevala vseh narodnosti na Kosovu. Obmetavanje s separatisti — ko gre za demonstracije proti državi prisili — je seveda sprenevedanje najslabše vrste.

Separatistične težnje na Kosovu pa zaradi izrednega stanja pridobivajo vse več novih privrženecv; kajti ko je država z enim aktom povedala, da prebivalstva pokrajine ne šteje več za sposobnega za samoupravljanje, je sprejela tveganje, da se to »neprišteveno« prebivalstvo upre.

Razmere na Kosovu so, žal je treba reči tako, zdaj »logične«. Po zakonu akcije in reakcije pritisk rodi protipritisk in v tem položaju smo zdaj.

Obletnica kosovske bitke

Šeststoletnica spopada na Kosovu prinaša še nove možnosti provokacij z obeh strani. Nobenega dvoma ni, da bo to policijsko najbolj zaščiten prosilca — predvsem od politikov je odvisno, za kaj jo bodo izrabili. Dve možnosti obstajata: zmagovalna je nove srbske državnosti — potencirano do prave nacionalne eksplozije; ti bi bilo novemu srbskemu ljudskemu posojilu, ki ga republika močno potrebuje, močno pogodu. In druga možnost — ponujena roka sprave, predlog ukinitve izrednega stanja in predložitev načrtov, kako bo vsesrbsko posojilo ozdravilo (ali vsaj poskusilo ozdraviti) tudi gospodarstvo v pokrajini. Za slednjo možnost je žal vse manj navdušencev. Navdušenje nad novo srbsko ustavnostjo pač kaže že nekatere prav nelepe zakonske kosti: na primer, predlagani zakon o načrtovanju družine daje samoupravnim interesnim skupnostim oziroma državi moč nad družinskim življenjem. V prevodu to pomeni, da premalo rod-nemu srbskemu narodu ne bo dovoljeno zmanjševati števila članov družine, albanski pa bo ob tem

naletel ne le na velikodušnost, ampak tudi spodbudo. Skorajda odveč je pripovedovati, da nova srbska ustava pokrajinam več ne omogoča pravice veta — v skladu z vodilno mislijo, da o vsem odloča večina, manjšina pa se mora vselej podrediti.

Obletnica Kosovske bitke torej po sedanjih znakih ne obeta nove pripravljenosti po sporazumevanju — pa naj je ta še tako zaželen.

Politična diferenciacija

Zdaj seveda nikomur ni skrito — na Kosovu gre za politično čistko najširših razsežnosti. Prvine te čistke imajo najbolj čiste oblike, ki jih poznamo iz zgodovine — od partijskih čistk do obetov izgube eksistence (beri: službe) in odstranjevanja oporečnikov iz politično vplivnih območij.

Toda razen Rahmana Morine se prihajajoča politična smetana najbrž niti ne zaveda, da je v bistvu elita prehodnega tipa; so skupina ljudi, ki bo svoje politično obdobje končala kot z obeh strani zavržen, stranski pojav — za ene potreben, da je opravil zanje umazan del posla, za druge kot odpadnik lastnega rodu. Novinarji, ki smo natančneje spremljali Morinovo politično delo, smo pripravljeni sklepati, da je odšel na najbolj nevhvaležno funkcijo v pokrajini, in se pri tem dobro zaveda, da se bo stvar zgodovinsko zanj končala z izobčenjem; vse skupaj je torej sprejel kot partijsko dolžnost, po kateri bo na koncu žrtev on sam. Očitno je sprevidel, da se nekdo mora poskusiti v vlogi amortizerja in da dolgo obdobje brezvladja prinaša samo še več težav. Ko se bo vse skupaj končalo — to ve tudi Rahman Morina — se bo ves drugi povzpetniški sloj poskril — s prstom pa bodo pokazali nanj, ki bo sicer pretil največ križevega potu... Zdaj, ko se je sprijaznil s tako vlogo, pač igra bolj »trdo«.

Toda vrnimo se k slovenski politiki. Le-ta se natanko zaveda, da stvari na Kosovu niso ne takšne, kot jih prikazujejo uradni tovariši, ne popolnoma takšne, kakršne so videti izpod novinarskih peres. Silnice moči v kosovski stvarnosti so pre malo znane še takemu strokovnjaku — zato je seveda o manipulaciji v primeru starotrških rudarjev oziroma o dejanski nesreči nezanesmarljive skupine ljudi, ki se je odločila za tako obliko političnega pritiska, kot je štrajk pod zemljo (poznali so jo tudi poljski rudarji) nemogoče govoriti v absolutnih kategorijah. Slovenski politiki so se torej lahko opredeljevali le do vidnega dela dogodkov — ta pa je bil človeška stiska — pa naj se ta izraža prek materialne bede ali pritiska na narodovo enakopravnost in samostojnost. Če bi denimo Milan Kučan dovoljeval možnost, da je šlo v Starem trgu tudi za manipulacijo, pa ni pristal na to, da nesrečo rešuješ z novo nesrečo. To pa so prinesli ravno izredni ukrepi v pokrajini (če preštejemo samo žrtve). Nanjo oziroma na njeno potencialno nevarnost je slovenska politika opozorila v Cankarjevem domu in se, žal, ni motila.

Gojko Bervar

Predstavniki borčevskih organizacij glavnih mest republik in pokrajin v Ljubljani

Delovati — predvsem v svojem okolju

Na začetku tedna se je v gosteh pri ljubljanskih borcih mudila skupina predstavnikov borčevskih organizacij glavnih mest republik in pokrajin Jugoslavije v okviru rednih srečanj in izmenjav mnenj; v dvodnevni pogovori so si izmenjali informacije in mnenja o dogajanjih v državi, predvsem pa je vsakdo spregovoril o delovanju in aktivnosti borčevske organizacije v lastnem okolju.

Iztok Winkler, predsednik ljubljanskih komunistov, je gostom orisal stanje, razvojne usmeritve in tudi nekatere probleme mesta Ljubljane, razprava, ki je sledila, pa je kljub nekaterim nasprotnim stališčem in različnim gledanjem vendarle uokvirila dvoje temeljnih skupnih misli: da se prav vsi borci že zavoljo izvirne narave svojega borčevstva zavzemajo za razbijanje vseh vrst nacionalizmov brez razlike in da je treba poskrbeti, da bodo razprave, kadar gre za različna stališča, vselej podprte z argumenti in ne pavšalne.

Gostje so si ogledali partizanski Rog in Bazo 20 ter zadnji dan obiska spregovorili tudi o problemih socialnega in zdravstvenega varstva borcev in vojaških invalidov. Pred koncem obiska jih je na Magistratu sprejela tudi ljubljanska županja Nuša Kerševan.

B. Ž. J.

Pred dnevi se je v naši republiki končal nabor

Razporeditev ni stvar posameznika

V življenju vsakega človeka je nekaj dogodkov, ki jim rečemo prelomni. Prav gotovo je v življenju vsakega fanta takšen dogodek nabor, ko mu družba prizna, da je telesno in psihično dovolj zrel, da lahko prispeva svoj delež k obrambi. Nabor je vsekakor svojevrsten dogodek, ki ima na Slovenskem tradicijo in se razlikuje od kraja do kraja. Mladi ta dogodek praznujejo na različne načine. Na svojevrsten način obeležijo ta dan na Primorskem, kjer se naborniki pripeljejo na nabor z okrašenimi konjskimi vpregami. Vozove pripravljajo že prej v krajevnih skupnostih, jih okrasijo z borovimi vejami, brinjem, cvetjem, napisi, zastavami in drugim. Na tako okrašenih vozovih se s pesmijo ob spremljavi harmonike popeljejo po krajih v občini in pokažejo ljudem, da gre do nabor in se seveda hkrati »pobahajo« s svojim lepo okrašenim vozom. Navadno najlepše vozove tudi nagradijo.

Kaj je pravzaprav nabor? To je postopek, v katerem na podlagi določenih meril izbirajo fante za stalno popolnitev JLA. Fante, stare približno 17 let, razvrstijo v veje, rodove, službe ter specialnosti in jih pošljejo na služenje vojaškega roka v ustrezne enote, ustanove ali centre. Bolj po domače bi lahko rekli, da je nabor vsaka popolnitev oboroženih sil z ljudmi, ne glede na to, ali je ta obvezna ali prostovoljna.

in služb. Namen tega je, da bi pridobili ustrezne podatke pripombe in predloge, ki so pomembni za izbiro in razporeditev nabornikov v rodove in službe.

Pred nabornim postopkom gre vsak fant na zdravniške in druge preglede ter preskuse, kjer ugotovijo, ali je sposoben za vojaško službo. Sistematske zdravniške preglede opravijo posebej usposobljeni in pooblašeni zdravniki in pristojni zdravstveni organi.

Naborne komisije ocenjujejo sposobnost nabornika z opisno oceno. Te pa so lahko: sposoben, omejeno sposoben,časno nesposoben in nesposoben za vojaško službo. Sposobnim in omejeno sposobnim določi naborna komisija rod oziroma službo v JLA. Pritožbe v zvezi z razporeditvijo nabornikov v rodove in službe rešuje drugostopenjska komisija pri Republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo.

Za posebno zahtevne naloge, kot so poveljniške ali druge in za katere morajo imeti kandidati poleg zdravstvenih sposobnosti tudi dobre delovne in značajske lastnosti in navade, obstajajo posebna merila. Kandidate za gojence šol rezervnih oficirjev izberejo med naborniki, ki v tekočem letu opravijo nabor. Pri tem upoštevajo predpisana merila za ocenjevanje sposobnosti kandidata, za obvladovanje učnega načrta v teh šolah in njegovo motiviranost za vpis na šolo rezervnih oficirjev. Bodoče rezervne oficirje lahko predlagajo družbenopolitične organizacije, organi za ljudsko obrambo, krajevne skupnosti in pa učitelji predmeta obramba in zaščita na šolah. Seveda pa se lahko vsak fant sam prijavi za te šole. V tem primeru mora priložiti dokumentacijo o izpolnjenih pogojih. Končni izbor kandidatov za gojence šol rezervnih oficirjev napravi komisija, ki jo sestavljajo predstavniki republiškega sekretariata za ljudsko obrambo RK SZDL, RK ZSMS, RK ZRVS, RSTO, JLA in RSNZ.

V skoraj vseh občinah in krajevnih skupnostih pripravljajo svojim sokrajanom – nabornikom pred odhodom na služenje vojaškega roka poslovilne slovesnosti in prireditve.

Pred dnevi smo obiskali Dom španskih borcev, kjer je nekaj dni potekal nabor za fante iz ljubljanske občine Moste-Polje. Prizadevali so si, da bi bilo vzdušje na nabornem čimbolj pristno. Tako so v prostoru, kjer so fantje čakali na pogovor s komisijo, predvajali video posnetke, prav tako pa so lahko prebrali propagandni material o jugoslovanski ljudski armadi. S posebnim zanimanjem so mladi prebirali brošuro Naborniku na pot, ki je v začetku leta izšla pri založbi Borec in nudi mlademu fantu vrsto napotkov in mu predstavlja organizacijo JLA, kar naj bi pomagalo, da bi jo bolje spoznali. Kot so povedali, naj bi v prihodnje vsi naborniki na območju ljubljanskih občin in tudi nekaterih drugih občin v naši republiki dobivali to brošuro.

Prvi, s katerim so se pogovarjali naborniki, je bil zdravnik Franjo Šilc. »Preden smo

Matjaž Šincek

Boštjan Škulj

začeli z naborem, sem pregledal rezultate zdravniških pregledov kandidatov za ameriško vojsko. Če jih primerjam z rezultati sedanje generacije nabornikov v naši občini, je jasno, da je zdravstveno stanje naših fantov celo boljše od ameriških. Pri nekaterih nabornikih opažamo, da imajo nekatere težave. To so predvsem ortopedske, saj so fantje previsoki za svojo telesno težo; nekateri imajo težave zaradi nepravilne drža. Ti dve težavi izhajata iz tega, ker se mladi premalo ukvarjajo s športom. Majhen odstotek mladih pa je časno nesposobnih za vojaško službo zaradi najrazličnejših poškodb in emotivne nezrelosti. Precej fantov pa je omejeno sposobnih zaradi težav z vidom,« je dejal dr. Franjo Šilc.

Predsednik naborne komisije v Mostah pa je bil Petar

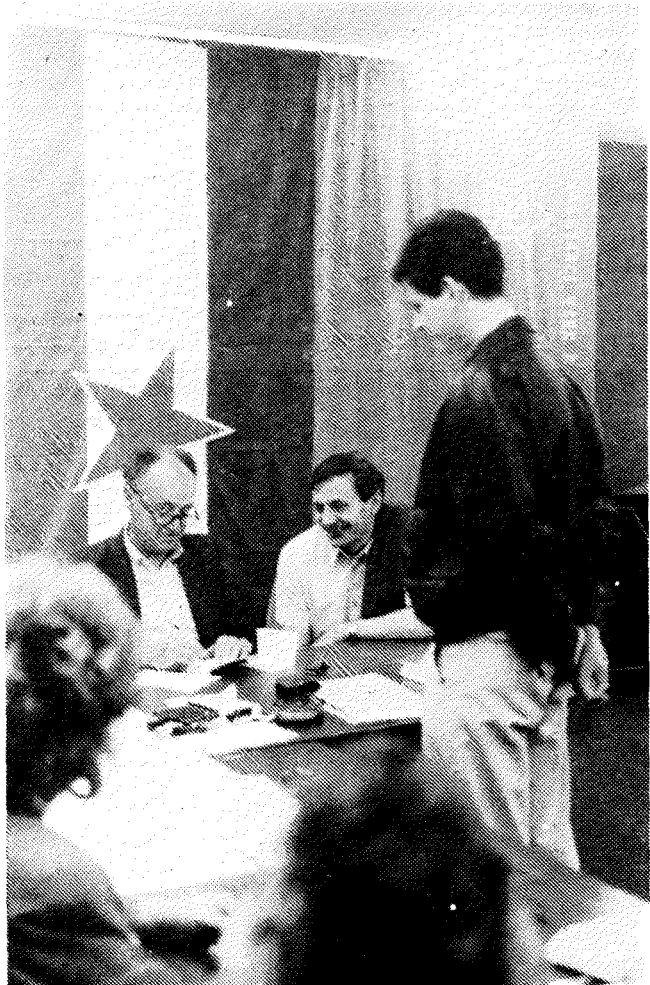
upoštevamo želje vsakega posameznika, ki jih je izrazil pred prihodom na nabor, njegovo zdravstveno stanje in seveda potrebe JLA. Približno 80 odstotkov mladih usmerimo v tiste rodove in službe, ki si jih sami želijo. Vsi na žalost ne morejo tja, kamor želijo, saj niso zdravstveno sposobni. Zato se trudimo, da bi jih poslali tja, kjer bi se jim zdravje zboljšalo; če jim to koristi, jih pošljemo v garnizije ob morju. Največ fantov iz naše občine želi služiti vojaški rok kot voznik ali pa mornar. Naj povem, da v vsaki generaciji nabornikov potrebujemo le en odstotek voznikov. Kljub temu pa fantje pravijo, da so v glavnem zadovoljni z rodom ali službo JLA, v kateri bodo služili vojaški rok.

Mladi sicer veliko vedo o jugoslovanski ljudski armadi, vendar pa to ni dovolj, da bi

nekaj jih je takšnih, ki so končali triletno srednjo šolo, največ pa je takšnih, ki končujejo šolo pete težavnostne stopnje.»

Dva fanta, ki sta bila tisti dan na naboru, pa smo vprašali o njihovi občutkih. Matjaž Šincek obiskuje srednjo grafično šolo: »Priznati moram, da sem si nabor predstavljal čisto drugače. Razočaran sem nad njim. Po mojem mnenju nas komisija obravnava premalo kot človeka in premalo se posveti vsakemu izmed nas. V krajevni skupnosti so res pripravili pogovor z naborniki, vendar pa je bilo vse skupaj bolj prijateljski klepet. Komisija me je napotila na služenje vojaškega roka v pehoto in s tem sem kar zadovoljen. Upam tudi, da bom lahko po urjenju odšel delat v kakšno vojaško tiskarno ali morebiti vojaški klub. Če pomislim, da bom čez približno leto dni moral oditi v JLA, me navdajajo mešani občutki. Po eni strani bom imel celo leto »počitnic«, saj bodo drugi mislili namesto mene, po drugi strani pa se mi zdi škoda leta, ki ga bom izgubil na ta način.»

Boštjan Škulj pa je dijak srednje gostinsko-turistične šole in bo po končanem šolanju kuhar: »Ko sem dobil poziv za nabor, me je bilo malo strah, kam me bo komisija napotila na služenje vojaškega roka. Najbolj sem se bal, da me bodo dali v pehoto. Na moje veselje pa so me dali k intendantom, kar sem si v bistvu tudi najbolj želel.

Eden izmed nabornikov iz ljubljanske občine Moste-Polje pred komisijo, ki mu bo povedala, kje bo služil vojaški rok.

Naborni postopek je zelo zahteven in pomemben tako za JLA kot tudi za nabornika. Naborne komisije si prizadevajo, da bi mlade fante razporedile na prava mesta in dolžnosti. Tako pridobi JLA, saj z vso sodobno tehniko ravna ljudje, ki so se z njo srečevali že pred prihodom v enote. Tako zagotovijo brezhibnost, večjo trajnost in boljše kakovost vzdrževanja, predvsem pa večjo učinkovitost. Tudi nabornik se mora zavedati, da bo potem, ko bo razporejen v določen rod ali službo, te naloge opravljal tudi po služenju vojaškega roka, vse dotlej dokler bo trajala njegova vojaška obveznost.

Zato je povsem razumljivo, da v tem postopku sodeluje vrsta dejavnikov, od zdravstvenih ustanov vojaških organov, krajevnih skupnosti, organizacij združenega dela, šol, družbenih in družbenopolitičnih organizacij, društev

Nabor opravi naborna komisija, nanj pa seveda povabijo tudi nabornika. V komisiji so oficir JLA, zdravnik iz pristojnega zdravstvenega doma, predstavniki mladine, socialistične zveze in skupščine občine. Obstajajo pa tudi stalne naborne komisije, ki ugotavljajo sposobnosti nabornikov, ki se jim je sposobnost po naboru spremenila in spreminjajo rodove ter službe. Te komisije so v Ljubljani, Celju, Mariboru, Novem mestu in Postojni, drugod pa se sestanejo po potrebi.

Kam pa bo nabornik razporejen, pa je odvisno od njegovega zdravja, poklica, šolske izobrazbe, posebnih znanj ter veččin, osebnih lastnosti, potreb JLA in seveda želja. Veliko teh podatkov dobijo iz posebnega vprašalnika, ki ga nabornik izpolni že pred naborem, kjer opiše, v katerem rodu ali službi bi želel služiti vojaški rok.

Po lepi slovenski navadi, s harmoniko...

Pred dnevi smo lahko v središču Titovega Velenja opazili lepo okrašene vozove, na katerih so sedeli mladi, prešerno razpoloženi fantje. Velikokrat s pesmijo na ustih in rožo v gumbnici. Prihajali so od vseh predstavnih pred naborno komisijo. Ampak, predno so prišli tako daleč, so morali opraviti že kar nekaj aktivnostirecimo zdravniške preglede, ki jih že drugo leto zapovrstjo opravijo v civilni zdravstveni ustanovi, zdravstvenemu domu Velenje. Nekaj aktivnosti pred tem pa so opravili tudi v krajevnih skupnostih, delovnih organizacijah in seveda šoli, kjer nabornike dobro poznajo in dajo o njih tudi svoje mnenje, oziroma priporočilo.

Potem so prišli pred komisijo, ki so jo sestavljali: predsednik, ta je navadno vojaška oseba, tokrat je bil to Ignjat Dakić, kapetan I. razreda, zdravnik, dr. Bogdan Menih ter predstavnik oddelka za ljud-

sko obrambo, OK SZDL, mladine in referentka za naborne zadeve.

Najbolj pa nas je zanimalo, koliko je upoštevan pri izbiri roda, ki ga bo nabornik služil, njegov interes. Marjana Plajhner pravi: »Želje mladih po služenju vojaškega roka v določenem rodu so seveda eno, možnosti pa drugo. Pri izbiri gre za cel splet okoliščin, ki jih je treba upoštevati. To, v katerem rodu bo nabornik služil vojsko, je odvisno od njegovega zdravstvenega stanja, šolske izobrazbe, potreb jugoslovanske ljudske armade, tudi od mnenj, ki jih dobimo o nabornikih iz krajevnih skupnosti, šol, delovnih organizacij in tako naprej, skušamo pa seveda, kolikor se da, upoštevati tudi želje nabornikov.»

Ti, ki so pred naborno komisijo prišli ob zadnjem naboru, bodo vojaško obleko oblekli prihodnje leto, ko bodo stari 19 let.

Bogdan Mugerle

Drljevič, ki je med drugim poudaril: »Na prvi pogled se zdi, da sam odločam, kam bo kdo šel služiti vojaški rok. Vendar ni tako. Že pred naborem je naša komisija pregledala vso dokumentacijo in se okirno odločila, kam bo kdo šel. Pri tem kar najbolj

jo podrobneje poznali. Mo-goče bi morali v srednjih šolah vsaj nekaj ur nameniti natančnejšemu spoznavanju JLA in njene organiziranosti. Tako bi lažje našli svoje mesto v njej. Letos je prišlo na nabor zelo malo fantov, ki bi končali samo osnovno šolo,

V kratkem bom naredil tudi vojniški izpit in upam, da mi bo ta tudi koristil v JLA. Naborna komisija mi je svetovala, naj takoj, ko bom naredil izpit, prinesem fotokopijo potrčila na vojaški odsek, kjer ga bodo priložili k moji dokumentaciji.»

B. K.

Slovenski borci odločno zavračajo informacijo prejšnje vlade

Predsedstvo Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije je na 20. seji dne 22. maja 1989 med drugim obravnavalo tudi informacijo »Bistvo, vzroki in ocena napadov na koncepcijo splošne ljudske obrambe in zlasti JLA«, ki jo je Zvezni izvršni svet v ostavki, skupaj s svojimi sklepi, dne 16. maja 1989 posredoval v obravnavo Skupščini SFRJ. Na podlagi gradiv, ki so jih pripravila delovna telesa predsedstva in obširne razprave, v kateri so sodelovali skoraj vsi navzoči, so bila sprejeta naslednja

STALIŠČA

1. Informacijo »Bistvo, vzroki in ocene napadov na koncepcijo splošne ljudske obrambe in zlasti JLA«, borci NOV Slovenije odločno zavračajo, ker je enostranska, neargumentirana, tendenciozna, ker posamične negativne pojave v odnosu na JLA posplošuje in jih poskuša celo pripisati uradni politiki SR Slovenije in ker je informacija v svojem bistvu usmerjena proti SR Sloveniji in njenemu političnemu vodstvu.

2. Podpiramo argumentirana stališča Izvršnega sveta in Skupščine SR Slovenije, ki menita, da informacija ne more biti objektivna podlaga za razpravo v Skupščini SFRJ in naj se umakne. Pri oblikovanju političnih stališč predsedstva RK SZDL Slovenije smo sodelovali in jih sprejemamo kot svoja. V celoti podpiramo razpravo generalpolkovnika Ivana Dolničarja na seji predsedstva Republiške konference SZDL, v kateri je analiziral poskuse vojaške revizije družbenega bistva zasnove splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V celoti podpira-

mo uradno politiko SR Slovenije, ki si prizadeva tudi v praksi uveljaviti Titov koncept splošne ljudske obrambe.

3. Dejanske napade na zasnovo splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite in s tem tudi na oborožene sile v celoti in še posebej na JLA najostreje obsojamo in jih bomo, tako kot doslej, odločno zavračali. Hkrati bomo vztrajali, da se jasno, politično in pravno razmeji med tistimi neupravičenimi kritikami, ki imajo za cilj destrukcijo in destabilizacijo obrambnega in varnostnega sistema in s tem tudi JLA, od vseh tistih, praviloma dobronamernih in legitimnih pobud, ki težijo k dograjevanju, modernizaciji in hitrejšemu prilagajanju obrambnega in zaščitnega sistema, reformnim procesom in utrjevanju samoupravnih socialistične demokracije. Take pobude ne morejo biti predmet kakršnihkoli represivnih ukrepov ali političnih pritiskov.

4. Borci NOV Slovenije v celoti podpiramo Titov koncept splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. Vlogo strokovnih dejavnikov v sistemu, ki je opredeljena v Ustavi in številnih političnih dokumentih, je treba dosledno spoštovati. Ne bomo pristali na kakršnokoli revizijo njihovega položaja, najmanj pa poskuse vojaško tehokratske revizije koncepta splošne ljudske obrambe, ki je bil zasnovan že v NOB. Obrambna politika ne more biti izvzeta iz demokratične razprave in skupščinskega odločanja. Menimo, da je legitimno in v demokratični družbi normalno, da se javno obravnavajo vsa bistvena vprašanja, ki zadevajo tako pomemben segment našega družbenopolitičnega sistema, kot sta varnost in obramba. V demo-

kratični in dobronamerni razpravi ni in ne more biti kompetentnih in nekompetentnih, še posebej, če jih odprta vprašanja neposredno zadevajo.

5. Razprave o vojaškem proračunu ni mogoče razglasiti za nelegitimne ali celo za napad na JLA. To isto velja tudi za razprave o vojaško-industrijskem kompleksu, izvozu orožja in vojaške opreme in drugih vprašanj, ki neposredno zadevajo naš nadaljnji gospodarski razvoj in neuvrščeno ter mirno ljubno zunanjo politiko.

6. Vprašanje enakopravne zastopanosti pripadnikov vseh narodov in narodnosti v starešinski sestavi JLA, o enakopravni rabi jezikov, o drugačnem služenju vojaškega roka in številna druga eksistenčna vprašanja niso in ne morejo biti zgolj stvar JLA, temveč vse družbe, predvsem njenega skupščinskega sistema. Razprave v Skupščini SR Slovenije, kot reprezentantu suverenosti slovenskega naroda, o uporabi slovenskega jezika v procesu proti četverici, ni dopustno razlagati za nelegitimno ali celo uperjeno proti JLA. Prav tako ni mogoče pristati na tezo, da je JLA, v pogojih krize edini integrativni faktor Jugoslavije, da je prizadevanje za enakopravno uveljavljanje vseh narodov in narodnosti Jugoslavije tudi v JLA že poskus formiranja republiške armade in podobno. Borci NOV Slovenije smo za tako JLA, v kateri se bodo vsi državljani SFRJ počutili enakopravne, ki jo bodo imeli za svojo in se bodo v njej pripravili boriti za suverenost, neodvisnost in teritorialno celovitost SFRJ prepričani, da se hkrati, kot za te vrednote, borijo tudi za svojo nacionalno suverenost, kulturo in vsakršno svobodo.

7. Pozdravljamo tista prizadevanja v JLA, ki gredo v smeri njenega odpiranja javnosti in še posebej skupščinskemu sistemu. Korektne, objektivne in na argumentih temelječe informacije lahko bistveno prispevajo h krepitvi njenega ugleda v vseh slojih prebivalstva in njeni vpetosti v vsa previranja in iskanja izhoda iz razmer, v katere je zašla naša družba. Le tako bo JLA kot skupna oborožena sila vseh naših narodov in narodnosti sposobna zagotavljati učinkovito obrambo naše skupne domovine SFRJ, kakor tudi ustavni položaj njenih federalnih enot.

8. Zveza združenj borcev NOV Slovenije bo tudi v prihodnje delovala v smeri razvijanja in poglobljanja že tradicionalno dobrih odnosov vseh družbenih subjektov z JLA in njenimi pripadniki. Pri tem bo nasprotovala politizaciji tistih vsakodnevnih konfliktov med občani in pripadniki JLA, ki so možni povsod, imajo pa vse prej kot nacionalistične ali druge negativne motive. Tudi v prihodnje bo zveza borcev aktivna pri dejanju pobud za skladen razvoj naših oboroženih sil in še posebej JLA, z možnostmi celotne družbe in skladno s procesom njene demokratizacije.

9. Zveza združenj borcev NOV Slovenije bo kot doslej še naprej spodbujala izredno plodno in vsestransko sodelovanje organizacij ZZB NOV z enotami in ustanovami JLA v naši republiki. To raznovrstno in načrtno sodelovanje naj predstavlja tudi v prihodnje izreden obojestranski prispevek h krepitvi naše samoupravnih socialističnih skupnosti.

Predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije

V čem je lekcija

Premisleki po dopisovanju med srbskim in slovenskim vodstvom

V našem časniku smo pred štirinajstimi dnevi na kratko opisali javni nastop predsednika predsedstva SR Srbije v Novem Sadu. Navedli in osvetlili smo kopico njegovih neargumentiranih, predrzno lažnivih obsodb in žalitev na račun SR Slovenije in njene politike.

Nekaj dni po tistem se je oglasilo predsedstvo naše republike. V njegovem imenu je predsednik Janez Stanovnik samo prav na rahlo protestiral proti Miloševićevim trditvam in pozval k strpnemu dialogu med srbskim in slovenskim državnim vodstvom. Natanko povedano, »zaprosil je«, naj predsedstvo Srbije sporoči, kako se naprej pogovarjati.

Sledila je ostra zaušnica iz Beograda: Slovenci naj gredo v Canosso zaradi svojih ravnanj, še zlasti zaradi znanega humanističnega shoda v Cankarjevem domu, ki se trdovratno razlaga – tam, kjer se tako hoče – kot protijugoslovanska kretnja in zahrbtn udarec Srbiji. Torej, šele ko bodo Janezi padli na kolena in prosili za odpuščanje, bo mogoč nadaljnji pogovor.

Naposled, v petek, 2. junija, je Janez Stanovnik podpisal sporočilo, v katerem je med drugim rečeno: »Zdaj, po vašem odgovoru je povsem jasno, da pogovorov ne želite in zato tudi niso mogoči.« Povedano je tudi, da je bila slovenska pobuda izražena zategadelj, ker v Sloveniji o marsičem ne mislijo enako kot v Srbiji; ker Slovenija čuti odgovornost in ima pravico, da samostojno sprejema stališča in sodbe o vsebini lastne in skupne prihodnosti v Jugoslaviji, vključno o razmerah na Kosovu. Da bi pa o tem ne bilo nobene nejasnosti, stoji v uvodu sporočila naslednji stavek: »Socialistična republika Slovenija je suverena država slovenskega naroda, ki je po svoji volji na podlagi svoje pravice do samoodločbe odločil, da živi skupaj z drugimi narodi in narodnostmi Jugoslavije v demokratični, federativno urejeni socialistični skupnosti.«

Celotna ta korespondenca na najvišji ravni, ki je šele v zadnjem aktu zavzela vsaj približno primeren slog in ton, odstira, če jo

skušamo nekoliko analizirati in komentirati, predvsem naslednje spoznanje:

Slovenska politika nepopravljivo ohranja tisti svoj znameniti model, ki se ga je morala oprijemati iz 19. stoletja v dunajskem parlamentu, ga nato prakticirala pod Karadjordjevičevim dinastijo in pozneje, žal, dokaj dosledno tudi znotraj SFRJ: če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo. Nič je ne izučil, te politike, ne žalitve, ne klofute, ne krivice, ne izkoriščevalske divverzije s strani tistih, ki se počutijo močnejše – da bi že enkrat revidirala svoje ravnanje, ki je s stališča racionalne krščanske filozofije sicer dopadljivo, povsem neuporabno pa je s stališča premočrtne »tuzemske« politike in državotvornosti. Naposled se je trba prikopati do vednosti, da v pravo ravnanje ne sodijo samo modrost, toleranca, spravljivost in potrpežljivost, temveč tudi odsočnost prividov, pogum in ponos. Z večno popustljivostjo se ne da kaj prida opraviti. V aktualnem primeru se kaže to več kot očitno. Saj je več kot na dlani, da se skuša od nekdaj na načrtni pritiski in nenejnem iracionalne psihoze ustrahovanja dosežati nekaj povsem drugega, kakor se oznanja: torej ne kakšna zaželená federalna enotnost, pač pa postopna hegemonizacija nad Slovenijo.

Odživi slovenske javnosti, naj že bo to v časnikih, na shodih premnogih družbenih formacij in nevezano med ljudmi, so izrazili hkrati z ogorčenjem nad klevetami tudi razločno in enotno opozorilo, naj se slovensko vodstvo začne obnašati drugače. Tak ljudski konsenz vodstvu ni dan samo v imenu nacionalno-gentilistične pripadnosti, temveč predvsem v imenu svobode, človeških in državljanskih pravic in sploh vseh tistih idealov, ki jih pojmuje, denimo ZK Slovenije, z izrazom »mera človeka«. Gre kajpada za mero sodobnega evropskega človeka, ki si sam, brez preživetih ideoloških kuralov, kroji svojo usodo in napredek ter zavrača nasilje katerekoli barve ali provenience – tedaj tudi realsocialistično nasilje, ki nastopa pod krinko jugoslovanske enotnosti.

Zvone Kržišnik

Odbor za zbiranje in evidentiranje finančno-bančnega arhiva pri Združenju bank Slovenije

Razvoj denarništva in bančništva med NOB

Združenje bank Slovenije je na pobudo nekaterih bank in posameznikov, nekdanjih udeležencev NOB, ponudilo »strepo« in podporo novonastalemu Odboru za zbiranje in evidentiranje finančno-bančnega arhiva iz časa NOB. Seveda sestavljajo odbor ljudje, ki so se v času vojne tudi ukvarjali s to dejavnostjo. Tako so med njimi: Zoran Polič (predsednik), Lojze Kersnič, Nace Gregorčič in drugi. Njihov osnovni namen je bil, da bi se zbrali k temu opravilu vsi nekdanji borci, ki so imeli s tematiko kakorkoli že opraviti, da bi skušali, čeprav že zelo pozno, vendarle še zbrati, oziroma evidentirati arhivsko gradivo, ki se še nahaja pri različnih imetnikih. Bati se je namreč, da bodo nekateri dragoceni dokumenti vojnega časa odšli za vedno v izgubo in pozabo, če ne bodo našli svojega stalnega mesta v ustreznih ustanovah.

Za začetek so odborove naloge precej detektivske narave. Radi bi spodbudili vse nekdanje vojne tovariše, ki morda že danes hranijo kakšne avtentične vojne materiala doma, za spomin, da bi jih odstopili ali vsaj dovolili, da jih odbor evidentira, fotokopira ali morda primerno shrani. Menijo namreč, da je tega po domovih zagotovo še ne-

kaj, da nekateri borci hranijo takšne stvari za svoje otroke in vnuke – kar je sicer lepo in prav, bilo pa bi koristno, če bi ostalo tudi za potrebe študijske obdelave omenjene teme na voljo strokovnjakom.

Novoustanovljeni odbor, kakor sta nam o tem pripovedovala Zoran Polič in Stane Škof, si bo na podlagi zbrane gradiva prizadeval zagotoviti strokovnega sodelavca za znanstveno obdelavo podatkov, ker so tudi prepričani, da bo ta segment dejavnosti lahko zaokrožil dejansko podobno širine mobilizacije, ki jo je med slovenskim ljudstvom razpredla Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Še do danes namreč ni nihče niti približno ocenil, koliko finančnih sredstev v pomoč osvobodilnemu gibanju je zbrala med vojno OF; ni znano, koliko je še kje ohranjenih spiskov darovalcev denarja, kdo so bili ne tako malo številni tovarnarji in veliki obrtniki ter trgovci, ki so prispevali zajetne vsote denarja in materiala; kje so vsa tista potrdila, ki so jih odbori OF dajali darovalcem; koliko je bilo na primer kmečkih gospodarstev, ki so vso vojno prostovoljno dajali za partizansko vojsko številne glave živine iz hlevov, kje so prenekatere (nekoč obstajajoče) brigadne evidence o ekono-

miji...

Jasno je, da natančne statistične rekonstrukcije ne bo več mogoče opraviti, bilo pa bi dobro, če bi vsaj nekaj dokazanega gradiva (listin, potrdil, priznanic, bonov in drugega) lahko podkrepilo strokovno študijo o denarnobančniškem organiziranem delu tako v okviru OF kot v organih in ustanovah, ki so se še med vojno oblikovale kot prvi konkretni znanilci ustanavljanja slovenske državnosti.

Odbor naproša vse nekdanje udeležence NOB, ki se jim zdi, da še danes hranijo doma kakršen koli dokument ali gradivo, za katerega menijo, da sodi v ta okvir, naj se povežejo in posredujejo podatke: **Odboru za zbiranje in evidentiranje finančno-bančnega arhiva iz časa NOB, Šubičeva 2, Ljubljana (tel. 215-0762).**

Prav tako pa se obračajo s prošnjo za pomoč k odboru nekdanjih aktivistov OF, naj se spomnijo svojih nekdanjih medvojnih sodelavcev, ki so bili zadolženi za naloge v zvezi s financami in naj skušajo pobrskati med svojimi domačimi spomniki iz vojnih dni, če se je morebiti ohranilo kaj takega, kar bi utegnili zanimati ta odbor.

A. J.

JUTEKS

50

Evropska turneja ameriškega predsednika

Ali bo berlinski zid padel?

Vsa Evropa je veliko pričakovala od minulega obiska ameriškega predsednika Georga Busha v nekaterih zahodno-evropskih državah, članicah NATO in od njegovega govora v Bruslju na sedežu zahodne vojaške organizacije. Zahodni analitiki se strinjajo v oceni, da je predsednik Bush s svojim »nasprotnim udarcem« v Bruslju bistveno spremenil počutje v Bonnu, kjer je bilo ozračje zaradi znanega spora o usodi raket kratkega dosega »lance« zelo naelektrano.

V Bonnu so zato ameriškega predsednika sprejeli kot človeka, ki je rešil srečanje najvišjih predstavnikov držav NATO in ki je po svoje le prišel nasproti Zahodnin Nemcem. Menijo, da je predsednik Bush s tem, ker je sprejel izziv sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova, prevzel pobudo v razoroževalnem procesu. Dokazal je, da defenzivno oklepanje Washingtona ni bilo toliko posledica nepripravljenosti ob predlogih, ki so prišli iz Moskve, kakor pa ocene, da je treba poiskati tisto inačico odgovora, ki bo ne le parirala sovjetska prizadevanja za mir, temveč bo šla še korak dlje. Prepričljiv Bushov nastop v Mainzu in njegov vsebinski govor pričata o skrbnih pripravah ameriških strategov in njihovega prvega človeka.

Kakor vemo, je na sestanku NATO predsednik Bush predlagal zmanjšanje ameriških čet v Evropi za 20 odstotkov, zgornjo mejo za ZDA in SZ na 275.000 vojakov na celini ter tudi zgornje meje za tanke, oklepne transporterje in topove, kakor tudi zmanjšanje števila letal in helikopterjev na po 15 odstotkov dosejanega števila v NATO. Dobil je podporno zaveznikov za predlog, da bi na dunajskih razorožitvenih pogajanjih dosegli v šestih mesecih sporazum o zmanjšanju konvencionalnih sil do leta 1992/93. V Bruslju se je George Bush tudi prilagodil bojzani zahodnonemškega zaveznika

glede modernizacije raket kratkega dosega. S tem je po eni strani zavestno okrepil položaj bonnske koalicije neposredno pred volitvami v evropski parlament, obenem pa pustil odprto možnost, da bi nekega dne postavili na zeleno mizo evropskega detanta tudi še zadnjo ponudbo: popolno odstranitev taktičnega jedrskega orožja iz Evrope.

Pravijo, da je s temi potezami ameriški predsednik na sebi lasten način nevtraliziral pobude Mihaila Gorbačova. Podjet-

Tako kakor njegov predhodnik Ronald Reagan, vendar brez protisovjetskih hipotez z začetka mandata, je predsednik Bush pozval evropski vzhod, naj podre berlinski zid, nato pa predlagal, da bi še vedno razdeljeno mesto spremenili v prvi zgrad predlaganega »Skupnega evropskega doma«, v katerem je mogoče svobodno hoditi iz sobe v sobo. Bush je že videl Berlin kot središče predvsem intenzivnega gospodarskega sodelovanja med vzhodom in zahodom.

Ameriški predsednik Bush in italijanski premier v odstopu De Mita.

nost vzhodne strani je s tem predsednikovim dejanjem prešla po mnenju strategov NATO v washingtonski tabor. Predsednik Bush je evropsko opuščenje vključil na politično in ideološko raven in pri tem jasno poudaril, da »Skupni evropski dom« sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova ni uresničljiv brez elementarne demokratizacije, političnih svoboščin, spoštovanja človekovih pravic in odprtih mej na vsem evropskem prostoru.

Predlog o likvidaciji berlinskega zidu, tega simbola političnih razhajanj med zavezniki iz protihitlerjevske koalicije takoj po koncu 2. svetovne vojne, je sprožil pravi vihar razmišljanj, ki pa v končni fazi ne obetajo rušenja te politične stavbe. Četudi – tako pravijo – bi že jutri ukinili tako NATO, kakor tudi Varšavski sporazum, berlinski zid ne bi takoj padel. Niti kot »žrtev revolucije buldožerjev«, še manj pa zaradi šepetanja o njegovi nadalj-

nji usodi. Ena najgrših in najbolj neciviliziranih pridobitev arhitekture, značilne za desetletja trajajočo »hladno vojno« po koncu 2. svetovne vojne, bo izginjala »opeko za opeko«; če že zaradi drugega ne, potem zaradi spoznanja, ker bi otvoritev meje med »dvema nemškima svetovoma« sprožila eksodus najboljše delovne sile z nemškega vzhoda na nemški zahod. Preden so postavili berlinski zid, je odšlo iz »vzhodne cone« na zahod okoli šest milijonov vzhodnonemških državljanov, za kar je tedanji premier Willi Stoph na srečanju s kanclerjem Brandtom v Kaslu zahteval odškodnino 200 milijard mark! Vzhodni del Nemčije se je tako hitro praznil, da so že slutili nevarnost, neljubo celo za tiste, ki so z vsemi sredstvi vzpodbujali pobege: v prazen prostor bi se kaj hitro vselili pripadniki kakšnih daljnjih vzhodnih narodov. Izseljevanje iz DR Nemčije na Zahod, predvsem pa v »obljubljeno deželo« ZR Nemčije« tudi danes ne ustreza na eni ne drugi nemški državi. Opeko za opeko bo treba podirati ovire med ostalimi sosedi vzdolž evropske blokovske razpoke, pa ne zato, ker niso pripravljeni za naglo rešitev izpod blokovskega okrilja.

Brez dvoma gre pri tem vprašanju za varnost vseh držav, ki so dozdaj ali zaradi blokovskega varovalnega deznika ali pa drugače uspevale prepričati morebitnega vojaškega nasprotnika, da se mu takšen podvig ne bi izplačal. Ne kaže pozabiti, da je takimenovana bratska pomoč v orožju segala do mnogih narodov, ki niti v sanjah niso prosili zanjo. Razviti pa se morajo tudi takšni medčloveški in mednarodni odnosi, v katerih ne bodo več potrebne berlinskemu zidu na moč podobne meje med katoličani in protestanti na severnem Irskem, razmejitvene črte v Nikoziji, kvartne meje v Bejrutu, razdelitev Cipra na dve državi, vloga ameriškega sedmega lajdevja v vodah med Kitajsko in Taiwanom, pa še bi lahko naštevali...

Predsednik Bush je v Evropi govoril tudi o skupni ekološki zaskrbljenosti za vso Evropo in ponovil pozive Moskvi za sklenitev nekaterih »vsebinskih« pogodb o zmanjšanju vojaške navzočnosti v Evropi. »Štirideset let je svet čakal na drugo

Z izgubljenih položajev

Kitajski študenti na tujih tleh – samo v ZDA jih je 40.000 – so se oblekli v belo, kar je na Kitajskem žalna barva. To so storili potem, ko so v Pekingu do zob oboroženi vojaki začeli »čistiti« osrednji pekiški trg Tien-an-men. Pod varstvom tankov in oklepnih vozil so streljali po ljudeh z avtomatskimi puškami. Študenti in drugi manifestanti, vsi goloroki, se niso mogli, tudi če bi hoteli, več umakniti, niti braniti.

Poznavalci razmer trdijo, da do pokola študentov ni prišlo zaradi njihovega pasivnega odpora oblastem, ki se je kazal tudi v transparentu »Hvala, Xiaoping, nasvidenje«. Mogoče ga je bilo razumeti kot poslavljanje ob nekega obdobja v novejši kitajski zgodovini, lahko pa tudi kot informacijo, da starega kitajskega voditelja, ki je pred desetimi leti Kitajski odprl vrata v svet, ni več med živimi. Veter, ki je potegnil čez Kitajsko pred desetimi leti, se je sicer obrnil, toda staro politično vodstvo se bojuje z izgubljenimi položaji. Zgodovina je neusmiljeno prehitela stare kitajske revolucionarje, zato velja ugotovitev, da so vzroki za posredovanje vojske in za nasprotja med posameznimi kitajskimi armadami globlji kakor pa le izgon študentov.

Razpletel se je spopad zasnov in realnih političnih sil v državi, ki ga ni bilo mogoče rešiti z običajnim političnim izmenjavanjem mnenj, še manj pa po poti demokratičnih institucij. Mlada kitajska inteligenca, ki se je šolala na tujih univerzah, se je vrnila prepojena z demokratičnimi ideali in trčila ob nepopustljivo linijo v domačem vodstvu. Že »črna pekiška nedelja«, ko je na Trgu nebeškega miru spregovorilo orožje, je dokazala vso nestrpnost tistih, ki imajo oblast v rokah, ali pa se zanjo šele bojujejo.

»Režim, ki strelja na svojo mladino, nima prihodnosti.« je dejal francoski predsednik Mitterrand, ko je komentiral dogodke na Kitajskem. Zahodni svet je osupel zaradi zasuka v kitajski notranji politiki, kjer se je drastično pokazalo, kako močan je odpor komaj dobro začetim reformam. Značilno za večji del zahodnih državnikov je, da takoj obrnejo hrbet celo tistim, s katerimi so še včeraj iskreno sodelovali, če so mnenja, da je to v korist njihovim načrtom o oblikovanju modernega sveta. Dvoboj med tistimi, ki že zapirajo kitajska vrata pred zunanjim svetom in onimi, ki bi jih radi odprte zagodili, bo odločil, ali bo Kitajsko po sedanjih dogodkih višje dvignila zastavo demokracije ali pa bo zdrknila za kakšno desetletje ali več nazaj v zgodovino.

fl-

»Slovenski komunisti ne smemo in ne bomo molčali ob tragičnih dogodkih na Kitajskem. Presunjeni smo, ker so tanki teptali mlada življenja, smo proti politiki, ki uveljavlja svoje cilje za ceno človeških življenj«, pravi sporočilo predsedstva CK ZK Slovenije. »Storjena je neizmerna škoda ne le socialističnemu razvoju Kitajske, temveč vsemu procesu socializma in miru na svetu. Brez dvoma bo zdaj težje graditi socializem v znamenju humanosti in demokracije tako v naši, kakor tudi v drugih socialističnih državah.«

evropsko renesanso. Zdaj ko je pred nami, je treba povedati, da je možna samo v svobodni Evropi. Zato moramo podpreti države kot sta Poljska in Madžarska, ki sta na poti k demokraciji in svobodnim volitvam«, je spregovoril ameriški predsednik in s tem še enkrat dokazal, da govori tudi s pozicije velike politične; vojaške in gospodarske sile na svetu.

Nasprotni udarci so več kot dobro odmerjeni in tudi nakazani. Ne le, da je predsednik Bush sprejel predloge o demilitarizaciji celine, temveč je šel še dlje in načel vprašanje deideologizacije vsiljenih delitev, človekovih svoboščin in demokracije. Čeprav ima vzhod že od davnej izdelane odgovore na takšne izzive in čeprav se na vzhodu z različno učinkovitostjo

sprošča prostor za politični pluralizem, ostaja dejstvo, da ima na tem področju popuščanje najslabše utemeljitve in najmanj prostora za nove pobude. Po svoje je na to opozorila tudi pariška konferenca o človekovih pravicah, kjer so neposredno imenovali Romunijo, Bolgarijo, DR Nemčijo in Češko-slovaško, ne pa tudi SZ, naj izpolnijo svoj del tovrstnih obveznosti.

Dva velika uvajata – namesto nasprotovanja s pozicij sile in ideološke suverenosti – tekovanje v pobudah, ki težijo k miru, varnosti in sodelovanju v Evropi. Obema je postalo jasno, da v prihodnje evropske varnosti ne bo več jamčil samo dejavnik oborožitve, temveč tudi demokratične svoboščine in človekove pravice.

fl

Jeseni se bodo Vietnamci umaknili (4)

Če se vrne Pol Pot...

Potem ko so januarja letos v Hanoju sprejeli novi zakon o investicijah, se je oglasilo pri njih že 600 delegacij raznih firm. Podpisali so že več kakor 20 pogodb »joint-venture«, neka indonezijska banka pa bo v kratkem odprla svoji podružnici v Hanoju in Hošiminhu. Prišla je tudi delegacija zahodnonemškega Vzhodnonemškega združenja in v francoskem delu Hanoja kupila vilo za svoje predstavništvo. Letos bo pognalo svoje korenine v Vietnamu še 20 podjetij iz ZR Nemčije. Koncesije so dobili trije koncerni za črpanje nafte...

V Hanoju nemščino kar dobro razumejo. DR Nemčija je poskrbela za jezikovne tečaje na vseh ravneh. Na tisoče Vietnamcev, med njimi so tudi visoki uradniki, je študiralo v DR Nemčiji, tako da jezik govorijo tekoče. Desettisoči vietnamskih delavcev so (ali pa so bili) zaposleni v vzhodnonemških rudnikih in tovarnah. V drugih državah Vzhodnoevropskega sveta za vzajemno gospodarsko pomoč je našlo delo tudi 10.000 vietnamskih delavcev.

»Iz Vietnama – bojišča mora zarasti Vietnam – območje gospodarskega sodelovanja v Aziji«, je pred kratkim dejal novi predsednik tajske vlade in s tem napovedal spremembo starega stališča držav ASEANA, da mora Vietnam utoniti v gospodarski izolaciji. Članice ASEANA so poleg Tajske še Singapur, Indonezija, Filipini, Brunei in Malezija. Vsaka izmed teh držav ima svoje interese za sodelovanje z Vietnamom. Ker se bliža rešitev kampučijskega vprašanja, je začelo

v aseanskem loncu močno kipe. Tako kakor Evropejci in Japonci, so tudi azijski sosedje izboljšali svoje odnose s Hanojem. Singapur je bil leta 1986 največji vietnamski trgovinski partner zunaj držav Vzhodnoevropskega sveta za vzajemno gospodarsko pomoč. Zunanji minister Ho Thach si ni mogel kaj, da jih ne bi malo zbodel: »Tisti, ki so druge najglasneje silili, naj nas bojkotirajo, se najbolj zavzemajo za trgovanje z nami«.

To pa je bila tudi edina šala, ki si jo je Vietnam privoščil v zvezi s svojim gospodarskim položajem. Gospodarski prodor bo mogoč šele potem, ko se bo država spet pridružila mednarodnim finančnim ustanovam. Interne gospodarske reforme bodo lahko uspele le, če se bosta Vietnam in Kitajsko odprla zunanjemu svetu. Viet-

nam potrebuje mednarodno denarno pomoč za obnovo svojega gospodarstva. Dobra volja Washingtona je pri tem nujno potrebna. 200 milijonov dolarjev v ZDA blokirane denarja, ki ga je tja spravila prejšnja južnovietnamska vlada, bi hanojska vlada rada porabila za plačilo starih dolgov, okoli 90 milijonov dolarjev. Hanojska državna banka pričakuje posojila še od Mednarodnega denarnega sklada, od Azijske razvojne banke in japonskega državnega sklada za razvoj.

»Vietnam je v vojni sicer zmagal, toda njegov nasprotnik ZDA ni bil potlačen,« je dejal neki diplomat v Hanoju. Vietnam ni mogel izkoristiti zmage. Ponovna združitve je bila sicer dosežena, gospodarstvo v državi pa je bilo uničeno. Neodvisnost je potisnila Vietnam v novo politično in gospodarsko odvisnost. Tako osvobodjeni zdaj prav tako težko živijo, kot so svojčas pod Kitajci, pod francoskimi kolonialnimi gospodarji ter japonsko ali ameriško prevlado. Vidno znamenje te dileme je, da zdaj v Akzianjem

Ho Ši Minh si brez dvoma nikoli ni mislil, da bo trinajst let po dokončni zmagi nad Američani postal ameriški dolar – sicer na črnem trgu – najpomembnejše plačilno sredstvo v njegovi državi. Na »strička Hoja« spominja tabla na neki neugledni stavbi v Ulici svile. V tej hiši se je avgusta 1945 pletla zgodovina. Po več kakor 35 letih življenja v izgnanstvu se je Ho Ši Minh s svojimi zaupniki skrivaj vrnil v Hanoj. Dolge dneve je sedel v prvem nadstropju in pisal deklaracijo o neodvisnosti. Vmes je kadil cigareto za cigareto. Na trgu Ba Dinh, kjer je 2. septembra 1945. to deklaracijo prebral svojemu ljudstvu, stoji zdaj mavzolej, v katerem je našel svoj mir. Mavzolej je svojevrstno darilo Hanoja. Če je kje v Vietnamu kraj, kjer tujec takoj spozna, da je Hanoj glavno mesto socialistične države, potem je to ta trg s svojo odbijajočo praznino.

ameriškem oporišču na vietnamskih tleh (Kam Ramhu sedijo sovjetski predstavniki. Aliansa in desetletja dolga ideološko-gospodarska in vojaška povezava s SZ sta postali breme za sodobni Vietnam.

Vsako soboto zvečer odprejo v hotelu Bo Ho na bregu jezera Hoan-Kiem v Hanoju zabavišče, o katerem v asketskem glavnem mestu Vietnama pred dvema letoma še sanjati ne bi smeli: disko! V prvem nad-

stropju je dvorana, v kateri žari oder, na plesišču pa se drenjajo mladi ljudje. Med njimi se je znašel mlad Kubanec. Njegov oče je član CK v Havanni, on sam pa je zaposlen v kubanskem veleposalstvu v Hanoju. Prinesel je steklenico tekile in ponudil družbi pijačo. Zanj je Vietnam strašna dežela.

»Tako strahotno revni so, prav ničesar nimajo...!«

(konec)

fl-

Kitajska, dežela presenečenj

Trideset plač za hladilnik Gorenja

Želja po zahodni tehnologiji

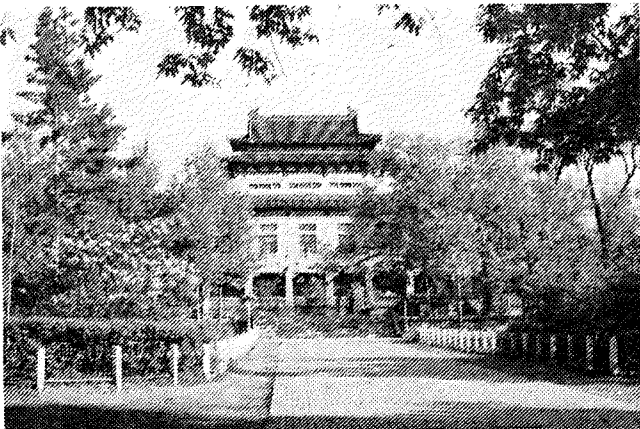
Naše povprečno vedenje o Kitajski je še vedno razmeroma skromno, pri čemer stopa v ospredje nekaj najosnovnejših predstav, v glavnem povezanih z Marcom Polom, kitajskimi cesarji, borilnimi veščinami, seveda tradicionalnim rižem in kitajskim zidom, revolucijo in v novjšem času študentskimi nemiri, ki, vsaj v ožjih političnih vrhovih, strnjene v skupini osemdesetletnih politikov, prehajajo v novo fazo. Odpiranje Kitajske v zadnjih nekaj letih prinaša nova spoznanja in – navsezadnje – tudi razočaranja, saj so Kitajci z marsičem dokazali, da pri svojem gospodarjenju ne mislijo trgovati za vsako ceno in za vsako blago, pač pa, da jih zanima visoka tehnologija in seveda vse bolj zahtevni izdelki. To odpiranje pa je – hoteli ali ne – Kitajcem samim povzročilo kup preglavic, ne nazadnje z rastočo željo po demokraciji zahodnega tipa, odpravljanjem tabujev, opominjanjem na korupcijo; pogled v svet je torej povzročil prepih v deželi sami.

Na samem začetku študentskih nemirov je deželo obiskal tudi Kovinotehnik poslovnež, zadolžen za trgovanje s Kitajsko, Ernest Kremžar. Za Celjane, natančneje za Kovinotehno, Kitajska že dolgo ni več neznanca. Vrenje na trgu nebeškega miru se je šele začelo in nihče takrat ni pričakoval, da se bo razrastlo v za oblast tako ogrožajoče demonstracije. Med Kremžarjevimi kitajskimi sogovorniki tega nihče ni omenjal, slučajna (ali navidezno slučajna) vprašanja pa so se izgubila za večnimi, nikoli natančno določljivimi vpludnimi vzhodnjaškimi nasmeški – brez natančnega odgovora.

Sorodnost ideoloških pogledov pri trgovanju ne pomeni nič

Tudi siceršnji, poslovni stiki s kitajskimi poslovneži, niso lahki, pripoveduje sogovornik.

»Delal sem z ljudmi, predstavniki firm z zelo zvenečimi imeni, kar je zame pomenilo tudi povsem normalno komuniciranje. V Heilongjiangu, provinci, s katero največ trgujemo, jih ogromno govori rusko, mlajši angleško, vendar se pri tehnično zahtevnejših poslih zatakne in ponavadi tudi konča: težko jim je dopovedati, za kaj gre in razumejo šele, ko jim neko stvar, denimo polnilno linijo

Harbin – palača prijateljstva

drugod in takšen je tudi tržni pristop, znanje in kar še spada zraven.«

Sorodnost ideoloških pogledov za Kitajce ne pomeni nič, četudi pri sleherni zdravici močno in nadvse prijazno poudarjajo naše obojestransko prijateljstvo, ko gre za posle, celo pretiravajo s svojo znamenito vpludnostjo.

Kitajci žele na vsak način prodreti v Evropo, pa tudi na Vzhod, zlasti na podlagi kliringa. Zelo se je povečala trgovina s Sovjetsko zvezo. To je, zaenkrat, domena severnih kitajskih provinc; južne se navezujejo zgolj na Zahod.

»Ko sem bil v Harbinu, sem videl modno revijo, pripravljeno nalašč za Ruse, s kareacijami in kakovostjo blaga, kakršnih bi bil vesel sleherni evropski modni ustvarjalec. Na Kitajce in njihovo svilo so se dovolj zgodaj

ti, še težje prodreti z domačim znanjem, ker vse zahod ponuja v obilju in pod mnogo ugodnejšimi pogoji.«

Kakšen je pravzaprav kitajski poslovnež v Kremžarjevih očeh?

Pojedine – s kislim koncem

Tako kot njegovi sonarodnjaki je tudi gospod Liu Doa Guang zelo zadržan, vendar je Kremžar uspel z njim navezati skoraj prijateljske vezi. Gospod Guang živi sicer v Beogradu, po pogodbi za tri leta, dobro govori angleško in si na vse kriplje prizadeva, da bi se naučil enega naših jezikov. Glede obojestranskih poslovnih odnosov je optimist, vendar je njegov pogled na sodelovanja nekoliko čuden. Rad bi prodajal, ne pa tudi kaj dosti tvegal. Ni mu do tega, da bi nam prodajal tiste proizvode, kjer je vgrajenega kaj tujega, na primer japonskega in kar nas zanima, recimo numerično krmljene stroje; bi pa zelo rad prišel v nekatere naše velike turistične sisteme, kjer bi v hotelskih kompleksih uvedli kitajsko, tradicionalno medicino, pa tudi kuhinjo. Zdi se, da se je Kitajcem to že posrečilo, po pogovorih s podjetjem Genexom sodeč.

Gospod Guang je nezaupljiv, skorajda malo boječ; kot vse Kitajce pa je tudi njega težko »prebrati«, saj so polni presenečenj, ki niso vselej prijetna. Stisk roke – zaključen posel, zahodnjaška naveda, pri njih še ni porok, da je to tudi res.

»Spominjam se, da smo se do potankosti dogovorili za nakup nekkih ležajev – za to smo porabili dva in pol dneva mučnih pogajanj (časa imajo očitno na pretek!) – in naposled menili, da smo stvar vendarle prignali h koncu, ko so nam Kitajci z vpludnim nasmehom dali vedeti – da s poslom ne bo nič!

Njihova poslovna kosila, z njimi se vse začne in konča, so prave pojedine, kjer se nikomur nikamor ne mudi, za

pogovore o poslih pa je pravzaprav zelo malo časa – nič se pri Kitajcih namreč ne začne pred deveto uro, pred dvanajsto uro pa se vse konča in znova začne popoldan, vendar le do – petih!«

Naš sogovornik je obiskal štiri večja mesta: Harbin na severu, Šenjang nekoliko južneje ter Peking in Gvačau, oziroma Konton po starem, na jugu.

V Harbinu je zelo gost promet, kjer prevladujejo ruske volge in češke tatre, v novjšem času polonezi, tovornjaki so v katastrofalnem stanju, vse je v državni lasti, zasebnih avtomobilov namreč ni, razen taksistov. Harbin je v zadnjih letih doživel izrazite spremembe – na bolje. Nove zgradbe so izrinile nemogoče pritlične barake, nasploh pa je mogoče reči, da sodobni kitajski arhitekti nimajo nikakršnega posluha za človeka: novi objekti so kot nekakšne vojašnice, kjer je na skromnih kvadraturah nabitih veliko ljudi. Podobno je tudi drugje.

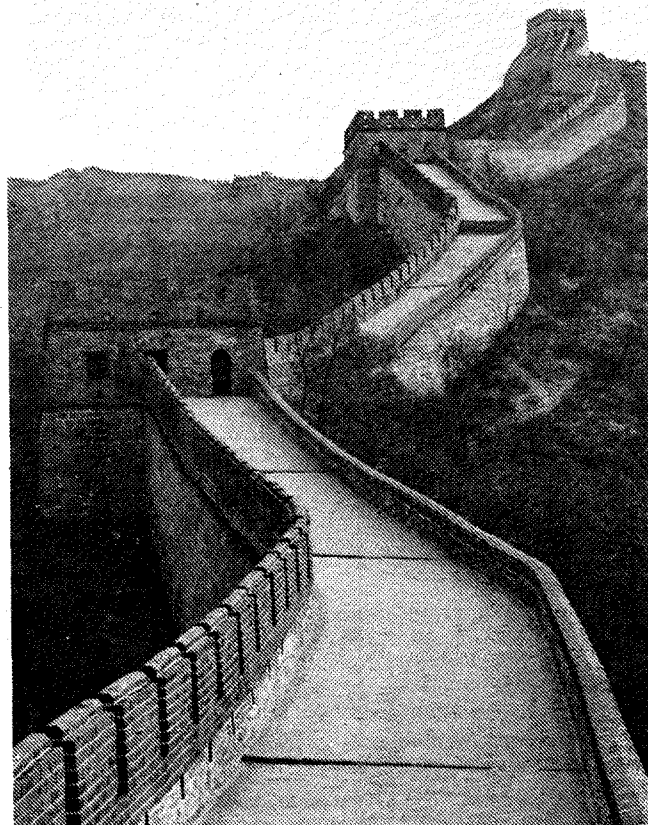
Ljudje so oblečeni v tradicionalne uniforme tipa Mao; toda Peking, kot prestolnica, tudi tukaj prednjači, zlasti pri ženskah, ki so oblečene po evropski modi. Trgovine so zelo dobro založene, veliko je zasebnih, dobiš pa pravzaprav vse, kar ti srce zaželi, tudi zahodnega blaga! Za razliko od zahoda pa v teh prodajalnah vlada prava anarhija in natlačenost.

»Kitajec uradno zasluži okoli 100 do 120 juanov, je zelo skromen, njegove zahteve so izjemno nizke, takšni so tudi nekateri osnovni stroški, stanovanje in elektrika na primer. Mi jim prodajamo med drugim hladilnike Gorenja, ki pa stanejo – 3000 juanov, torej 30 kitajskih plač, vendar gredo ti hladilniki – za med. Nikoli jih ni do-

uri in pol oddaljena od Hongkonga, so tudi ljudje drugačni: visoki, koščeni, bolj »mongolski« severnjaki so pravo nasprotje južnjakom. Ti tudi govorijo povsem drugače, kantonski dialekt, ki ga severnjak ne razume, četudi

manja. Tudi komuniciranje z njimi je precej lažje. Tako bi lahko uspešno prebili zid kitajskih uvoznih licenc in se izognili mnogim težavam...

»Navsezadnje,« ugotavlja sogovornik, »bi lahko izkoristili njihove povezave s kitaj-

Kitajski zid.

ga v Hongkongu poučujejo kot uradni kitajski jezik.

Če na severu slišiš za seboj topotanje čevljev s podkovanci, se na jugu srečuješ z jeansom, usnjem, mini krili, walkmani in podobnim. Vpliv zahoda, seveda tudi Honkonga, je ogromen.

skimi poslovneži, da ne rečem najvplivnejšimi ljudmi te dežele. Vedeti je treba – in to je, med drugim, tudi vzrok za študentske demonstracije – da je med temi ljudmi v Hongkongu kar precej sinov vodilnih kitajskih politikov, ki precej uspešno obvladujejo kitajski trg. To je seveda njihova stvar, naša pa, da si odpremo pota do uspeha na njihovem trgu.

Kako dojemajo Jugoslavijsko? Dogajalo se mi je vse mogoče. Srečal sem človeka, dela na ministrstvu za zunajtrgovino, oddelek za Jugoslavijo, ki odlično govori srbohrvaško in ki je prevajal Njegošev Gorski venec. Inženirja, ki je študiral v Beogradu strojništvo. Vsi, s katerimi sem imel poslovne stike, so zelo dobro poznali mojo domovino. Zgodilo pa se mi je v Kantonu, da so nas prostorsko postavili – v Afriko...

Na Kitajskem je, po Kremžarjevem mnenju, za nas dovolj prilagodnosti za trgovanje, seveda tudi na višji ravni kot doslej, vendar še posebej poudarja, da smo ogromno izgubili – in zapravili ugled v letih 1985–1986, v času torej, ko nismo uspeli v predvidenih rokih plačevati kitajskega blaga. Kitajci so nas brž uvrstili v razred tretjerazrednih držav, držav, ki jim ne gre verjeti na besedo in ki se jim je dobro izogniti. Narobe je bilo tudi to, da so se stvari odvijale na državni, pa tudi partijski ravni in da je bilo od vsega tistega kaj malo uresničnega ali pa vsaj ne dovolj učinkovito. Vedeti je treba, da je boj za kitajski trg neusmiljen in ne pozna nobene mišmašenja. V prihodnje se bo treba truditi za kar najmanj barter (negotovinskih) poslov, je zaključil svojo pripoved o Kitajski in Kitajcih Ernest Kremžar.

Milenko Strašek

Kitajski poslovni partnerji. Drugi z desne je gospod Liu Dao Guang, tretji Kremžar in peti Jernej Bojnec iz Radenske.

za pivo, pokažeš – v Radenski. Nivo znanja je zaskrbljujoč. Tako sem nekomu moral razlagati, kaj je kilopond in podobno. Res pa je, da je bilo to v neki pivovarni bogu za hrbtno, nekaj kilometrov od Vladivostoka, v čisti divjini in da je povsem drugače v južnih provincih, tam torej, kjer imajo veliko opravka s poslovneži iz zahodnih držav in kjer je velik vpliv Hongkonga, pa tudi Amerike in Japonske. Njihovi poslovneži se šolajo v Ameriki in

spomnile – in seveda hitro pristavile svoj lonček – evropske modne hiše, na čelu z Yvesom Saint Laurentom, Diorjem in drugimi; zato se je tudi močno dvignila raven domače oblačilne industrije. Zaradi vpliva zahoda je kitajska tekstilna industrija za Ruse prava Meka.

Kitajci žele na hitro in kar se da preprosto način priti do sodobnih tehnologij, tukaj pa jim mi, Jugoslavlani, ne ustrezamo preveč. Nemogoče je namreč te projekte kreditira-

Ernest Kremžar. V ozadju Harbin.

volj. Hladilnik in TV-sprejemnik sta trenutno na Kitajskem najbolj zaželeni proizvoda! Kako pridejo do njih? Siva ekonomija, prekupčevanje z devizami itd., znani prijemi...

V Kantonu na jugu je vse drugače. Ob izlivu Biserne reke v Južno kitajsko morje je Kitajska postavljena na glavo.

Prevajalec Gorskega venca

V deželi, ki je kakšni dve

Hongkonškim poslovnežem bi tudi sicer kazalo nameniti več pozornosti, saj se z njihovo pomočjo odvija zelo gost poslovni promet z Jugoslavijo. Pa tudi tukajšnji poslovneži so karseda natanko poučeni, ve povedati Kremžar, o naših (z)možnostih, kakovosti blaga in podobnem, kar je pri poslih pomembno. Te firme imajo na voljo ustrezen kapital, ki ga mi nimamo, predvsem za kreditiranje poslov, pa tudi do pravih informacij pridejo lažje. Za sodelovanje z nami so pokazali dovolj razumevanja in tudi zani-

Politkomisar Sime zbira in komentira

Žolčen napad na Primorski dnevnik

Pred dnevi so beograjske Večernje novosti, ki imajo največjo naklado med tremi beograjskimi dnevniki, žolčno napadle Primorski dnevnik, edini slovenski dnevnik v zamejstvu.

Večernje novosti obračunavajo s Primorskim dnevnikom, češ da je ponaredil govor predsednika srbske partije Slobodana Miloševića v Novem Sadu in mu marsikaj podtaknil; celo take umazanije, češ da je Milošević govoril »o Srbiji, ki je pijana od zmage«, podcenjujoče – kot da gre za klasično realsozialistično obliko zbiranja denarja s političnim pritiskom in demagogijo – pa da je Primorski dnevnik pisal tudi o ljudskem posojilu v Srbiji. Skratka, gre za »izmišljotine« Primorskega dnevnika, so zapisale Večernje novosti.

Vendar pa je po mojem mnenju Primorski dnevnik, naslednik znanega Partizanskega dnevnika, ki je bil edini partizanski DNEVNIK v zaslužni Evropi, zapisal še ostreje stvari o Miloševiću, na katere pa beograjski tisk sploh ni reagiral.

Navajam samo dva primera. Po aretaciji Azema Vllasija je Primorski dnevnik 3. marca med drugim zapisal: »Pred dobrim mesecem naj bi predsednik Milošević poklical Vllasija in mu predlagal: »Postavi te bom za predsednika pokrajinskega komiteja ZK Kosova, za člana predsedstva ZK Srbije in člana predsedstva ZK Jugoslavije. Toda ti moraš zagotoviti sprejem srbskih ustavnih sprememb.« Vllasi naj bi to odločno odklonil, češ da z Miloševićem v nobenem primeru ne more sodelovati, ker Albanci nikoli ne bodo prostovoljno sprejeli nove ustave, ki bistveno krni njihovo avtonomijo. Takrat naj bi tudi dejal, da je »vedel, da ga bo poklical, ker ga bo potreboval, da pa ni tega pričakoval tako kmalu.«

Tako je torej zdaj sledil Miloševićev odgovor značilen za partijske veljake, ki izvajajo staro politiko, v sedanjem jugoslovanskem uveljavljenem besednjaku kot boljševisko.

Drugi primer. 5. marca je Primorski dnevnik objavil tudi posebno poročilo iz Prištine Dejana Verčiča, v katerem je med drugim tudi tole: »Pisec teh besed je v Prištini srečal

emisarje, ki so iz Beograda prišli na Kosovo iskat nove zagovornike spreminjanja ustave. Zdaj, ko je pokrajinsko partijsko vodstvo ostalo povsem brez ljudskega zaupanja, je potrebno najti nove ljudi. Metode pri tovrstnih »prepričevanjih« sploh ne izbirajo.

Osupljivo pa je, da ti srbski emisariji na Kosovu sploh ne skrivajo, da v igri ni le ustavni položaj pretežno albanske pokrajine. Sogovorniku povsem mirno razložijo, da bo v bližnji prihodnosti potrebno povsem preurediti celo državo, ker da imajo republike bistveno preveč pravic!« (podčrtal Sime)

Ob tem se samo po sebi vsiljuje vprašanje: zakaj beograjske Večernje novosti niso takrat tako žolčno reagirale na pisanje tržaškega Primorskega dnevnika, kot so zdaj?

Zakaj ni portretov Rankovića in Djilasa?

V komentarju Odstranjena fotografija (TV-15) s 6. aprila sem med drugim zapisal: »Borci in mladina podrinsko-kolubarske regije (Srbija) so po polletnih naporih le dosegli, da so iz Spominskega muzeja v Stolicah pri Krupnju (Srbija) odstranili fotografijo Fadila Hoxhe, poveljnika Glavnega štaba NOV in POJ za Kosovo in Metohijo. Da je Fadil Hoxha opravljal to dolžnost, je zgodovinsko dokazano. Kljub temu pa so borci in mladina podrinsko-kolubarske regije »uspeli« podrediti zgodovino trenutnim zahtevam agitropa Miloševića, kar je po mojem mnenju nedopustno. Odkrito priznam, da sem že naivno mislil, da se ta zgodovina škodljiva praksa, ne more več ponoviti...«

Sedaj pa se je enako zgodilo tudi v »deželi na sončni strani Alp.« V Delu sem 30. maja pod naslovom Škarjice prikojevalke namreč prebral:

»Precej tistih, ki so se v Bohinjski Bistrici udeležili slovesnosti ob 70-letnici ustanovitve KPI in 50-letnici konstituiranja centralnega komiteja KPI, je obiskalo tudi muzej, ki nosi ime po bohinjskem predvojnem revolucionarju in borcu Tomažu Godcu. Muzej so odprli pred

desetimi leti, v stavbi pa je tudi soba, ki z dokumenti priča o dogodkih pred petdesetimi leti.

Med drugim je videti tudi imena in priimke članov prvega centralnega komiteja, za Titom pa so napisani Edvard Kardelj, Milovan Djilas, Franc Leskošek, Josip Kraš, Aleksandar Ranković, Miha Marinko ter Ivo Lola Ribar. S stene zre tudi šest velikih portretov, primerjanje pa seveda pove, da dva manjkata. Djilasov in Rankovićev, kajpak. Najbrž pa ne zato, ker v Sloveniji ali kjer drugje ne bi mogli stakniti njihovih fotogra-

dilu: beograjsko društvo) iz Beograda, ki ga je podpisal dr. Dušan Gril, predsednik društva.

Ob tem sem se z veseljem spomnil, kako sila uspešno in brez vsakih pomembnejših zapletiljavev je že dolgo vrsto let vozil tradicionalni vlak bratstva in enotnosti med Slovenijo in Srbijo ter v obratni smeri. Za dejansko krepitev in negovanje slovensko-srbskega prijateljstva ni bilo potrebno prav nobeno društvo s tem imenom. To je trajalo vse dotlej...

Dokler ni v Srbiji prevzel krmila v svoje roke Slobodan Milošević. Potem se je tam »zgodil narod« in še »antibirokratska revolucija«, s čemer so dozorili pogoji tudi za ustanovitev beograjskega društva. Napadi na Slovenijo in njeno vodstvo so postajali vse ostrejši in pogostejši...

kot v minulih letih. Ker sem se že tedaj zavedal občutljivosti zadeve, sem iz previdnosti navedel v celoti članek iz Dnevnika z 11. aprila.

Oborožen s tem dokazom sem zato popolnoma upravičen napisal v sedaj napadenem komentarju: »Pod naslovom »BRATSTVO-JEDINSTVO« je beograjska DUGA (št. 395 od 15. do 28. aprila) zapisala: »Objavljeno je, naime, da če kompozicija tradicionalnog voza »Bratstvo-jedinstvo« koji, u oktobru ove godine, treba da krene iz Slovenije u Srbiju, biti značajno smanjena. Sudeći prema broju prijavljenih ove godine čisto umesto voza, na put u Srbiju krenuti kupu »Bratstvo-jedinstvo«.

Pisec te vesti, objavljena je bila na četrti strani, je Zoran Sekulić, jurišno pero Duge, ki ga prav nič ne moti kodeks no-

stroške, medtem ko so udeleženci številnih mitingov, kjer se je dogajal narod, potovali brezplačno...

Predsednik beograjskega društva dr. Dušan Gril je še zapisal, da »je osnovna aktivnost društva naravnana predvsem na objektivno informiranje in na krepitev prijateljstva in sodelovanja slovenskega in srbskega naroda na vseh področjih, brez obzira na tendenciozna podtikanja z raznih strani.«

V skladu s temi plemenitimi cilji društva pa vprašujem: Zakaj društvo ni protestiralo proti žaljivemu in lažnemu pisanju DUGE o številu letošnjih udeležencev vlaka bratstva in enotnosti, s čemer je Slovenijo spet namerno prikazala v sila slabi luči? Takih in podobnih vprašanj bi lahko nanizal za cel roženkranc...

Precej redno, kolikor pač morem, berem beograjski tisk, zlasti revialni, vendar doslej še nisem nikjer zasledil, da bi beograjsko društvo kjerkoli protestiralo proti tendencioznemu podtikanju in prikazovanju Slovenije in njenega vodstva v slabi luči! Če sem nehoti kaj spregledal, se vnaprej opravičujem, vendar želim, da beograjsko društvo točno navede vse primere, ko je protestiralo!

Zaključek: dokler beograjsko društvo ne bo postreglo s konkretnimi primeri svojega delovanja za objektivno informiranje v srbskih sredstvih javnega obveščanja, dotlej bo v mojih očeh veljalo za trojanskega konja Miloševićeve politike...

Predsedniku beograjskega društva pa bi zelo koristilo, če bi tudi malo bolj »negoval« slovensščino, ki je po mojem mnenju za razumnika na nizki ravni, pa čeprav gre za beograjskega Slovenca...

Ob koncu še tole: v dopisu Pridite, dragi Slovenci je uvođoma omenjen komentar »politikomisarja Simeta«. Pripominjam, da so navedeni narekovanji povsem odveč. V partizanih sem bil dejanski politikomisar, resda največ v partizanskih bolnicah vse od Snežnika pa do Pohorja, sorbci in prijatelji pa me še vedno ogovarjajo s »Simetom«, kar je moje partizansko ime...

Miloševićev ultimatum

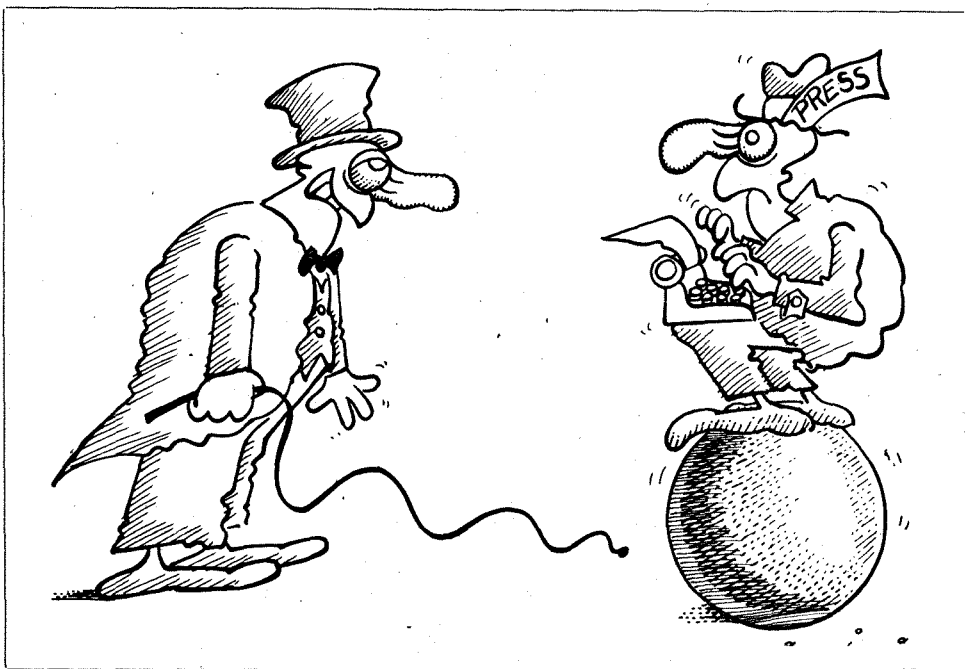
23. julija 1914 je avstro-ogrski poslanik baron Giesel v Beogradu izročil srbski vladi ultimatum. Besedilo avstrijskega ultimata je bilo sestavljeno tako, da ga ne bi mogla sprejeti nobena država, ki kaj da na svojo čast!

Na to zgodovinsko dejstvo sem se spomnil, ko sem bral Miloševićev ultimatum Sloveniji. Pa še prav neverjetno podobnost sem odkril v obeh ultimatih: Avstroogrski je med drugim tudi zahtevala od srbske vlade, da ne sme dovoljevati sovražne propagande v srbskem tisku. Milošević pa v svojem ultimatu zapiše, da pogovori ne bi mogli biti uspešni, če boste še naprej namenoma dezinformirali javnost o položaju v Srbiji in napadali ljudi, ki mislijo drugače kot vi.

Kot je znano, srbska vlada ni sprejela avstro-ogrskega ultimata. Slovensko vodstvo pozivam, da odločno in dostojanstveno zavrne Miloševićev ultimatum, ponujano potovanje v Beograd pa bo nov München slovenskega vodstva!

Slovensko vodstvo si ne sme še naprej zapirati oči pred ne ljubimi dejstvi in mora tako kot leta 1941 nemudoma organizirati Osvobodilno fronto slovenskega naroda.

Tudi tokrat gre za usodo slovenskega naroda... Vaš Sime

fij. Na delu so pač bile neke škarjice prikojevalke, ki pa so ju pustile vsaj na seznamu.

Zaradi doslednosti in spoštovanja zgodovine javno vprašujem vodstvo muzeja Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici: zakaj nista tam poleg velikih šestih portretov tudi enaka portreta Djilasa in Rankovića? TV-15 bo odgovor zagotovo objavil!

Trojanski konj

»Kaj pa je tebe treba bilo«, sem sam pri sebi vzdihnil s pesnikom, ko sem prebral v zadnji številki TV-15 v slabi slovenščini napisano pismo društva za negovanje slovensko-srbskega prijateljstva (v nadaljnjem besed-

To beograjsko društvo se je sedaj s pismom Pridite, dragi Slovenci spravilo nad moj komentar Beograjska Duga – mavrica laži (TV-15 26. aprila), s katerim sem navedeni tednik javno obtožil, da zavestno objavlja laži! Na to javno obtožbo Duga ni reagirala!

Seveda sem moral za to postreči z dokazi. Te sem našel v ljubljanskem Dnevniku in Delu 11. aprila, ko sta temeljito poročala o seji medobčinskega koordinacijskega odbora pri RK SZDL Slovenije o organizaciji letošnjega vlaka bratstva in enotnosti. Tam so med drugim tudi ugotovili, da je za letošnji vlak prijavljenih približno 1200 ljudi, torej nič manj

vinarske etike in dejstvo, da zavestno objavlja laži...

Sedaj pa stopi na plan beograjsko društvo in pripiše komentarju »politikomisarja Simeta« vrsto neresničnih trditvev in kar vse naglavne grehe...

Če se beograjsko društvo ne strinja s stališči in ugotovitvami sestanka predsedstva medobčinskega koordinacijskega odbora za organizacijo letošnjega vlaka bratstva in enotnosti pri slovenski socialistični zvezi, naj pošlje svoj protest (z navedbo argumentov) na omenjeni naslov in obenem v objavo Dnevnika in Delu, ki sta o tem poročala, ne pa da za grešnega kozla razglasi »politikomisarja Simeta« in njegov komentar na račun lažnivega pisanja beograjske DUGE! Svež primer pisanja v stilu rumenega beograjskega tiska...

Ob tem še velja omeniti, da bo v četrtek, 12. oktobra, z Jesenic in Maribora krenil v Srbijo tradicionalni vlak bratstva in enotnosti z nekdanjimi slovenskimi političnimi izgnanci. Prijavilo se je 1153 udeležencev, torej toliko kot pred štirimi leti, na pot pa bodo šli tudi nekateri predstavniki slovenskega družbenopolitičnega življenja in številni novinarji. Kot je 30. maja dejal Črt Mesarič, predsednik odbora, priprave potekajo, vendar vzušje ni tako, kot je bilo še pred leti. Ljudje, ki so 40 let kovali prijateljstvo, se zdaj bojijo, kako jih bodo – ne prijatelji, marveč drugi – pričakali v srbskih mestih. Udeležba pa bo odvisna od tega, kakšno bo politično stanje med obema republikama na jesen. Posebej je bilo poudarjeno, da morata srbska in slovenska SZDL narediti vse, da bi vlak še naprej ostal »svetla tradicija«.

Ob tem moram še omeniti, da udeleženci sami plačajo potne

tako napako, kot jo je napravil Bavčar, za vselej zletel iz političnega življenja. Primerov imamo na kupe. Med drugim bivšega predsednika ZDA Nixona, ki je samo poslušal magnetofonske posnetke svojih prisluškovalcev, pa je moral zapustiti krmilo države. Igor Bavčar pa je (z mikrofonom v žepu?) snemal zaupne pogovore in jih nato predal policiji z očitno namero kompromitirati svoje sogovorce itd. Če pomislimo na bitke, ki jih bije danes Slovenija za demokracijo, in če pomislimo zlasti na vse tiste sile, ki nas po Jugoslaviji v tej bitki ovirajo, postaja Bavčarjevo dejanje grozljivo. Vsekakor bi moral takoj zapustiti vodstvo odbora in se umakniti iz javnega življenja.

Darinka Švarc, Ljubljana

Pripis

V očeh javnosti bi se nemara zazdel plagiator, če bi po tem zapisu Darinke Švarc v sobotni prilogi Dela priobčil v TV-15 lasten članek na isto temo in v domala enaki dolžini. Moje mnenje o Bavčarjevih zapiskih, njihovi vsebini, nastanku, pomenu in poti v javnost so povsem identični. Odtod sicer neobičajno ravnanje, da smo članek Švarčeve ponatisnili.

Z. K.

Dvomi ob osebnih zapiskih

Eno največjih razočaranj, kar jih je zadnje čase doživela slovenska demokratična javnost, je nerazumno dejanje Igorja Bavčarja, ki je spodneslo vero v odbor za človekove pravice, zlasti pa v Bavčarja samega. Že dolgo je bilo sicer jasno, da gre nekaterim v odboru za oblast in da se z usodo drugih mu igrajo oziroma jo uporabljajo v svoji politični bitki. Izdaja zaupnih pogovorov z demokrati, ki so trenutno v vodstvu slovenske politike (pa tudi z ljubljanskim nadškofo dr. Šuštarjem, ki je pri vsej stvari najbolj nedolžen), je dejanje, ki ga nikakor ni mogoče odpustiti.

Zato ne morem razumeti, da skušajo nekateri Igorja Bavčarja kljub skrajno umazanemu dejanju opravičiti in ščititi. Ne morem razumeti Spomenke Hribar, odgovorne urednice Nove revije, ki je v sobotni prilogi Dela 27. maja postavila na glavo vse svoje dosedanje politične temelje in se zavzela za Bavčarja (zgolj iz političnih razlogov?). Vsekakor ima drugačna merila zanj, drugačna za druge. Ne morem razumeti niti Jožice Grgič, ki je v Delu 30. maja v članku z gornjim naslovom prav tako s preveliko širokosrčnostjo iskala rešitev za Bavčarjevo izdajo.

V sleherni od demokracij, za katere se zavzema Bavčar, na primer v Avstriji, Zvezni republiki Nemčiji, Franciji, Angliji, zlasti pa v ZDA, bi politik, ki bi napravil

Ob 45. letnici ustanovitve Prve slovenske artilerijske brigade Tvorna razprava

V Domu jugoslovanske ljudske armade v Ljubljani je bilo minulo soboto že tradicionalno srečanje bork in borcev Prve slovenske artilerijske brigade, ki letos praznuje 45. obletnico ustanovitve. Predstavnikom družbenopolitičnega življenja mesta Ljubljane, domicilnih občin in borčevskih organizacij ter borcev te enote je spregovoril predsednik skupnosti borcev 1. SAB Borivoj Lah-Boris, ki je v svojem nagovoru obudil tudi spomin na 7. maj pred 45 leti, ko so na Laščah pri Dvoru 475 borcem prebrali ukaz Glavnega štaba NOV in POS o ustanovitvi Prve slovenske artilerijske brigade.

Po poročilih o delu in načrtih odbora skupnosti borcev te enote so udeležencem sobotnega srečanja predstavili in izročili brošuro iz zbirke Spomini borcev avtorja Francija Žviplja, podeljen pa je bil tudi spominski trak Skupščine mesta Ljubljane. Za vzorno sodelovanje med vojno in po njej, vse do danes, pa je

predstavnik 15. udarne divizije izročil plaketo skupnosti borcev 1. SAB.

V razpravi, ki je sledila slavnostnemu nagovoru, je bilo slišati tudi veliko pripomb o nesmiselnosti gonji zoper slovensko politično vodstvo, borec 1. SAB pa je prebral tudi tole pismo:

»...Naša brigada je bila v času NOV največja enota posebnega roda vojske v celi NOV. S svojimi artilerijskimi orožji in v pehotnih spopadih je veliko prispevala k osvoboditvi Slovenije in Jugoslavije. Menimo, da je doslej zgodovinske spregledalo dejstvo, da je bila slovenska partizanska vojska s svojimi brigadami, divizijami in korpusi prva izmed vseh vojska protihitlerjevske koalicije, ki je prodrla v Hitlerjev »večni reich« in Mussolinijev »novi rimski imperij«.

Borili smo se na ozemlju, ki je bilo po stališčih vseh vojaških doktrin za gverilsko vojskovanje popolnoma nemogoče. Bili smo prvi na udaru. Pa vendar nismo niko-

li klonili. Slovenske brigade, divizije in korpusi ter partizanski odredi nikoli niso zapustili svojega ozemlja, razen kadar je šlo za skupne akcije s hrvaškimi enotami, s katerimi smo vedno imeli najboljše odnose sodelovanja.

S svojo disciplino, visoko moralo v vseh pogledih in bojnimi uspehi je partizanska vojska zaslužila in opravičila zaupanje slovenskega ljudstva. Če ne bi bila vojska in narod eno, bi boj ne bil možen.

Iz te enotnosti in neizmerne hrepnenja po lastni svobodni državi je z nepo-

stljivim bojem na življenje in smrt nastala naša slovenska republika.

Zato ne dovolimo nikomur, da bi nam kakorkoli kratil naše pravice. Od slovenskega državnega vrha in vseh republiških organov, ki jih sicer podpiramo v njihovih prizadevanjih pri odpravljanju nakopičenih težav in strpnem dialogu do ostalih vodstev v republikah, pričakujemo, da bodo kos nalogam, ki so jih jim zaupali občani SR Slovenije«.

Besedilo: Jože Čurin
Posnetek: Lojze Kerševan

Letna skupščina

V mariborskem domu družbenopolitičnih organizacij je bila letna skupščina mestnega odbora ZZB NOV Maribora. Predsednik Jože Berce je opozoril, da so pojavi nacionalizma v naši družbi zaskrbljujoči in nevarni in da zato vsak nov tovrstni pojav vznemirja. V Mariboru, so dejali, morajo biti še posebej pozorni, saj je tam zaposlenih mnogo delavcev iz drugih republik in bi imel vsakršen pojav nestrpnosti posledice za medsebojne odnose. Borci so menili, da morajo storiti vse, da preprečijo vsako morebitno provokacijo ali nacionalistični izpad, po drugi strani pa da, ko gre za vprašanja JLA, po demokratični poti in dobronamerno storijo vse, da se bo tudi JLA hitreje prilagajala sodobnim tokovom v naši družbi. Demokratična javnost se v zadnjem času uspešno uveljavlja. Ljudje so vedno bolj pozorni na vsa dogajanja in kritični do nepravilnosti. Ta proces je pozitiven in vse bolj živ v demokraciji naše družbe. Očitno pa je, so dejali, da za nekatere to niso pravi cilji.

Omenjali so še napade na Zvezo združenj borcev, ki da prihajajo z raznih okolij in strani – tudi s strani nekaterih soborcev iz drugih republik, ki podcenjujejo in žalijo naš prispevek v NOB. Upoštevati je treba mnenje različnih ljudi in se pri tem vedno odločiti za najboljšo rešitev. Na skupščini so sprejeli program dela za letošnje leto in sklenili, da bodo borci podpirali program stabilizacije gospodarstva in vseh napredno usmerjenih, ki se zavzemajo za izhod iz krize. Vključevali se bodo v izvajanje kongresnih sklepov ZKS in ZKJ ter SZDL, vendar le, če bosta v sklepih nedvoumno izražena neodvisnost in samostojnost ZK, SZDL republike in politika spremembe, če bo jasno zasnovana. Na koncu so ob potrditvi programa dela sklenili, da se bodo vključevali tudi v razprave o dopolnilnih ustave SR Slovenije in se zavzemali, da bo le-ta v največji meri izražala težnje slovenskega naroda.

M. K.

Kako vzdržujejo spominska obeležja

Pri predsedstvu mestne konference SZDL Maribor so že pred časom razpravljali o izvajanju programa varstva urejanja in vzdrževanja spominskih obeležij NOV v letu 1988 in o programu za letošnje leto. Celoten program vzdrževanja je bil lani ocenjen na 12 milijonov dinarjev, nerealizirane naloge iz leta 1987 in prenesene v leto 1988 pa na skupno 1.906.188 dinarjev. Med letom so ugotavljali, da so bila nekatera obnovitvena dela na posameznih spominskih obeležjih preizkušena, poleg tega pa se je pojavila potreba po nujnih obnovitvenih delih tudi drugod. V Zgornji Kungoti so na primer obnavljali stavbo, na kateri je bila spominska plošča Maistrovim borcem. Pokazala se je potreba tudi po obnovi spominske plošče na stavbi na Vojašniškem trgu 3. Podobno je bilo drugod. Občine so v okviru možnosti zagotovile dodatna sredstva.

K. M.

Italijanski borci na obisku pri nas

Od 15. do 18. maja je obiskala del Slovenije in Istre skupina 48 italijanskih borcev, vključenih v borčevsko organizacijo ANPI-VZPI in nekdanjih političnih preganjencev, organiziranih v to organizacijo iz sekcije Empoli in Firenze. Izlet je organizirala poslovalnica Kompas iz Kopra ob sodelovanju domicilnega odbora skupnosti slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije iz Izole.

Na italijanski strani meje je takoj ob prihodu skupino pozdravil tovariš Arturo Calabria, predsednik provincialnega odbora ANPI-VZPI iz Trsta, na jugoslovanski strani pa tovariš Aleksander Jelen, predsednik OO ZZB NOV Sežana in tovariš Bruno Čermelj, predsednik skupnosti slovenskih borcev v NOV Makedonije, Grčije in Albanije. V skupini je bil namreč tudi tovariš Amos Pampaloni, častni član te skupnosti in soborec slovenskih borcev, ki so bili v sestavi VII. brigade ELAS v Grčiji, v kateri je bil Pampaloni vodilni oficir.

Italijanski tovariši so ob-

skali Postojnsko jamo, si ogledali Opatijo in znamenitosti Pulja. Glavni dogodek tega obiska pa je bilo srečanje skupine s predstavniki občinske organizacije ZZB NOV in njenim predsednikom v Rovinju. Italijanske borce so seznanili z nekaj podatki o delovanju tamkajšnje borčevske organizacije, pa tudi o življenju in boju Pina Budičina, narodnega heroja, ki so ga nemški okupatorji zverinsko umorili leta 1943 v Rovi-

nju. V skupini italijanskih borcev in bivših političnih preganjancev sta bila namreč tovariša Aldo Giuntoli in Raffaello Puccini, ki sta bila s Pinom Budicinom pred italijansko kapitulacijo v zloglasni fašistični ječi v Castelfranco Emilia v Italiji.

Skupina je še obiskala Limski kanal in Portorož, zadnji dan obiska pa se je sestala še s predstavniki domicilnega odbora italijanskih partizanskih enot, ki so se borile v se-

stavi NOV in POJ, Unije Italijanov. Podpredsednik SO Piran tovariš Bartole jim je predstavil razvoj te majhne, a zelo razvite turistične slovenske občine. Tovariša Riccardo Giaccuzzo in Plinio Tomasin pa sta opisala aktivnost preživelih borcev italijanskih enot, ki so se borile v sestavi NOV Slovenije.

Preko mejnega prehoda Škofije so italijanski borci prišli v Trst in si v spremstvu predsednika ANPI-a Artura Calabrie ogledali še tržaško Rižarno.

S. E.

Po srečanju so italijanski tovariši položili venec k spomeniku padlih borcev NOV z območja Rovinja.

Pravna posvetovalnica

Upoštevanje nadurnega dela pri odmeri pokojninske osnove

VPRAŠANJE: Zanima vas, če ste upravičeni do vštevanja nadurnega dela za izračun pokojninske osnove. Upokojili ste se s 1. 4. 1972. Opravljali ste dela in naloge strojevodje na parni lokomotivi in ste bili prisiljeni opravljati nadure, ko pa vam jih kljub urgenci za povečanje pokojnine ne upoštevajo. Zanima vas, kateri Uradni list ureja nadurno delo?

(L. H., Šentjanž)

ODGOVOR: Iz vašega pisma izhaja, da ste se upokojili s 1. 4. 1972 in so bile pri vaši upokojitvi uporabljene določbe tedaj veljavnega Temelnjega zakona o pokojninskem zavarovanju, ki je veljal do 31. 12. 1972. Od 1. 1. 1973 dalje pa se uporabljajo določbe statuta, ki poznajo drugačen način oblikovanja pokojninske osnove.

Do nove odmere pokojnine na podlagi upoštevanja nadurnega dela so upravičeni le upokojenci, katerih pokojninska osnova je bila oblikovana po določbah statuta, ki se uporablja od 1. 1. 1973 dalje. Uradni list, ki vas najbrž zanima je Uradni list SRS, št. 10 – z 21. marca 1986), v katerem je objavljen Statutarni sklep

o spremembah in dopolnitvah statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji in ki v 1. in 34. členu ureja delo preko polnega delovnega časa.

Dodatek za pomoč in postrežbo

Vprašanje: Vaš prijatelj ima borčevsko pokojnino in je star 80 let. S pokojnino preživlja sebe in 78-letno ženo, ki nima svojih dohodkov in je zdravstveno zavarovana po njem. Zadnja leta je bolehn in za vsa opravila potrebuje pomoč drugih oseb. Zanima vas, ali ima prijateljova žena pravico do denarnega nadomestila za tujo pomoč in če – koliko?

(C. F., Koper)

ODGOVOR: Za naše bralce je najbrž umestno, da sploh pojasnimo, kdo vse ima pravico do dodatka za pomoč in postrežbo. Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo po določbi 125. člena statuta Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja imajo upravičenci starostne, predčasne, invalidske in družinske pokojnine, ki jim je za osnovne življenjske potrebe neogibno potrebna stalna pomoč in postrežba drugega.

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo imajo tudi zavarovanci, ki so stopili v delovno razmerje ali začeli opravljati samostojno poklicno dejavnost kot slepi, dokler so v delovnem razmerju ali opravljajo samostojno poklicno dejavnost in zavarovanci, ki postanejo slepi med delovnim razmerjem ali opravljanjem samostojne poklicne dejavnosti (če nimajo pravice do dodatka za pomoč in postrežbo na kakšni drugi podlagi). Te osebe obdržijo pravico do dodatka za pomoč in postrežbo, če

pridobijo pravico do pokojnine ali pravico do ustrezne zaposlitve oziroma do prekvalifikacije po statutu.

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo imajo tudi nepokretni zavarovanci, ki so zaposleni primerno svojim delovnim zmognostim, vendar najmanj s polovico polnega delovnega časa. Za nepokretnega se šteje zavarovanec, pri katerem je zmognost premikanja zmanjšana najmanj za 70 odstotkov.

Kdaj je zmognost premikanja zmanjšana najmanj za 70 odstotkov, določi skupnost s sklepom.

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo imajo tudi osebe, ki so kot upravičenci pokojnine oslepele.

Slepi zavarovanci in nepokretni zavarovanci, pri katerih je zmognost premikanja zmanjšana najmanj za 70 odstotkov in niso v delovnem razmerju, pridobijo pravico do dodatka za pomoč in postrežbo tudi, če so pridobili pravico do prekvalifikacije ali do kvalifikacije. Dodatek za pomoč in postrežbo gre tem zavarovancem od dneva nastopa prekvalifikacije oziroma do kvalifikacije.

Po določbi 126. člena navedenega statuta pravice do dodatka za pomoč in postrežbo nimajo zavarovanci iz tretjega odstavka 10. člena (to so združeni kmetje, ki so zavarovani vsaj v IV. zavarovalnem razredu – osnova ni nižja od zneska pokojnine za polno pokojninsko dobo) in 11. člena republiškega zakona, razen če je zavarovanec oz. upokojenec slep.

Iz vsega navedenega lahko ugotovite, da žena vašega prijatelja nima pravice do dodatka za pomoč in postrežbo.

lesnina

podčrtano z rumeno

Gošarji, kje ste?

Spomini upokojenega miličnika Bojana Rozmana, ki je bil 26 let pri milici na železniški postaji v Ljubljani.

Poznava se od otroških let, iz šolskih klopi, srečala sva se v partizanih, o tem, kar sem zapisal, pa sva se začela pogovarjati med vožnjo na vlaku proti Jesenicam in nadaljevala v njegovem stanovanju v Ljubljani. Takole mi je pripovedoval:

»S starši sem stanoval v Čopovi hiši ob cesti v Žirovnici, v kateri je bila nekoč gostilna. Stanovali smo v prvem nadstropju, nad nami je stanovala Slovenka, ki ni bila domačinka. Na orožniški postaji je bila za kuharico in snažilko. Orožniki, ki so hodili k njej vasovat, so morali hoditi mimo vrat našega stanovanja, v katerem smo večkrat skrivali ilegalce.

Oče Jože je bil železničar, mati Heda pa poštarica. Po vaseh je raznašala pošto, tudi partizansko. Pri tem ilegalnem delu sem ji večkrat pomagal. Spominjam se, da sva nekoč raznašala letake z narisano karikaturo, drugič pa pozivnice fantom za mobilizacijo v NOV.

Med vojno sem velikokrat prenočil pri stari mami Ivani, po domače Krevljevi, ki je imela majhno kmečko hišo nad vasjo. Nad njo ni bilo nobene več. Njen sin, moj stric Francelj Rozman, je bil pred vojno in po njej pismo- noša. Med vojno je bil zaprt v Begunjah in nato do konca vojne v Dachau.

Ob večerih, ko so se izpod Stola, iz doline Završnice in pobočij Zelenice partizani bližali vasi, so se po navadi oglasili pri Krevlju, da so povprašali za novice, za morebitne nemške zasede. Tako sem prišel v stik s partizani. Večkrat sem šel na Žirovniško planino in v bližnjih gozdovih govoril z borci. Nekoč sem srečal rojaka Zdravka Tavčarja-Bena, vendar tedaj nisem vedel, da je rajonski (okrajni) sekretar SKOJ. Takrat sem bil star 15 let.

Drugič sem srečal Tineta Dolarja-Čira iz sosednje vasi Selo; tudi o njem seveda nisem vedel, da je rajonski sekretar partije.

V Žirovnici je bila nemška orožniška postaja v hiši moje- ga strica Janka Rozmana; le-

ta je z ženo živel v Podbrezjah, ker je bil terenski elek- tromonter. Služba mu je omogočala, da je marsikaj videl in slišal, novice pa je skriva- jati pošiljal partizanskim obveščevalcem. Ko so tamkajšnji orožniki to zvedeli, so ga aretirali in po mučenju za- hrbtno umorili. Ponoči so ga namreč zbasali v avto in od- peljali na gestapo v Kranj. Pravzaprav so mu orožniki rekli (v navzočnosti žene), da ga bodo peljali tja. Toda že v podbreškem klanecu so ga vrgli iz avta in ustrelili...

Od dogodka s psom je mi- nilo mesec dni, ko sem šel po cesti mimo orožniške postaje k Šternovim, ki so stanovali v železniški čuvajnici (le ne- kaj korakov naprej od orožni- ške postaje). Eden ali dva brata iz te družine sta bila že partizana. Ko sem se vračal, je pred orožniško postajo sta- la skupina orožnikov. Komandir me je poklical, eden izmed orožnikov pa me je že tu zunaj tako močno sunil v trebuh in mi prisolil nekaj klobut, da sem se kot vreča zvil na tla.

V pisarni so mi nataknilo lisice. Orožnik, ki je znal slo- vensko in me je zasliševal, je vedel, kako oblečen sem ho- dil v planine. Hoteli so vede-

ti, kaj sem nosil s seboj in s kom sem imel zveze. Grozili so, da bodo poklicali gesta- povce, če ne povem.

Čez nekaj časa so pripeljali še leto dni starejšega Zdravka Mežka, Starčkovega iz Žirov- nice. Ta je šel nekajkrat z me- noj na Žirovniško planino, kjer sva pomagala pastirju. Oba sva še naprej složno, tr- masto zatrjevala, da sva pas- tirjem nosila hrano in pijačo, rada pa sva jim po več dni pomagala pasti živino. Ko so se naveličali najinih litanij, so v najini navzočnosti poklicali jeseniške gestapovce. Pripe- ljali so se v odprtem osebnem avtomobilu. Odpeljali so naju v zapor h Kovaču na Jeseni- ce. Nisem pa vedel, da so na- to aretirali in v jeseniške za- pore pripeljali Zdravkovo se- stro Ivico, pastirja Klemenca in mojega sošolca Vinka No- ča iz Žirovnice, ki je bil tudi večkrat z menoj na planini in v družbi s partizani.

Naslednjega dne ob deve- tih dopoldne so prišli z av- tom, v katerem sem se zvezan moral uležati med prve in zad- nje sedeže, da me nihče s ce- ste ni mogel videti v avtomo- bilu. Takoj ko sem vstopil v zasliševalnico, mi je Druschke primazal tako klo- futo, da sem se zvalil na tla. Prevajalec v uniformi mi je zastavljal ista vprašanja kot orožniki v Žirovnici. Pod silo sem priznal, da sem dvakrat videl partizane, a le od daleč.

Zjutraj so me izpustili do- mov. V naslednjih dneh sem opazil, da me zasledujejo. In tega občutka se nikakor ni- sem mogel znebiti. Moral sem se odločiti.

Z že omenjenim Vinkom Nočem in Antonom Mežnar- cem s Sela smo se zmenili za skupni odhod k partizanom in to brez vednosti drugih in staršev. Vinko živi v Kranju, Mežnar pa kot upokojeni delavec organov za notranje zadeve v Radovni.

Nekega dne v začetku mar- ca 1944. leta zvem, da sta Vinko in Tonček brez mene odšla h gošarjem. Bil sem je- zen in užaljen, ker sta me pu- stila na cedilu. Še istega dne sem se s prvim vlakom odpe- ljal do Kranja in skozi Stražiš- če po kolovozni poti hitel na Jošt, kakor smo načrtovali,

da bomo šli. Po moji računi- ci bi ju lahko prestregel na vr- hu, če sta izstopila na železni- ški postaji pred Kranjem. Pod vrhom Jošta sem začel klicati:

Tonček in Vinko, kje sta? Oglasita se!

Tišina. Odmeva ni bilo. Še enkrat in nato še nekaj rat:

Tonček in Vinko, kje sta? Oglasita se! Zakaj sta odšla brez mene? Takrat nisem ve- del, da je z njima šel tudi

Slavko Lavter, ki je na Javor- niku nad Stražiščem imel so-

niško postajo Kranj. Zvečer sem bil že doma.

Dva dni sem miroval, nato sem se napotil proti Smokup- kemu vrhu v Završnici. Tam me je ustavil neki partizan, doma iz Vrbe, a sem pozabil, čigav. Poznala sva se.

Pa tako slabo oblečen in brez opreme si se prišel boje- vat, reče ves začuden. Koliko si pa star?

Še štiri mesece, pa bom šestnajst let.

Iz gozda je prilezlo še več borcev, ki so bili tu v zasedi.

je skozi naše položaje skušala prebiti na osvobodeno ozem- lje, na Cerkljansko. V silovi- tem spopadu smo odbili na- pad. Imel sem srečo, da sem že v prvem boju videl Nemce bežati. Sedemnajst mrtvih so odnesli s seboj, ko pa smo naslednjega dne preiskovali bojišče, smo našli še dva mr- tva in štiri ranjene.

Po vojni, leta 1946, sem bil v vojaškem mladinskem bata- ljonu v Radovljici. Nato sem s skupino osedmdesetih mla- dincev odšel na učenje in delo

»Bilo je nekega dne leta 1943, ko je bil v našem stanovanju sekretar SKOJ Zdravko Tavčar-Beno, ki živi v Mari- boru. V pritičju Čopove hiše, v kateri smo stanovali, je bila gostilna, ki jo je vodila gospodinja Lahova, doma nekje iz zgornjesavske doline, s hčerko Min- ko. Ta Minka je bila v redni zvezi z Be- nom. Poročala mu je, o čem se orožniki in domačini pogovarjajo v gostilni, kar so potrebovali partizani. In tistega več- ra ji je Beno rekel v našem stanovanju: Pogoji, da te sprejememo v SKOJ, je, da zastrupiš orožniškega psa. Ta pasji vrag nam je nekoč sledil skoraj do Valvasor- jeve koče. Minka je privolila, toda ni znala pripraviti strupa. Zastrupljeno klobaso je pripravil Benov stric Leopold Koselj, po domače Grosov iz Žirovnice.

Z Minko Lah, ki je bila sicer precej starejša od mene, sva vsak večer hodila na orožniško posatajo po pomije – sto korakov stran.

Zvečer, ko bova šla po pomije, ga bom zastrupila, mi je rekla Minka in pokazala klobaso, ki jo je imela v žepu predpasnika. Pes naju je dobro poznal, zato jo je tudi pojedel in to tako, da tega ni opazil noben orožnik.

Čez pol ure sem presenečen videl, da gre po cesti mimo Čopove hiše orožni- ška patrolja s psom. Mar strup ne delu-

je, sam se spraševal. Očetu in materi o tem nisem znil besede.

Ob desetih zvečer sedimo v gostilniški kuhinji in se pogovarjamo, ko zaslišimo vojaške korake in nemško govorico. Pa- trulja se je vrnila z obhoda po Selu, Za- breznici, Breznici in Vrbi. Bil je že kar običaj, da so se patrolje pozno zvečer ustavile v tej kuhinji, kjer so orožniki laho dobili pijačo. Z Minko se spogle- dava: kako je mogoče, da je peš še živ?

Zganje poživi pogovor med orožniki, gostilničarjem in Minko. Po dvajstih mi- nutah opazim, kako se psu jezi dlaka, ves se trese in znoji. Vodnik skoči k psu, ki je nemočno obležal sredi kuhi- nje, ga tipa, boža in obrača. Mein Luks, mein Luksi, kaj ti je, je vzdihoval. Ne- madoma plane pokonci, zagradi lonec z vodo in polije psa, ki mu ni bilo več pomoči. Crknil je sredi kuhinje.

Toliko sem znal nemško, da sem raz- umel, kaj so govorili. Odvlekli so ga ven.

Zaradi tega dejanja je bila Minka Lah sprejeta v SKOJ, obenem pa je postala terenska sekretarka SKOJ. Po vojni se je Minka poročila s Francem Mulejem iz znane partizanske družine Fajdigove iz Vrbe, a je precej let od tega, kar je umrla, je pripovedoval Bojan Rozman.

rodnike. Tam so oni dobili zvezo s partizani.

Prisluškujem po vsakem klicu. Okolica je še naprej mirna, le spodaj v dolini sli- šim brnenje avtomobilov. Grem nekaj korakov naprej, prisluškujem, pogledam na- okoli, pa spet naprej, obsta- nem, napenjam ušesa... Iz ihte sem se nekajkrat zadrl!

Gošarji, kje ste, iščem vas!

Z očmi tipam okolico. Glej, kaj ni za tistim grmom nekaj svetlečega. Je to mar čelada nemškega vojaka, ki se lesketa v spomladanskem soncu? Ustrašim se in zbežim nazaj skozi Stražišče na želez-

Nagovarjali so me, naj se za- radi mladosti vrnem domov. Partizanski življenje da je tr- do in nevarno.

Ne morem, ne smem, za- sleduje me gestapo, sem se opravičeval. Čez deset dni so me iz taborišča pod Stolom s skupino mobilizirancev po- slali mimo Zasipa (prebredli smo mrzlo Savo) na Jelovico in naprej na Primorsko, kjer so me dodelili v drugi bata- ljon Vojkove brigade. Ognje- ni krst sem doživel čez deset dni v hribovju med Idrijo in Želinom, na desni strani Idrije. Nemška kolona, v ka- teri je bilo tristo vojakov, se

v neko tovarno na Češko. Po resoluciji informbiroja smo se vrnili. Aprila 1949 sem šel v miličniško šolo v Begunje (kjer so bili med vojno zapo- ri), nato v Mariboru, kjer smo po gozdovih lovili kralje- ve križarje. Kot miličnik sem služboval še v Ptuj in Zemu- nu, nato pa sem bil 26 let, vse do upokojitve, pri milici na železniški postaji v Ljubljani. Kontroliral sem vlake in se zato zelo veliko vozil proti Sežani, Jesenicam, Zagrebu, Mariboru. Zalotil sem kar precej kriminalcev.«

Jože Vidic

Janez Stergar

Vprašanja razvoja Osvobodilne fronte za slovensko Koroško v času NOB (1942 – maj 1945)

Kakšen je bil idejnopolični credo tedanjega vodstva slovenskega narodnoosvobodilnega boja, nam glede Koroške kaže med drugim na podlagi Kardeljevih direktiv izdana obširna okrožnica oblastnega komiteja KPS za Koroško z dne 25. 3. 1944.

»Med ljudske množice in lokalna vodstva antifašističnega gibanja ne vnašati razpravljanja o mejah, o pripadnosti Koroške ali posameznih krajev k Slove- nij oz. k Avstriji, je bilo vodilo. In nato dobesedno: »Vprašanje meja bosta po polomu Hitlerja rešila združeni slovenski in osvobodjeni avstrijski narod v skladu z lastnimi interesi in na temelju pravice vseh narodov do samoodločbe, kar bo popolnoma omogo- čilo vsako imperialistično nasilje... Edino bratska KPA je od vsega začetka postavila to vprašanje po- polnoma pravilno. Priznala je slovenskemu ljudstvu na Koroškem vse njegove pravice in začela na tej osnovi razvijati boj vseh koroških ljudskih množic proti avstrijski gospodi.«

Profesor Mikuž zaključek povzema takole: »Vse to seveda ne pomeni, da bomo začeli skrivati zahtevo slovenskega naroda po priključitvi Koroške k Slove-

niji oz. k Jugoslaviji. Zato je treba med slovenskimi množicami nenehno razvijati množično OF, ki zahteva osvoboditev Koroške in njeno priključitev, kar pa naj bi bilo bolj izhodišče za aktiviranje slovenskih množic za oboroženi boj proti Hitlerju. Po drugi strani ne smemo jemati antifašističnemu avstrijskemu gibanju njegovega nacionalnega značaja, kajti avstrijska osvobodilna fronta na Koroškem je sestavni del avstrijskega osvobodilnega boja z neodvisno in de- mokratično Avstrijo.« Ko po štirih desetletjih in pol primerjamo, kaj vse se je udeležilo od navedenih zamisli, smo lahko seveda kritični do tedanjega naiv- nega optimizma in idealizma. Hkrati pa moramo biti zgroženi nad tem, koliko gnoja so v obnovljeni Av- striji uspeli zlititi na napore in žrtve iz takih izhodišč izraslega boja proti fašistični mori našega stoletja...

Predvojna študentska kolega, ki sta se v NOB prvič srečala aprila 1944 kot sekretar in organizacijski se- kretar Oblastnega komiteja KPS za Koroško Zaucer in Pirjevec sta avgusta 1944 na gori Ojstri vodila pokrajinsko posvetovanje aktivistov, ki je obravnavalo v prejšnjem odstavku orisan program koroške NOB. PO OF so razširili z novimi članoma: s študen- tom Tonetom Wuttejem Janezom iz Šentvida v Po- djuni in s kmetom Andrejem Sienčnikom Smrekar- jem iz Mokrij pri Dobrli vasi. Na podlagi sklepa

posvetovanja sta se Wutte in Prušnik nato udeležila II. zbora aktivistov OF v Črnomlju 4. – 6. 8. 1944.

6. – 7. novembra 1944 je bila v Solčavi nova konfe- renca koroških političnih aktivistov s sejama Oblast- nega komiteja KPS za Koroško in s sedanjo PO OF za Slovensko Koroško. Na seji PO OF sta bila navzo- ča tudi člana IO OF Slovenije Franc Leskošek Luka in Zoran Polič Marko. Koroško so politično razdelili na pet okrajev (Podkloster, Beljak, Celovec, Pliberk in Velikovec), ki so nadomestili dotedanja okrožja. V močno okrepljenem PO OF so poleg že omenjenih Prušnika (sekretarja), Zaucerja, Toneta Wutteja in Andreja Sienčnika v tej jeseni bili še sekretarja PO AFŽ Ivanka Sadolšek Zala iz Lobnika, Stane Bizjak Kostja, Urh Olipic Peter in Janez Weiss, vsi trije še tudi iz »Pirjevečev« stave PO OF, Ludvik Primožič iz Šentjakoba v Rožu, Miha Rigl – Peter Podjanski iz Sinčev vasi in župnik Franc Šmon, odgovoren za delovanje Rdečega križa. V delu literature najdemo kot člane tedanjega PO OF omenjene tudi Pirjevca, Primožiča in Bertoničja iz starejših sestav ter dr. Janeza Kmeta Minka. Osrednji forumi koroške NOB so se po konferenci iz Solčave premaknili v Sele pod Košuto.

Po prestani zimi je bilo večje posvetovanje aktivi- stov v Zgornjem Kotu v Selah; začelo se je 1. marca 1945. 10. – 12. aprila 1945 se je konferenca aktivistov OF in Avstrijske osvobodilne fronte (ÖFF) na Zavr- hu nad Šmarjeto v Rožu udeležilo okrog 40 aktivistov z vse južne Koroške. Obravnavali so priprave za prevzem oblasti ob kapitulaciji nemške vojske. Kon- ferenco sta vodila Prušnik in Zaucer, na njej pa je govoril tudi eden voditeljev avstrijskega protifašistič- nega gibanja Moser.

Še v čas pred solčavsko konferenco pada znameni- ta Titova izjava 12. septembra 1944 na Visu: »Danes se bliža ura, ko bo treba govoriti o mejah naše države. Mi o tem v vsej tej vojni nismo nikoli govorili,

li, toda zdaj moram vendarle spregovoriti nekaj be- sed. Naše ljudstvo se je borilo za svojo svobodo, za svojo neodvisnost ter za boljše, srečnejšo bodočnost, toda bori se tudi za osvoboditev tistih naših bratov, ki so desetletja vzdihovali pod tujim jarmom. S to vojno morajo biti naši bratje v Istri, na Primorskem in Koroškem osvobodjeni in tudi bodo osvobodjeni in živeli bodo svobodni v svoji domovini skupno s svoji- mi brati. To je želja nas vseh, to pa je tudi želja vseh njih. Mi tujega nečemo – a svojega ne damo!«

V naslednjih tednih in mesecih so nato na Koroškem priključitveno kampanjo imenovali »Titov plebiscit«. Vodstvo nove Jugoslavije je s Titovim govorom praktično začelo tudi diplomatske poteze za spre- membo severne slovenske in jugoslovanske meje, česar pa tu ne bomo podrobneje spremljali, saj je to tematika vrste objavljenih razprav. Posebej omenimo le sodobno zabeležko člana britanske vojaške misije majorja C. H. Villiersa v spomenici misije Clowder glede slovenskih manjšin v Avstriji in Italiji: »Sredi septembra je bil štab Koroške grupe odredov in- njen, vzhodni in zahodni odred pa so vključili v sile 4. operativne cone na Štajerskem, razen 100 mož za- hodnega odreda, ki so jih pustili blizu prelaza Jezer- ski vrh. Zaradi približevanja zime in Rdeče armade je ta ukrep vojaško umesten, a zdi se, da slabi upraviče- nost Titovih zahtev do Koroške, ki so bile začuda postavljene istega dne, ko so njegove sile začele zapuščati to ozemlje.«

Analitiki partizanskega vojskovanja na Koroškem so se resda že nekajkrat vprašali, če je bila razpusti- tev Koroške grupe odredov strateško in taktično upravičena, če koroško NOB gledamo v vsej njeni kompleksnosti. In to tembolj, ker je ob vsej pomoči v moštvo pred 12. septembrom 1944 in po tem datu- mu s Koroške tudi odšlo veliko partizanov v druge slovenske pokrajine; med njimi tudi koroški domači- ni. Ob nečloveških naporih in izjemnih žrtvah, ki jih

Ne le besede, tudi dejanja

Mladina je obnovljala Paučkove partizanske bolnišnice na Legnu

Od aprila 1944 do konca vojne je bilo na območju zahodnega Pohorja zgrajenih (po zaslugi dr. Iva Kopača-Paučka in domačih aktivistov) šest partizanskih bolnišnic. V njih se je zdravilo skupno okrog 300 ranjenih partizanov in aktivistov. Med ranjenci so bili tudi pripadniki drugih narodov (Italijani, Francozi, Rusi) in pripadniki drugih jugoslovanskih narodov. Na mestih, kjer so te bolnišnice stale, so danes spominski kamni, le bolnišnica Trška gora – Sladki, ki jo sestavljajo tri barake, je obnovljena in predstavlja pomemben zgodovinski spomenik.

Vsako leto jo obišče precejšnje število ljudi – od učencev šol iz Koroške krajine do organiziranih izletniških skupin. Med temi je tudi večje število tujcev – predvsem Nizozemcev, ki prihajajo v Slovenj Gradec preko Kompasovega novega hotela.

Bolnišnica Trška gora ali »Paučkove bolnišnice«, kot ji ljudje na našem območju pravijo, je bila zadnja leta v slabem stanju. Narava je naredila svoje (ob hudih zimah zapade na tem območju tudi več kot dva metra snega), in zaradi vsipavanja zemlje je bila pot do barak močno zožena, pa tudi zaraščena. Okolica barak je bila – neugledna – podrle so se škarpe do barakami, deli barak, ki so bili v neposrednem stiku z zemljo so trohneli.

Bolnišnica Trška gora spada pod Koroški pokrajinski muzej revolucije kot njegova dependansa; ker pa sodi k nepremični kulturni dediščini, pa izvaja nad njo strokovni nadzor tudi Zavod za spomeniško varstvo Maribor. Muzej se je skupaj z Zavodom odločil za sanacijo bolnišnice. Če bi jo prepustili kakšnemu podjetju, bi to bilo seveda zelo drago

(sredstva, ki jih je v ta namen prispevala Kulturna skupnost Slovenije, so bila v primerjavi s potrebnimi sredstvi minimalna). Odločili smo se torej za organiziranje dvodnevne mladinske delovne akcije. Na našo pobudo jo je organiziralo Občinska konferenca ZSMS Slovenj Gradec, za kar ji gre vsa zahvala in priznanje.

Akcija je bila izpeljana 26. in 27. maja; oba dneva je bilo na delovišču pri bolnišnici 15 do 20 mladincev iz OO ZSMS Zgornji Legen, Splošna bolnišnica Slovenj Gradec, Šmartno in Srednja šola Edvarda Kardelja, ki so zelo dobro uredili pot do bolnišnice, okolice Barak, prvo barako in grobova dveh umrlih ranjencev. Z akcijo smo praznovali dan mladosti in praznik občine Slovenj Gradec; akcija je bila zaključena z osrednjo občinsko proslavo dneva mladosti v dvorani gasilskega doma na Legnu. Vsa zahvala za uspešno izvedeno akcijo gre tudi Splošni bolnišnici Slovenj Gradec, Lesninemu tozdu Gozdarstvo in podjetju IMONT Otiški vrh za prispevke v prehrani, materialu in storitvah.

Obnavljanje Paučkovih bolnišnic še ni zaključeno. Težko je namreč v dveh dneh rešiti probleme, ki so se kopičili vrsto let. Ostalo je še precej del, ki jih bomo morali prepustiti izključno strokovnjakom. Akcija pa je bila vendarle pomemben prispevek mladih k obnovi zgodovinskega spomenika iz NOB; s tem smo tudi v dejanjih uresničili parolo o podružabljanju revolucionarnih tradicij in spomeniškega varstva.

Marjan Linasi,
ravnatelj Koroškega pokrajinskega muzeja revolucije Slovenj Gradec

Kadar Lilija postane Lidija

Prav gotovo sva midva s Savom Merlakom še edini priči tega, kako smo dobili potrebno dovoljenje za nabavo raket in drugega za bengalično razsvetljavo ob priključitvi Primorske k Jugoslaviji.

Vedeti moramo, da je bilo to »tako« po končani vojni in da zadeva ni bila tako preprosta, kot je to danes. Tovariš Roman Albreht je bil tisti, ki mu je bila zaupana proslava ob priključitvi, pripravljali pa smo jo na Lijaku.

Takrat ni nihče vlagal prošnje na delavske svete ali pa na kak drug politični ali pa »oblastveni« organ; šel si v Postojno, Tolmin, Bovec in pa kam drugam in zadevo uredil. »Ti, veš, pripraviti moramo lepo in veliko proslavo na Lijaku, ko bo priključitev

Primorske Jugoslaviji. Pojdi z menoj v Ajdovščino, kjer se bomo pomenili o tem, tako mu kako bomo to izvedli,« je dejal Roman. O tem, da bi izrazil svoje pomisleke ali pa kako drugače skušal »otresti se« tega dela, nisem (in tudi drugi ne) niti pomislil. Ženi sem povedal, da grem v Ajdovščino in bilo je zmenjeno. Takrat se ni govorilo niti o »potnih stroških« niti o »dnevnicah«. Šlo je le za delo!

Tako smo se zbrali v vili Rizzato v Ajdovščini. Prišli so France Perovšek, Albin Dujc, Ivan Regent in seveda »glavni« – Roman Albreht. Med vsemi sva bila tudi Savo Merlak in jaz. »Glavni« je povedal, za kaj gre in »razdelil« naloge – delo, ki ga je bilo

potrebno opraviti. S Savom sva bila »zadolžena« za propagando. Se pravi: slavoloki, kresovi, okrasitve hiš, tribune na Lijaku, izredne izdaje časopisov (Primorske novice, Kmečki glas in drugi), bengalična razsvetljava na predvečer velike proslave, zastave in še kaj.

Vedeti je treba, da takrat ni bilo ničesar brez »kart«. Toda nabaviti je bilo treba, to je bil ukaz. Malo sva se posvetovala z Romanom, ta pa je dejal: »Ja, bo pač treba v Beograd v glavni štab JLA.« Savo se je odpravil in poletel v Beograd. Takrat je bilo to nekaj zelo imenitnega; toda, treba je bilo pohiteti. Poleg tega pa do »najvišjih« ni bilo preprosto priti, tako kot pri nas. Savu se je zataknilo, sporočil je v Aj-

Žarko Žbogar

Na svoji zemlji

Prispevek za kroniko o življenju v vojni na severnem Primorskem

Bežali smo v več smereh. Nekako polovica nas je padlo v novo zasedo, ko smo že mislili, da je najhujše za nami. Takrat je zadelo v glavo nekega mladeniča ob meni. Prvič sem videl umirati človeka, ki ga je zadela krogla...

Naša skupina se je ponovno razkropila. Z očimom smo se razšli, Berčičeva družina pa je še ostala skupaj. Naša skupina približno pidesetih se je zatekla na neko vzpetino, zelo primerno za obrambo. Toda, med nami je ostalo le deset ali dvanajst oboroženih borcev, ki so sicer imeli dve strojnici, a zelo malo streliva, in le nekaj ročnih bomb. Poveljstvo je prevzel vodnik, ki je prišel po nas iz Notranjske; kdo je to bil, sicer ne vem, je pa dobro vodil obrambo in tudi preboj iz obroča. Dobro sta se izkazala tudi Miro Skapin – Nanos iz Krasa, ki je vojno preživel, in Zorn iz Vrtojbe, ki pa je kasneje padel. Med neoboroženimi novinci mi je dobro ostal v spominu tudi Maks iz Kobarida, star kakih 18 let. Vojno je preživel – postal je letalski oficir JA. Italijansko vojaštvo nas je na

tej vzpetini obkolilo. Bili so neprimerno močnejši, toda vzpetine niso mogli zavzeti. Besno so nas napadli. Drevje nad nami so skoraj oklestili z izstrelki, vendar izmed naših ni bil nihče ranjen. Nasprotno, oni so imeli nekaj ranjencev, ki so obupno klicali na pomoč; menda je bilo tudi nekaj mrtvih. Našim branilcem pa so zelo prav prišle ročne bombe, saj so s strelivom morali skrajno varčevati. Streljali so le takrat, ko je bil zadenek zanesljiv.

Kolikšna je bila sovražna vojaška sila, ki nas je obkolila, mi ni znano. Imeli so le lahko pehotno orožje, brez minometov, toda bili so vztrajni. Ko nas niso mogli premagati z orožjem, so nas začeli pozivati k predaji z raznimi obljubami. Ko tudi to ni vžgalo, so nas iz varne razdalje in kritja začeli zmerjati z dobro znanimi protislovskimi in drugimi psovskami. Neki italijanski oficir ali podoficir je menda izgubil potrpljenje in razsodnost. Med zmerjanjem in psovanjem je vstal iz kritja: to je izkoristil neki naš borec in ga z enim strelom iz puške položil na tla.

Na tem malem prostoru, na tej vzpetini, se je marsikaj dogajalo. Mene bi skoraj raztrgali policijski psi, ko sem se sam ne vem, kakaj nekoliko bolj oddaljil od skupine. Našel sem boljše kritje za neoborožene, vendar sta pri tem proti meni kar naenkrat skočila dva volčjaka. K sreči je to opazil neki oborožen borec in je enega zadel le nekaj metrov pred menoj...

Popoldne je sovražnikov pritisk precej popustil, pomladansko sonce je sijalo na nas, slišali so se le posamezni strel in občasno kratki rafali, ki so nas opozarjali, da smo še vedno obkoljeni. Še naprej so nas z raznimi obljubami pozivali k predaji. Strah, ki me je prevzel ob prvem napadu pred nekaj urami, je med tem že skoraj popolnoma izginil. Namesto strahu se je pojavil popolnoma nov občutek: nekakšen pogum, podkrepjen z dobro mero samozavesti in zaupanjem v rešitev. Vedeli smo, da smo obkoljeni, da nas sovražnik ne bo zlepa pustil iz obroča in da je trenutni »mir« varljiv, toda verjel sem, da se bomo, če prej ne, ko se bo stemnilo, prebili iz obroča. Ne rečem, da me je strah popolnoma minil, toda to ni bil več tisti paničen strah, ki me je popadel ob prvem napadu, ki je bil hud tudi za že izkušene borce.

V tem kratkotrajnem »miru« v sovražnem obroču so moje misli poletele domov, na Banjšice, med svoje vrstnike in sorodnike. Prijetno mi je bilo ob misli, da se gotovo tudi oni dostikrat spomnijo name, se pogovarjajo o meni in ugibajo, kje neki se sedaj nahajam...

Bila je nedelja, 28. marec, 1943. Preteklo je dvajset dni, kar sem odšel od doma, na tedanji dan sem bil star natanko trinajst let in tri mesece. Popadalo me je domotožje, mnogo huj-

še od prvega; tisto noč smo skupaj s četo partizanov, ki smo se jim priključili v Kovačevi gmajni, krenili proti Lokavcu. Med pohodom smo se za kratek čas ustavili na našem polju, imenovanem Skok, blizu naše hiše. Postal mi je hudo, nekaj me je v notranjosti stisnilo in šlo mi je na jok. Zavedati sem se začel, da odhajam na neznano in tvegano pot, morda brez vrnitve. Bilo je temno in nihče ni opazil, da so mi pritekale solze v oči.

O tem in še o marsičem sem razmišljal. Skupaj z domotožjem se je začel vračati tudi strah. Moje razmišljanje je prekinil ropot motornih vozil, ki se je bližal. Jasno nam je postalo, dobiva sovražnik pomoč v topništvu ali minometalih. Učinek tega orožja sem dobro poznal iz vsakoletnih manevrov, ki jih je italijanska vojska imela na Banjšicah. To je še bolj vedel in poznal poveljujoči. Na hitro nam je pojasnil, v kakšnem položaju se nahajamo. Prav nič ni prikrival ali olepševal; brez ovinkarjenja je povedal, da nas ne reši niti noč, saj bi nas že prej pobili s pomočjo prihajajočega topništva. Rešitev je bila možna samo s takojšnjim prebojem z jurišem. Pozval je vse, še posebej neoborožene borce, naj se »oborožijo« s koli, noži in vsem, kar bi lahko koristilo v spopadu na blizu. Ukazal je, naj se skupaj z oboroženimi borci poženemo naproti sovražnim položajem, pri tem pa naj čimbolj kričimo. Nakazal je smer preboja in pri tem poudaril, da umika ni in se bo rešil samo tisti, ki bo šel naprej. Na povelje smo se vsi brez obotavljanja, med gromkim vpitjem, ki bi mu prej rekel rjovenje, goloroki pognali proti sovražnim položajem. Presenečenje je bilo popolno. Preplašeni in zmedeni italijanski vojaki so zapustili položaje, pri tem odmetavali opremo, nekateri (po pripovedovanju), so »izgubili« celo puške. Videli smo, kako so odmetavali opremo. Žal nismo imeli časa, da bi vso pobrali, pa tudi vedeli nismo, da imajo v nahrbtnikih kar dobro zalogo suhe hrane, kar smo zaplenili, so zvečer razdelili med borce.

Ni mi znano, da bi imeli pri tem preboju kakšne žrtve, ravno tako ne Italijani. Vse se je zgodilo tako hitro, da Italijani od presenečenja in precejšnje mere strahu niso »utegnili« streljati. Mi pa tako ali tako nismo imeli s čim streljati...

Tudi tisti, ki so imeli orožje, so bili skoraj brez nabojev. Italijane smo lahko samo gledali, kako brezglavo bežijo pred nami. O tem mojem prvem in predvsem nenavadnem jurišu sem dostikrat razmišljal. Strah je ob preboju povsem izginil, namesto njega sta v meni rastla pogum in nepopisno zadovoljstvo, ko sem pred seboj gledal bežeče sovražnikeove vojake. Kar naenkrat sem postal divje maščevalen in zdi se mi, da bi takrat tudi pobil brez predsodkov, če bi se mi le pokazala priložnost...

Konec

je zahtevala razširitev partizanstva čez Dravo, ponekod že na povsem nemško-avstrijska območja, so takratne zamisli nadrejenih partizanskih poveljstev skoraj od samega konca vojne nekajkrat južni Koroški odtegnile skoraj vse operativne enote. Tako tudi ni nerazložljiv posebej v nemško-nacionalni publicistiki močno izkoriščen podatek, da je bilo npr. v začetku junija 1944 v Vzhodnokoroškem odredu od 229 borcev kar 64 ljudi v štabu. Partizani sami so kritizirali taka razmerja; marsikaj se da seveda pojasniti z obsežnostjo nalog, ki so jih opravljali štabi in civilni forumi narodnoosvobodilnega gibanja, saj so morali operativnim enotam nadomestiti infrastrukturo, ki je bila za nacistične vojaške formacije prav gotovo nekajkrat večja. Besed v kritiki pa partizani niso veliko izbirali; 8. 11. 1944 je Prušnik npr. poročal, da je načelnik štaba bataljona na Svinji planini »hohštäpler«, v štabu pa da sta se »razpasli anarhija in neaktivnost...«

Ne da bi se spuščali v vprašanja statistike uspehov in žrtev protifašističnega boja na Koroškem, je treba opozoriti še na dve stvari: udarna moč koroških partizanskih enot je bila v določenih obdobjih in na določenih območjih manjša tudi zaradi slabe oborožitve, saj so bile večje skupine novincev povsem brez orožja. To zlasti velja za osvobodene ali pobege vojaške ujetnike. Prav zaradi njih tudi narodnostna sestava enot nikakor ni bila vedno homogeno slovenska oz. kvečjemu še slovensko-avstrijska. Veliko je bilo Rusov, Ukrajincev in tudi pripadnikov drugih narodov. V šentruperskem skupnem grobu so partizani osmih narodnosti; aprila 1945 je bilo med 72 partizani na Svinji planini le 15 Slovencev. Vse to je seveda moralo vplivati tudi na politično delo na terenu posameznih enot.

Celote terenskega delovanja OF na Koroškem ne bi mogli pravilno ocenjevati brez upoštevanja delovanja

množičnih mladinskih in ženskih organizacij, brez slovensko-nemških odborov »Delavske enotnosti«, brez partizanskega tiska v obeh deželnih jezikih ter brez upoštevanja prispevka prebivalstva k partizanski »infrastrukturi« (oskrba s hrano, prenašanje informacij, sodelovanje s saniteto itd.). Majsko dogajanje leta 1945 kljub že znanim objavam (Zorn, Strle, Ferenc, Walz, Wadl) zgodovinarju še vedno odkriva nove podrobnosti tako glede sklepnih bojev in jugoslovanske sozasedbe južne Koroške, kot transformacije OF v novo lokalno oblast in prihoda domobranske emigracije, ki je še nekaj desetletij pomenila jabolko spora med koroškimi Slovenci. Ko je še pred osvoboditvijo Celovca zadonel veliki gosposveti zvon in je na zvoniku zaplapolala več metrov dolga zastava s peterokrako, ko so se ugledni celovski meščani s cilindri in fraki hodili predstavljati novi partizanski oblasti in ko so v koroških vaseh nenadoma slovensko spregovorili tudi nekdanji najbolj »pravi pra-Nemci«, so se za dva tedna zdele poplačane vse žrtve štiriletnega (oziroma sedemletnega – od anšlusa 1938) protinacističnega odpora. Zato toliko lažje razumemo solze v očeh in nemočen bes po odločitvi nekdanjih velikih zaveznikov, da morajo partizani takoj zapustiti Koroško (koniec maja 1945) in da koroški Slovenci ostanejo v Avstriji (junij 1949).

In če se morajo koroški partizani v naši sosednji državi še leta 1988 pred sodiščem braniti očitkov kanibalizma (češ, da je šlo za nek tak dogodek med partizani na Svinji planini), verjetno ni potrebno navedati še vrste drugih argumentov, zakaj se nam je zdelo potrebno opozoriti na to problematiko v okviru širše raziskave o povojnih družbenopolitičnih procesih med koroškimi Slovenci. Integralno besedilo poglavlja vsebuje seveda tudi navedbe virov in literature, česar v pričujočo objavo ni bilo ne smotno ne prostorsko mogoče vključiti.

(konec)

Projekt slovenskega slikarstva 17. stoletja v Istri in njenem zaledju

Reševanje narodove kulturne dediščine

Evropski tematski krog

Ker je postalo v našem časopisu že navada, da se na široko razpisujemo le o slabem ravnanju in slabem spomeniškem varstvu pomnikov NOB in revolucije, se spodobi, da pokukamo kdajpakdaj tudi v druga zgodovinska obdobja in k nekaterim drugim problemom naše narodne kulturne dediščine.

Pred dnevi smo se namreč lahko (na predstavitvi projekta v ljubljanskem kulturno-informativnem centru v Križankah) prepričali, da so se slovenski muzejci, umetnostni zgodovinarji, restavratorji in

drugi skupaj s svojimi hrvaškimi sodelavci lotili velike skupne akcije, ki naj bi bila nekakšna raziskovalna »sonda« ali bolje – poskusni model za kompleksnejše pristopanje k drugim podobnim nalogam.

Zakaj so izbrali Istro in njeno 17. stoletje (ter še ožje – slikarstvo tega časa)? Za to je bilo več tehničnih razlogov, med katerimi ni najmanjši dejstvo, da je slikarstvo 17. stoletja, ki je na širšem ozemlju Sredozemlja sovpadalo v krog beneškega (neposrednega) slikarstva ali pa vsaj

njegovega posrednega in močnega vpliva, v največji meri že strokovno obdelano (in restavratorsko-konzervatorsko rešeno), medtem ko v celotni podobi manjka ta repak – ki ga predstavlja Slovenska in Hrvaška Istra. Drug pomemben razlog je naglo propadanje vseh vrst umetnin in še posebno slik iz tega časa; na območju Istre propadajo premična zgodovinska umetniška dela skupaj s svojimi malo bolj trdnimi arhitekturnimi strehami. In tretji, vendar ne zadnji izmed razlogov je zagotovo tudi izizvalna naloga novega pogledovanja v obdobje 17. stoletja nasploh. Kajti to je bilo še donedavna stoletje, ki mu je stroka namenjala z umetnostnovrednostnih vidikov najmanj pozornosti, če smo pošten, pa lahko dodamo – pa tudi najmanj naklonjenosti. Raziskovalci so si tokrat že na začetku zastavili vprašanje: »Ali lahko neko obdobje, ki se je doslej opredeljevalo kot eklektično in neplodno, obravnavamo drugače?«

Počasi, z večletnim delom večje skupine ljudi, se zdaj iz zbranega gradiva luščijo tudi odgovori, ki so se izoblikovali skozi poglede v širšo sočasno nacionalno kulturo, v njene

Peter Oswald: 1668, Vsi svetniki, Vipavski križ, samostanska cerkev

geografske in politične enote, povezane s sočasnimi zgodovinskimi dejstvi.

Raziskovalci so si vzeli za izhodišče sintetično misel italijanskega poznavalca Rudolfa Pallucchinija (iz njegovega temeljnega dela »Beneško slikarstvo 17. stoletja«), ki odkriva »celo sosledje tokov umetniških smeri, ki se pojavljajo v beneškem prostoru« in dokazuje, da je predstava o zatonu umetnosti in še posebno slikarstva v 17. stoletju v temeljih zgrešena.

»Baročna umetnost v Istri in njenem zaledju uresničuje z velikim zamahom ideološke protireformacijske programe. Na ozemlju, ki predstavlja poseben svet v malem, zaznamo korenite spremembe v vseh

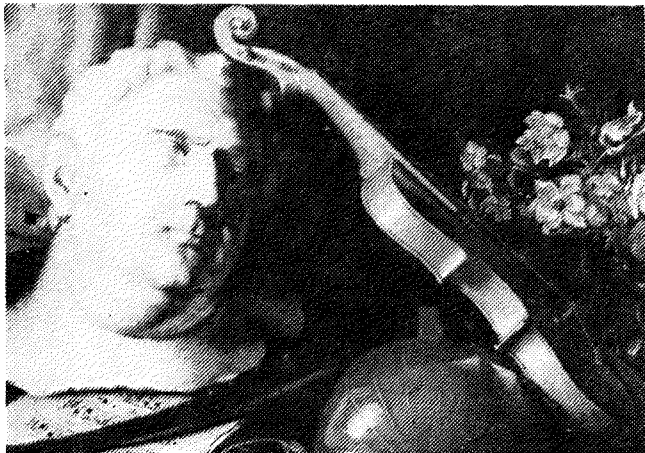
inačicah vsakdanjega življenja...« Tako so zapisali v spremno besedo k priložnostni kratki razstavi. Ta naj bi pokazala nekakšen »sondni« prerez poteka strokovnih del, od umetnostnozgodovinske dokumentacije pa do enakovrednih restavratorsko-konzervatorskih priprav in posgov.

Na obravnavanem ozemlju je bilo doslej, tako so poročali, evidentiranih več kot 500 umetniških del, ki jih bodo skušali rešiti pred propadom, medtem ko bodo izbor stotih najimenitnejših, ki bodo tudi ustrezno restavrirani, predstavili na veliki razstavi o slikarstvu 17. stoletja v Istri, ki naj bi bila nared do leta 1991. Poleg tega imajo namen pri-

hodnje leto slovenski (in hrvaški) javnosti predstaviti še posebej slikarja Zoržija Venturo, slikarja, ki je imel ob koncu 16. stoletja slikarsko delavnico v Kopru in je v svojem opusu izrazil asimiliral značilnosti beneških renesančnih mojstrov, vključujoč k temu še manieristične in baročne prvine. Na ogled nam bo dvanajst del tega mojstra.

Skratka, obeta se nam zaočeno strokovno opravljeno delo, rešen delček kulturne dediščine in nov prispevek v zakladnico tistega, čemur pravimo v celem narodni program. Nekateri bi rekli, da bo bog dal; mi pa raje rečemo, če bo le denar...

B. Ž. J.

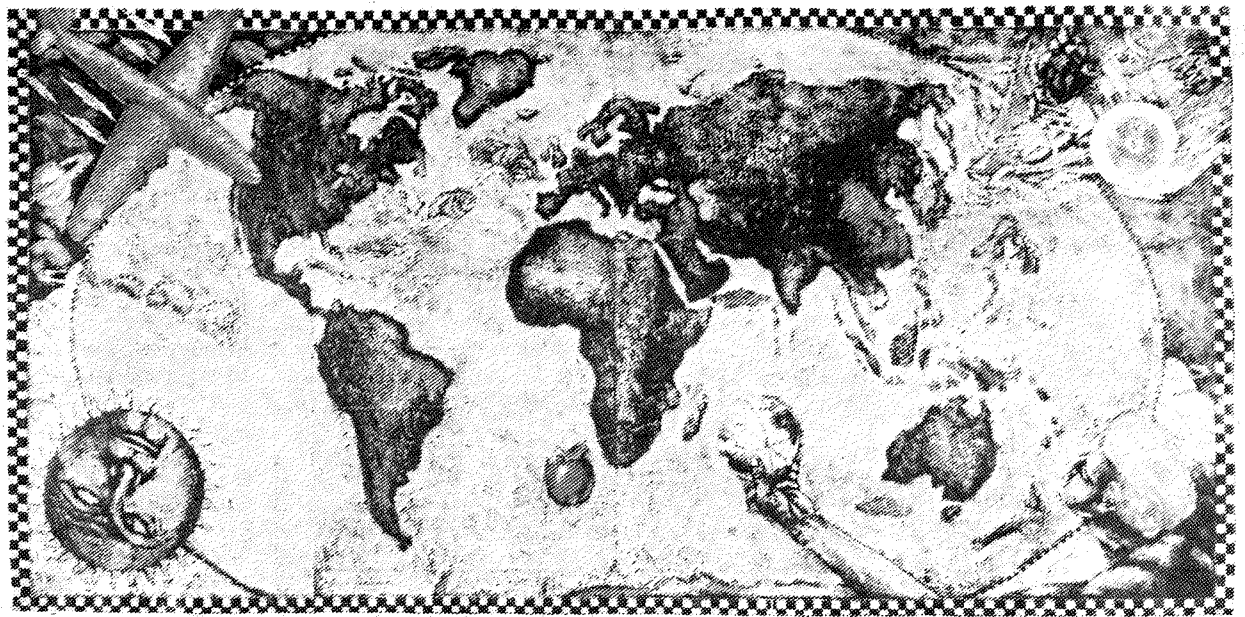
Neznani mojster: druga polovica 17. stol., tihožitje, Naučna biblioteka, Vodnjan

Odličen angleški kipar razstavlja v Ljubljani

Bill Woodrow

Blizu tistemu, kar nam je pred časom predstavil avstrijski kipar Moswitzer, je delo angleškega kiparja Woodrowa. Res je sicer, da sega po drugačni opredmetenosti od avstrijskega mojstra, vendar ostaja njegova sporočilnost tu nekje, med cinizmom nad »plehkostjo plehnatega« in nežno linijo vedno zeleneče umetniške narave. Govorenje v metaforah ne prikriva nobene njegove bojazni nad grobo pojavnostjo civilizacije in napredka, le obrusi jo v svoje videnje, ki je kljub svojim mračnim obrisom – upajoče. Ta razstava je te dni na ogled na glavni ljubljanski ulici, v Mali galeriji.

B. Ž. J.

Dan Allison

MODERNA GALERIJA mednarodni grafični bienale LJUBLJANA
JUGOSLAVIJA 17. junij-juni-june - 30. september, septembre-september
biennale internationale de gravure - international biennial of graphic art

1989 LJUBLJANA
BIENALE 18

18. mednarodni grafični bienale odpira vrata 17. junija

Grafike iz šestnajstih držav

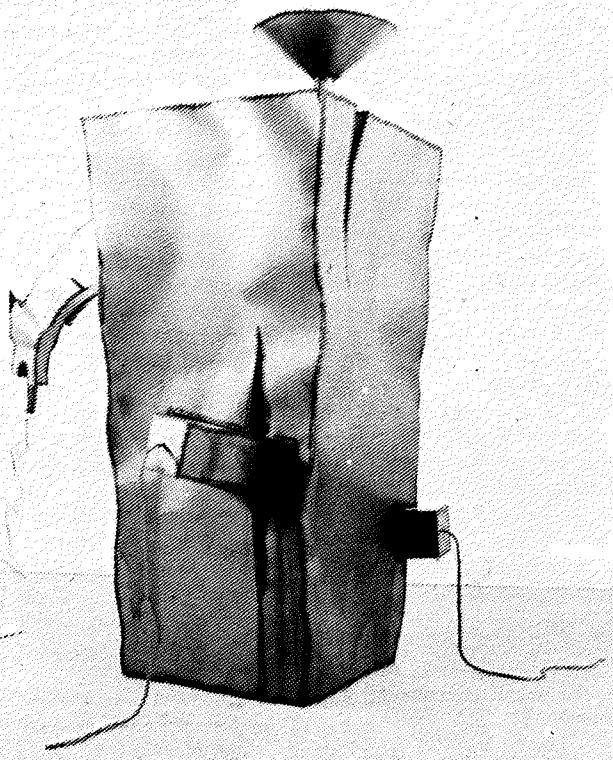
Od leta 1955, ko je ljubljanski likovni bienale prvič prestopil prag mednarodnega avditorija in ponesel nenazadnje tudi slavo ljubljanske grafične šole širše – vsaj v strokovno podkovani likovni svet – pa do teh dni, ko odpira vrata že osemnajsta grafična mednarodna prireditve, se je zvrstilo pred ljubljanskim likovnim občinstvom že na tisoče grafičnih listov, izpod peres in igel stotin likovnih mojstrov. Ko se je številka bližala petnajsti obletnici, smo začeli že malce dvomiti v daljše življenje tako glomazne prireditve, podobno, kot je pred nekaj leti nekoliko slabše kazalo na primer beneškemu bienalu. Toda takšne prireditve, ki so vse po vrsti odvisne od denarja države in sponzorjev ter predvsem od tega, ali imajo vsaki dve leti sploh kaj pokazati, vedno doživljajo svoje rahle vzpone in padce. Timi razstavljalcev skrbijo za stalen okvirni nivo prireditve seveda že s tem, da določene avtorje posebej vabijo, medtem ko so drugi izbrani z izborom posa-

meznih selektorjev in tretji – ki so bili izbrani na natečaju z izborom mednarodne strokovne žirije.

Kakor je že običajno, se bodo letos posebej predstavili nagrajenci s sedemnajstega bienala: Tetsuya Noda iz Japonske, Dan Allison iz ZDA, Elizabeth Ingram iz Kanade, Walter Valentini iz Italije in Zorica Tasić iz Jugoslavije. Hkrati z bienalsko prireditvijo in razstavo nagrajencev pa bodo odprte še razstave nekaterih posameznih svetovno znanih mojstrov – razstavišča Cankarjevega doma pa do galerije Smelt v Ljubljani. Letos bo prvič odprla galerijska vrata občinstvu domicilna ustanova Mednarodnega grafičnega centra v Tivolskem gradu, kar bo tudi svojevrsten likovni dogodek.

Bienale bo za obiskovalce na ogled vse poletje tja do konca septembra. Na koncu pa povejmo le še to, da je plakat, ki vabi na to mednarodno prireditve, delo enega nagrajencev 17. bienala – Dana Allisona.

B. Ž. J.

Letni koncert Moškega pevskega zbora Dragotin Kette

Zahtevnejši spored

Natanko deset let je minilo od zadnjega celovečernega recitala Moškega pevskega zbora »Dragotin Kette« iz Ilirske Bistrice, ko smo pred nedavnim v Domu JLA lahko spet doživeli skupaj s pevci prijeten pevski večer. Ta bistrski zbor s častitljivo tradicijo (njegove korenine segajo tja do čitalniške dobe) opravlja v naši dolini in okolici, ne glede na prejšnjo ugotovitev, svoje poslanstvo nadvse uspešno, saj pogostoma nastopa na različnih prireditvah, skupnih koncertih. Zadržanja pomembnejša predstavitev je bilo sodelovanje na reviji Primorska poje – že dvajsetič zapored. Sicer pa so že peli občinstvu v Italiji, na Švedskem in v ČSSR. Tudi v ZDA so nastopili.

Izbor pesmi, ki jih lahko odpojejo, je velik: čez 50 bi jih lahko takole na hitro našli. Redno vadi in nastopa kakih 30 pevcev, priliva novih moči v zadnjih letih pa žal skorajda ni veliko. Seveda bodo to pomankljivost poskušali odpraviti in svojemu pevstvu Dimitriju Grlju – 18 let jih že vodi – olajšati delo.

Pred polno dvorano je zbor predstavil program, sestavljen iz interpretacij del znanih »svetovnih« mojestov: J. Gallusa:

Ecce quomodo, S. Mokranjca: Njest svjat, P. I. Čajkovski: Antifona. Posebna zanimivost je bila nenavadna izvedba Kodalyjeve Ave Marije (običajno jo izvajajo ženski pevski zbori), da o za »severnjaško« uho nenavajenih ritmično bogatih Komitskih pesmih M. Tajčevića ne govorimo. Pesmi E. Sucho- na Aka si mi krasna sta sledili in zaključili prvi del programa živahni Brindiam, beviem L. Cherubinja in igriva in šaljiva Tri nonice Karla Pahorja. V drugem delu so bili predstavljeni slovenski avtorji. Čeprav so pesmi izzvenele nekoliko lahkotneje, nikakor ne bi mogli trditi, da so bile tehnično lažje izvedljive. Ob priljubljenih skladbah G. Ipavca Slovenec sem, F. Juvanica Spomin na zimski večer, R. Simonitija Planinke ter E. Adamiča Završki fantje so si pevci pridobili naklonjenost občinstva še z razgibanimi Scherzom V. Mirka in pesmijo E. Adamiča Regiment po cesti gre. To sta obenem skladbi, ki z nekaterimi drugimi iz prvega dela najboljše označujejo »stil« tega recitala iz zbora samega.

Dodatni program so pevci zaključili z Bistriško »himno« v priredbi A. Srebotnjaka, za kar so poželi še posebno nav-

dušenje. Zboru je priznati, da ga odlikuje prepoznaven, samosvoji slog značilne mehke, karakteristično pojmovanje interpretacije, velikokrat zelo čustveno obarvane, in petja, ki ga pevci izvajajo predvsem zase in za poslušalstvo, manj za kritiko. In če so si letos izbrali za svoj koncert zahtevnejši repertoar, je bilo to predvsem njihova volja in zahteva njihove pevovodje, neodvisna od »priporočil« od zunaj, vsekakor pa nekoliko »trmasta« torej tudi bistriško značilna.

Verjamemo, da se zboru obetajo lepi časi: del bremena – zborovsko zastopanje celotnega območja bistriške doline – je vsaj delno prenesen na sedaj že uveljavljena zbora Komorni deklški zbor in zbor upokojencev. To pomeni, da bodo Kettejevci svoje delo lahko zasnovali tako, da se bo ujemalo z njihovimi ambicijami in ne samo z zahtevami okolja.

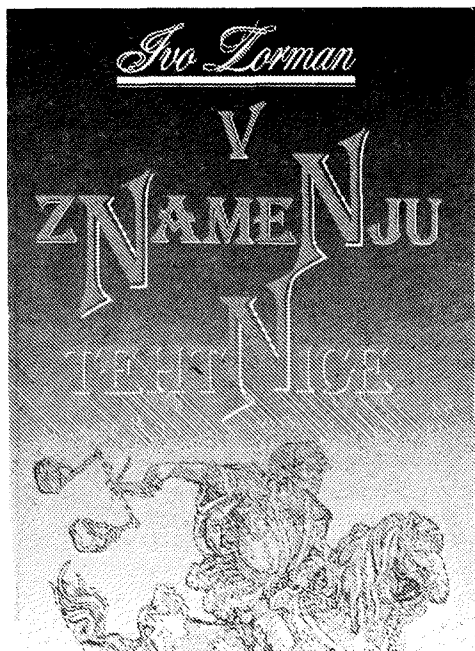
Za aktivno sodelovanje z občinskim odborom ZZB NOV Ilirska Bistrica je pevski zbor Dragotin Kette prejel zvezno plaketo ZZB NOV Jugoslavije, ter druga pomembna priznanja.

Besedilo in posnetek: Petar Nikolić

Spet novo pri Borcu: Zorman: V znamenju tehtnice

Vojni in povojni čas

Nostalgija za minevajočim življenjem, prepletena s spomini in utrinki v prvi osebi pisanega romana je za Zormanega slogovna novost, čeravno fabula poteka še vedno pripovedno realistično. Tako nekako je mogoče v najkrajše strniti najnovješe literarno snovanje tega plodovitega in med bralstvom priljubljenega avtorja. Gre za »revni, negativni portret človeka, odsluženega in upokojenega oznovca, ki v vsem spreminjanju sodobne slovenske družbe razpozna zgolj nezasišano in vnebovpijočo, po neusmiljenem obračunu kričečo krivico. Pri tem pa, seveda, kot pisateljski razsojevalec dogajanja tvega, da bo tudi pri kritično razpoloženem bralstvu razumljen dobesedno...« Tako na zavihku o novem Zormanovem delu Jože Snoj, mi pa tej označbi lahko dodamo le še misel, da se je Zorman skoraj didaktično lotil tematike, ki se zadira v vse naše današnje pogledovanje na prehojeno pot in na vse stare – ali nove – cilje.

Ob štirideseti obletnici smrti

Oton Župančič in njegove partizanske pesmi

Dne 11. junija 1949 je v Ljubljani v 72. letu starosti umrl veliki slovenski pesnik, dramatik, dramaturg in prevajalec Oton Župančič. Ob štiridesetletnici njegove smrti se ga z drugimi Slovenci vred hvaležno spominjajo tudi borci NOB. Podoživljajo zlasti tisti del njegovega opusa, ki ga je podpisal s psevdonimom Anton Pesnik in ga posvetil našemu osvobodilnemu boju, pa naj gre za pesem Pojte za menoj ali za vzneseno Našo besedo, s katerima je izpovedal svojo vero v moč naroda in njegovo zmago.

Kako je Oton Župančič kot pesnik sodeloval v narodnoosvobodilnem gibanju, je popisano marsikje, posebej pozorno pa ga obravnava Viktor Smolej v svoji knigi Slovstvo v letih vojne 1941–1945 (Zgodovina slovenskega slovstva VII). Po nekaterih virih je Oton Župančič že 11. septembra 1941 stopil v kulturni plenum OF, skupaj s Finžgarjem, dr. Kidričem in Plečnikom. Njegova Pesem Pojte za menoj velja za prvo pesem slovenskega pesnika v Osvobodilnem tisku. Najprej je bila objavljena v Slovenskem poročevalcu 6. septembra 1941; pesnik sam jo je označil za »pesem za današnjo rabo«. Ob njej je izrazil zavest, da je šlo v tistem času »zob za zob in glavo za glavo«, vedel je, da pesnik ne more ravnati drugače. (Zbrano delo III). Iz Poročevalca je to pesem še isti mesec ponatisnilo Delo, nato pa na prvem mestu Slovenski zbornik 1942. Končno obliko je dobila v Slovenskem zborniku 1945 pod znamenitim naslovom Veš, poet, svoj dolg?

V prvi številki revije Setev je Župančič priobčil pesem s Prešernovim geslom Tja bomo našli pot. Močno se je razširila med partizani v različnih pesmaricah in rokopisnih prepisih. Posebej primerna je bila za mitinge in javne prireditve. Za drugo številko te revije so bili namenjeni Župančičevi epigrami na Hitlerja, Mussolinija, Rupnika, škofa Rožmana, Churchilla in Stalina. Med najslavnostnejše, najbolj zanosne slovenske pesmi pa gotovo sodi Pozdrav osvoboditeljem – v čast prihoda jugoslovanske osvobodilne vojske v Ljubljano. Objavljena je bila 9. maja 1945 v Slovenskem poročevalcu.

Viktor Smolej navaja, da so poleg navedenih – in tudi najbolj znanih – pesmi mnoge partizanske antologije in zbirke vsebovale še več Župančičevih partizanskih pesmi starejšega izvora. Tudi te so radi recitirali na množičnih prireditvah, zlasti tiste, ki imajo poudarjeno socialno in nacionalno noto: Pesem mladine, Kovaska, Želbjarška, Vseh živih dan, Zemljevid, Naše pismo, Grobovi tulijo in druge.

Za potrebe šolske mladine so leta 1944 na Primorskem v ciklostilu izdali celotnega Župančičevega Cicibana. Zbirko je izdal šolski odbor Osvobodilne fronte za Primorsko, komisija za agitacijo in propagando pri okrožnem odboru Škofje Loke pa je leta 1944 na pisalni stroj razmnožila Dumo.

Iz obilnega gradiva, ki je nastajalo v vojnih letih, je Župančič obral in uredil zbirko Zimzelen pod snegom (1945). Vanjo je uvrstil še pesmi, kakršna so Vezena (poda v vojni in okupaciji raztrgane in po-teptane domovine), Villonova osmrtnica sebi in tovarišem, obsojenim na vešala, Kitica marelic (namenjena zapornikom v tolažbo), Pogled na planine (zunaj ljubljanskega »koncentracijskega taborišča«), Sedmina pačlim talcem, Zdravica. Pesem Srečanje je posvečena sinu Andreju in se po motivu vrača h geslu Pojte za menoj. V zadnjem razdelku zbirke pa je priobčil drobne zapiske, posvetila, epigrafe in epigrame. Pesnik v njih izraža misli o domovini ter o trpečih, bojujočih se in padlih borcih.

Po mnenju urednika Župančičevega Zbranega dela Dušana Pirjevca so bila leta okupacije in vojne za Župančiča nenavadno plodna, morda najbolj v vsem njegovem ustvarjanju. Vse, kar se je v tem času dogajalo zunaj njega in v njem, je bilo tako silno in tako boleče, da je kljub težki bolezn skoraj nenehno pisal.

Literarni zgodovinar Boris Paternu pesem Veš, poet svoj dolg imenuje kot »edinstveni mobilizacijski poziv k slovenskemu zgodovinskemu dejanju in pogumu«. Svoje najgloblje občutje za »plat zvona« črpa iz daljne tradicije slovenskih kmečkih puntov in iz srednjeveške puntarske pesmi. Župančičeve pesniške podobe iz vojnih dni se gibljejo od brezupa in podleganja vzdušju smrti prek samozavestnega miru do skrajno trdožive, vedre kljubovalnosti. Njihova vodilna misel je vendarle globoko zasidrano upanje, zimzelen pod snegom pa ni nič drugega kot simbol vere v prihodnost in življenje.

Partizanske pesmi Otona Župančiča so tako tesno povezane s znano privrženostjo vitalizmu in novemu uporništvu, ki se je izražalo že v njegovih mladostnih pesmih, tistih, ki ga sicer uvrščajo med naše najboljše modernistične pesnike.

Dušan Mevlja

»... Pomembni trenutki v človekovem življenju so samo plod naključij. Nekateri govore o zvezdah, v katerih naj bi bila zapisana naša usoda, jaz pa vem, da je mogoče dodati zvezde kasneje. Če bi se ne bil tisto popoldne, tisto uro namenil skozi mesto, če bi ne bila Slatnarjeva Ajda prav tedaj grizljala janceževih upognjenec med vrati, če bi mi ne bilo zastala noga zaradi prijetele vonja iz vrečke, bi se najbrž ne bila srečala s pogledi, bi najbrž nikoli ne vedel, kako so živeli Slatnarjevi, bi se mi ne bil odprl pogled na vrt za pročeljem purgarske hiše, kakor sem ga mogel doživeti samo takrat in nikoli kasneje. Bi danes ne vedel za svojo Ajdo, bi bil spoznal kakšno Katarino ali Izo ali Lavro ali katero drugo, kakor je sojeno moškemu. Ne bi nosil s seboj tega, ampak kateri drugi greh.

Ajda je stopila po veži in jaz sem ji sledil pod oboki proti vratom z obarvanimi stekli in skozi na vrt, ki ga nisem pričakoval, ki je bil pravo nasprotje ulici, ki je bil razsipev z zelenjem, ki je ponujal gredo tulipanov in gredo jagod in gredo vrtnic. Bom takoj nazaj, je rekla. Potisnila me je v uto med grmi španskega bezga in jasmina, ki se je črna od starosti prislajala na kamniti zid, ki je ponujala dolge klopi z blazinami pod lesenimi rešetkami, z okroglo mizo med njimi in s petrolejko nad njo. Vse sem v trenutku zajel s pogledom in si vtisnil v spomin in vedel sem, da je prostor namenjen domačim in morebiti še najbližjim znancem, da posedijo tu ob nedeljah pri zajtrku in lomijo rogljiče in sladkajo kavo, da prežive v senca vroče poletno popoldne in da se zberejo zvečer pod prižgano petrolejko. Vse ugodje njihovega doma se mi je razodelo v mali leseni uti, razkošje potratnosti, ki je bilo Ajdi vsakdanje kakor meni naši zajčniki.

Prisemejala se je z novo vrečko, do vrha polno upognjenec, in jo vrgla na mizo, da so se piškoti vsuli iz nje, in potem sva jih jedla in se pogovarjala.

Le kaj naj bi se menila dva šestnajstletnika sredi vojne, ob vrečki peciva v času hudega pomanjkanja? O čemer bi najraje govoril, s čimer bi se bil lahko postavljaj pred Ajdo, je bila skrivnost. Tisto pomlad so me sprejeli v Skoj, so mi zaupali odgovornosti, ki so se jih izogibali še odrasli, so me vključili v podtalni tok revolucije, ki je naraščal in se pripravljaj, da pridre na dan, da odplavi vse, kar je gnilega na tem svetu in pripravi tla za setev in prinese srečo delovnim ljudem. Naš cilj je diktatura proletariata, nas je učil Vojko. Osvoboditev, ampak ne brez revolucije...«

Knjiga je torej izšla pri založbi Borec, v 2000 izvodih, stane pa 160.000 dinarjev.

Utrinek z vaje enot TO mesta Ljubljane

Boljša organizacija

Vsak moški, ki je razporejen v enote Jugoslovanske ljudske armade ali Teritorialne obrambe, se prav gotovo spominja vaj, na katerih je bilo treba čakati ure in ure, da se je »kaj« zgodilo. V Teritorialni obrambi Slovenije so pred časom začeli z drugačnim načinom vaj in usposabljanj. Vaje in usposabljanja so zasnovane tako, da čakanja pravzaprav ni več.

Pred dnevi smo obiskali eno izmed enot teritorialne obrambe mesta Ljubljane, ki je bila na rednem urjenju in usposabljanju v okolici Polhovega Gradca. Nekatere pripadnike te enote smo povprašali, ali so vaje res drugačne, kot so bile pred leti.

Tomaž Komac: »S pote- kom sedanje vaje sem zado- voljen in mislim, da so za- dovoljni tudi vsi ostali pri- padniki enote. Oblikovanje naše enote, delitev orožja in vse ostale stvari, ki sodijo k temu, so potekale dosti hitreje kot na naših prejš- njih sklicih. Ritem dela je takšen, da ga lahko sledi- mo, ni pa tudi odvečnega čakanja. V bistvu je zelo malo trenutkov, ko bi sedeli pri miru in imeli čas misliti na kaj drugega – razen na to, kako čim bolje opraviti svojo nalogo. Opravili smo tudi ostro streljanje. O re- zultatih ne bi govoril, ker bodo kasnejše analize poka- zale, kakšni so bili. Poveda- ti pa moram, da je bila dis- ciplina na strelišču na zelo visoki ravni, kar priča, da smo vsi vso zadevo vzeli za- res, skratka ni bilo nobenih težav. Domačini so nas zelo dobro sprejeli in svojo spal- nico smo si uredili na enem izmed senikov. Pa tudi dru-

gače se z njimi kar dobro razumemo. Vzdušje je v na- ši enoti zelo dobro; veliko je šal, smeha, morda nam dobro voljo kvari občasno deževje. Vendar kaj hoče- mo, tudi to je sestavni del takšnih vaj.«

Tone Novak: »Tokrat so oblikovanje enote, delitev orožja in drugo potekali bi- stveno hitreje kot prejšnja leta. Vzrok temu je drugač- na organizacija vseh teh do- gajanj, pa tudi mi smo vso stvar vzeli veliko bolj resno kot prejšnja leta. Urnik vaje je dokaj natrpan in naše sta- rešine se ga v glavnem drži- jo. Seveda pa včasih pride do tega, da je treba za tre- nutek ali dva počakati in nato stvari spet tečejo tako, kot je bilo načrtovano. Le- tos v naši enoti ni tistih iz- jem, ki so včasih delale pro- bleme, zato tudi vse teče gladko. Nekoliko nam sicer nagaja vreme, vendar ima- mo šotorska krila; tako nas v bistvu dež niti ne moti

prehudo. Naši starešine tu- di pazijo na nas, da ne bi bili preveč mokri. Mislim, da je to povsem razumljivo, saj so tudi sami ljudje in vedo, kaj pomeni prehlad, ki te lahko tudi za več dni oddalji od delovnega mesta. Večina pripadnikov naše enote smo zaposleni, zato nekateri težje prenašajo to urjenje, saj se jim zdi, da bo delo na delovnem mestu stalo. Sam sem zaposlen v manjši delovni organizaci- ji, kjer so v bistvu težko sprejeli moj odhod na vajo. Stvari smo poskušali urediti tako, da sem nekaj poskušal narediti v naprej, drugo pa bodo poskušali opraviti so- delavci. Vendar se mi zdi, da bodo lahko teden dni zdržali tudi brez mene.«

Igor Klemenčič: »To sta moja prva urjenje in vaja, kar sem pred tremi leti pri- šel iz Jugoslovanske ljudske armade. Tempo dela se mi ne zdi tako hud, kot je bil v JLA, pa tudi drugače je

vzdušje tukaj, na tej vaji, veliko bolj sproščeno. V bi- stvu vsak ve, kaj je njegova naloga, vsaka stvar, ki jo naredimo, ima svoj namen in nečemu služi. Disciplina na strelišču pa je bila veliko strožja, kot je sicer. Seveda se mi zdi to samo po sebi umevno, saj smo imeli v ro- kah ostro strelivo in človek nikdar ne ve, kdaj se mu lahko po nesreči orožje sproži. Vaja in urjenje sta torej po mojem dobro orga- nizirana in mi v prihodnje ne bo težko spet priti. Seve- da pa bi rad povedal še to, da so nas domačini tukaj v Polhovem Gradcu zelo le- po sprejeli. Zelo so prijazni, seveda pa smo najbolj veseli tega, da lahko spimo na se- niku. Teritorialci pa se jim skušamo oddolžiti tako, da jim pomagamo pri najrazlič- nejših kmečkih opravilih. Tako sem sam pomagal pri spravi sena.«

Branko Savanović: »Po mojem mnenju sta organi- zacija vaje in urjenja ter de- lo približno podobna kot na prejšnjih vajah. Tempo dela je takšen, kot smo ga nava- jeni in ga ni težko prenašati. Pripadniki enote se med se- boj zelo dobro razumemo in smo radi skupaj, saj nas je večina takšnih, ki smo že več let skupaj v tej enoti. Drug drugemu pomagamo, saj smo nekateri že malo starejši. Seveda pa moram

Tomaž Komac

Tone Novak

Igor Klemenčič

Branko Savanović

pohvaliti vse pripadnike na- še enote zaradi disciplinira- nega obnašanja na strelišču. Vsi so se ravnali po navodi- lu naših starešin in mislim, da smo pokazali in dokaza- li, da znamo biti pravi vo- jaki.«

Enota Teritorialne obrambe mesta Ljubljana je imela po nekaj dnevnem usposabljanju tudi dokaj težko dvostransko vajo, v kateri so sodelovale tudi

enote jugoslovanske ljudske armade. Vaja je bila zasno- vana tako, da sta tako teri- torialna obramba kot JLA lahko preverili svojo vlogo pri branitvi ozemlja v Pol- hograjskih Dolomitih. Kljub temu, da je vajo ovi- ralo deževno vreme, lahko rečemo, da so jo kljub ne- katerim pomanjkljivostim sodelujoče enote opravile dobro.

B. K.

Bodoči piloti na obisku v Sloveniji

Prisrčni sprejemi

Od 26. do 31. maja je bila na obisku v Sloveniji skupina gojencev 4. letnika letalske vojaške akademije iz Pulja. Ta obisk je že tradicionalen in na njem naj bi se naši bodoči piloti seznanili z nekaterimi zgodovinskimi kulturnimi in naravnimi znamenitostmi Slovenije.

O potovanju po naši republiki nam je pripovedoval eden izmed gojencev te akademije Žarko Stankov iz Titovega Vrbasa. »Najprej smo se ustavili v Postojni, kjer smo si z velikim zanimanjem ogledali tamkajšnjo kraško jamo, seveda pa smo največ pozornosti namenili tistemu delu, kjer so partizanski diverzanti uničili skladišče nemškega letalskega goriva. V Ljubljani smo si ogledali stari del mesta, še posebej pa smo bili presenečeni nad sprejemom v Ljubljanski banki, kjer so nam omogočili ogled Ljubljane s terase njihove poslovne stavbe. Nato smo se odpeljali v republiški center za obrambno usposabljanje v Poljčah, kjer nas je namestnica republiškega sekretarja za ljudsko obrambo Božena Ostro- vršnik seznanila z nekaterimi problemi splošne ljudske obrambe v Sloveniji.«

Poleg tega so si gojenci ogledali še Bled, Bohinj, Begunje

in tamkajšnjo mučilnico ter pokopališče talcev v Dragi. Prav tako so obiskali Prešernovo rojstno hišo v Vrbi, na Ljubelju pa stražnico Maršal Tito. Posebno doživetje pa je bilo tovari- ško srečanje z mladimi, ki so ga pripravili v Domu JLA v Kranju. Gojenci pa so obiskali tudi nekatere kranjske šole, kjer so mladim pripovedovali o svojem šolanju in poti, ki jo mora prehoditi mlad človek, da postane pilot. Seveda pa niso mogli mimo delovnih organizacij in so si v Begunjah ogledali tovarno Elan, njene proizvodne obrate in bogato paleto izdelkov, predvsem smuči in jadralnih letal.

Zadnja dva dni obiska v Sloveniji pa so bili bodoči piloti na Štajerskem, kjer so si ogledali Maribor in obiskali Ptuj. V Mariboru so obiskali tovarno Tam, na Pohorju pa so si ogledali prizorišče zadnjega boja legendarnega Pohorskega bataljona.

Ob koncu smo gojenca Izudina Maleškića in Doboja pov- prašali o njegovih vtisih: »Vtisi s te poti so zelo lepi. Febru- arja smo bili tukaj, na Gorenjskem, na smučanju, in se mi je zdelo že takrat, da je Slovenija lepa, predvsem pa čista. Ta obisk je to samo potrdil. Pet dni je sicer premalo, da bi vse podrobneje videli in spoznali. Vendar pa moram reči, da sem videl veliko več znamenitosti, kot pa sem jih v svoji rodni Bosni. Vsi smo bili veseli stikov z mladimi in smo se z njimi dobro razumeli. Povedati moram tudi to, da so nas vsepov- sod, kamor smo prišli, sprejeli z odprtimi rokami.«

B. K.

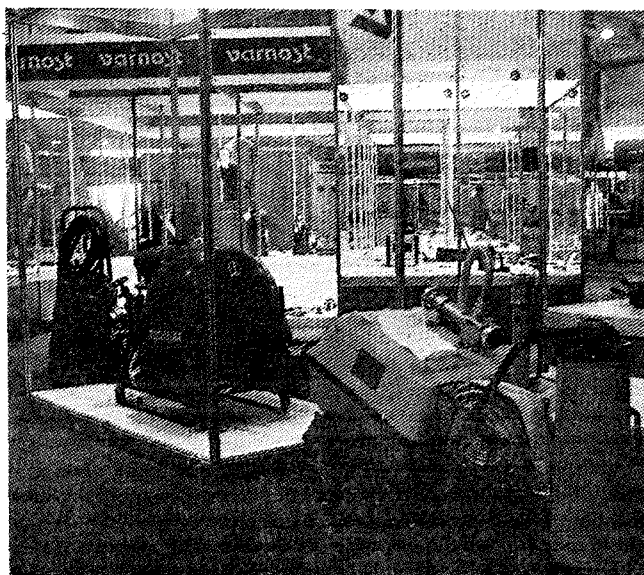
Sejem opreme in sredstev civilne zaščite v Kranju

Nekaj manj razstavljalcev kot lani

Ob dvajsetem juniju – dnevu civilne zaščite se bo v naši republiki in vsej Jugoslaviji zvrstila vrsta prireditve. Največja ob tem dnevu pa poteka te dni v Kranju. To je 17. mednarodni sejem opreme in sredstev civilne zaščite. Na tej tradicionalni prireditvi letos razstavlja 545 razstavljalcev, kar je nekaj manj kot lani. Od tega jih bo 21 iz tujine; to so proizvajalci tovrstne opreme iz Zvezne republike Nemčije, Avstrije, Italije, Japonske, Velike Britanije, Švice, Združenih držav Amerike in Švedske.

Letošnji sejem je razdeljen na osem delov, na njih pa proizva- jalci razstavljajo protipožarno opremo, sanitetno opremo in prvo pomoč, zaklonska in začasna bivališča, naprave za varovanje premoženja, sredstva za varstvo okolja, opremo in sredstva za službo opazovanja, javljanja in obveščanja, sredstva za osebno in vzajemno zaščito, poseben del pa je namenjen strokovni litera- turi.

Ob sejmu pa potekajo še druge spremljajoče prireditve. To so najrazličnejši strokovni seminarji, specializirane razstave, prikazi delovanja razstavljenih sredstev in opreme in drugo. Že iz tega je razvidno, da sejem ni samo komercialne narave, temveč je informativen in tudi propaganden. Včeraj pa so na železniški

postaji v Kranju pripravili ogledno in poučno vajo o reševanju ob morebitni nesreči z nevarnimi snovmi na železnici.

Precej dela pa je imela strokovna komisija, ki je ocenjevala novosti na področju opreme in sredstev civilne zaščite, saj so razstavljalci prijavi kar 52 novih izdelkov.

B. K.

Zvezno tekmovanje mladih v veščinah SLO

Včeraj se je v Mariboru za- čelo zvezno tekmovanje mla- dih v veščinah splošne ljudske obrambe in družbene samo- zaščite. Iz vsake republike in pokrajine je prišlo po pet ekip, in sicer po dve ekipi osnovnošolcev in srednješol- cev in ena ekipa mladine, ki ne obiskuje šol srednjega usmerjenega izobraževanja. Med tridnevним tekmova- njem se mladi merijo v stre- ljanju z zračno in polavtomat- sko puško, nudenju prve me- dicinske pomoči ranjencem in poškodovancem, metu ročne bombe, kako poznajo užitne in zdravilne rastline in kako morajo ravnati ob posamez- nih znamenjih za nevarnost.

Seveda pa to druženje mla- dih iz vse Jugoslavije ni na- menjeno samo tekmovanju.

Tako so si že ali pa si še bodo ogledali Slovensko Bistrico, Oplotnico in Osankarico, kjer je padel Pohorski bata- ljon. Ogledali si bodo zname- nitosti Maribora in se odpra- vili na izlet na Koroško. Tam se bodo na Muti srečali s svo- jimi vrstniki, na Poljani bodo imeli zgodovinsko uro, v Kot- ljah pa jih bodo seznanili z življenjem in delom pisate- lja Prežihovega Voranca. Obiskali pa bodo tudi priljub- ljeno koroško izletniško toč- ko, Ivarčko jezero.

B. K.

Prvenstvo ljubljanskega korpusa

V Ajdovščini se je konec prejšnjega tedna končalo prvo športno prvenstvo ljubljanskega korpusa. Na tej športni prireditvi, ki se je začela v ponedeljek, je sodelovalo 700 vojakov in starešin iz šestih ekip. Potem ko so sodniki spremenili vse rezultate v točke in jih sešteli, se je pokazalo, da je zmagovalec ekipa Ajdovščine pred Ljubljano, na tretje mesto se je uvrstil Kranj, četrta je bila Vrhnika, peta je bila ekipa obmejnih enot, šesta pa Postojna.

Hkrati s športnim prvenstvom pa so se v nekaterih krajih Primorske zvrstile številne kulturne priredi- tve, ki so jih pripravili vojaki. Največ točk na po- dročju kulturno-zabavnih dejavnosti pa je zbrala Po- stojna, ki je postala tudi zmagovalec tega tekmo- vanja.

B. K.

Štiri nove knjižice pri CZ

Narava v žepu

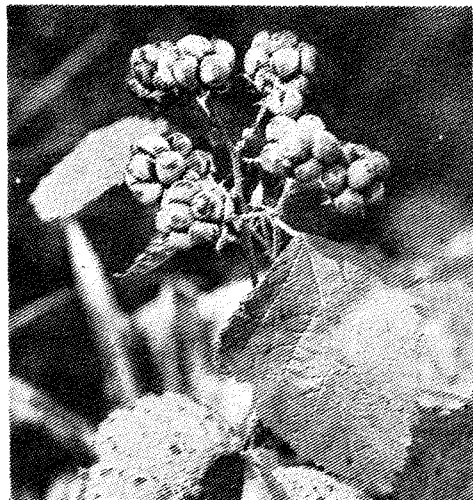
Tale naslov je hkrati tudi geslo za že kar čedno zbirko knjižic, ki izhajajo pri Cankarjevi založbi pod naslovom *Sprehodi v naravo*. Kdor redno obiskuje knjigarne ali knjižnice, se bo zagotovo spomnil nekaterih naslovov, ki so ljubitelje narave razveseljevali in jih še razveseljujejo s svojo drobno, priročno specialnostjo. Tako smo lahko prelistavali knjižico o oblakih in vremenu, o zvezdnem nebu pri nas, pa o pticah pevkah, o ujedah in sovah, o travniških rastlinah in življenju v morju...

Tokrat vam iz štirih (čisto res žepnih in praktično v plastičen ovitek spravljenih) knjižic ponujamo nekaj novosti, saj so izšle nove zanimivosti: Triglavski narodni park Petra Skoberneta, Nenavadni izleti v slovensko naravo Iztoka Geistra, Jagodnice Dietra Podlecha ter Hrošči Gerharda Schererja.

O jagodnicah in hroščih na kratko: poznamo celo vrsto lepo cvetočega grmičevja, drevja in podrasti, ki tvori na jesen, oziroma ob času svojega zorenja plodove rdečih, modrih in drugih barv. Na oko je videti prenekatera teh rastlin vabljiva, da bi jo človek kar poskusil. Vendar pozor! Med njimi so hudo strupene, poleg teh pa tudi jedilne, okusne, čeravno tega prej nismo vedeli in smo jih imeli le za okrasne... O hroščih, ki prebivaljo na naših travnikih in v gozdovih, smo tudi zelo različno seznanjeni. Malo poznamo njihove navade

in manj navdušene potohodce. Ni daleč od cest, ni težko dostopna in – do nje je prelep izlet.

»Planina Zajamniki (1257) je pripadala pašni srenji Češnjica. Del sveta, namenjen pa-

ši, je bil skupen, srenjski, preostalo zemljišče pa je bilo zasebno. Posledica oblike reliefa in lastniških odnosov je, da so stanovi postavljeni v vrsto ob robu pašnika in niso gručasto strnjene, kot je značilno za bohinjske planine. Ker stnove niso na skupnem, ampak na zasebnem zemljišču, se je močno pospešilo spreminjanje planine v počitniško naselje. Najbolj vidna sprememba v arhitekturi je, da so počitniške hišice za nadstropje višje od pastirskih stanov. Še vedno pa je za obiskovalca slikovit pogled na izjemno tloris planine, »ulico« pa zaključuje izjemno slikovita

Nenavadni izleti

V uvodu te svoje prijazne knjižice Iztok Geister pravi: »... Le malo je takih, ki gredo v naravo brez duševnega nahrbtnika, nedolžno, kot zelen, z napuhom nepopisan list. Toda, ali naj knjigo narave le listamo, ali pa v njej tudi kaj preberemo? Vodnik po skritih koticah slovenske narave nas ne uči brati z napotki; z doživetimi barvami vam

trgatveni vrvež že mimo, in vinogradi utrjeni dremlejo, pomeni užiti svetlobo. Svetloba je vdrla v vinograde, kjer latnikji razmetavajo dolge ošiljene sence po terasah, svetloba prodira v gozd, kjer je na rokah in prstih vse manj bukovega listja, da bi se z njim igrala visoko v drevju, a ga zato najde toliko več na tleh, po kolovozih, razmetanega. Tla so čedalje svetlejša in mehkejša, kot zlata odeja, va-

nasilka le eno izmed možnih podob, vse druge – verjame, da jih je neskončno, – si z malo posvečenosti lahko pričramo sami. ...»

Blaguški gozd

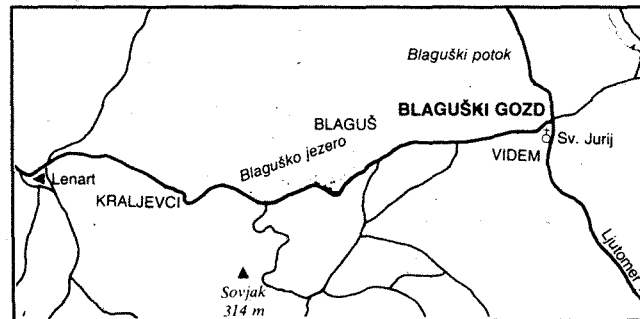
»Blagušani nimajo v vaškem grbu raka, ki ga je v začetku tega stoletja v Blaguškem potoku menda pobrala kuga, pač pa, šaljevci, blago uš, ki ji zagotovo nobena kuga ne more do živga. Hoditi v teh poznih oktobrskih dneh po Slovenskih goricah, ko je

lujoča v vetru, ki jo vlačijo za sabo vzpenjajoča se megla. Tudi bukvam dviguje krila, da se vidi zeleni mah med koraki. V Slovenskih goricah kroži svetloba kot vino med vinogradniki, s prosojnim kozarcem v roki, od gorce do gorce, od debela do debela, od lista do lista. Kako bi po vsem tem človek v tem blaženem gozdu ne bil pijan od svetlobe!

Blaguški gozd se razprostira med Blagušem in Vidmom ob Ščavnici.»

Zanimivosti
Spokojnost vinogradov v Slovenskih goricah
Lepota jesenskega listnatega gozda

in značilnosti. Prepričana sem, da le malokdo med vami ve, da rogač, hrošč, ki se ga najbrž dobro spominjate iz mladosti, izginja iz naših krajev, da samica polaga jajčeca na gnile korenine hrastov in da se ličinke hranijo s trhlilom, pri čemer traja razvoj najmanj 5 let, pogosto pa tudi sedem ali osem let! Odrasli hrošči pa se pojavljajo v juniju in juliju...

To sta bili knjižici s poučnim branjem. Zdaj pa k dveh, ki nas popeljeta na prelepe sprehode po Sloveniji: prva predstavlja skrite in manj skrite koticke Triglavskega narodnega parka, druga pa nas popelje po nenavadnih izletniških poteh, ki si jih je izbral in na njih našel tudi vrsto skritih znamenitosti – Iztok Geister.

Planina Zajamniki (Triglavski narodni park)

Tale opis iz knjige smo izbrali nalašč za manj spretno

panorama južnega dela Triglavskega pogorja.

Dostop: iz Rudnega polja na Pokljuki po gozdni cesti do planine ali peš iz Srednje vasi po markirani poti čez planino Na Šeh.»

Tale izlet v knjižici je označen z rumeno, kar pomeni, da je lahko samostojen, da ni težak, da pa je zanj priporočljiva planinska oprema (vsaj čevlji). Lahko je poldnevni ali celodnevni izlet, odvisno od tega, kako hitro zastavite hojo.

Slovenski pregovori iz sto let stare pratike

Beseda je veter...

Pregovori, ki smo jih našli v pratiki z letnico 1897, so jezikovno morda res sem ter tja malo zaprašeni, bistvo vsebine pa je prav tako uporabno, kot je bilo pred sto leti. Pa pogledjmo, kaj pravijo:

Beseda je veter; tebi iz ust, meni mimo ušes.
Ko denar poide, pamet pride.
Kdor hudim odpušča, dobrim škoduje.
Nobena pesem ni tako dolga, da bi se ne izpela.
Moraš je hujši od nečesa.

Slepoti ne pomagajo očala.
Toliko mora človek usta odpreti, kolikor si upa požreti.
Ceneno blago je vedno najdražje.
Za krita ni treba platu okoli vrta.
Majhen lonček nenadoma skipi.
Modri nosi jezik v srcu, nespametni pa srce na jeziku.
S čim režeš, s tem se vrežeš.
Ako hočeš koga spoznati, daj mu oblast.
Pokornih glav ne seka sablja.
Starši nabirajo, sinovi tratijo, vnuki stradajo...

Zdravnikovi nasveti

Starostni bolnik

Beseda geriatra izhaja iz grške geron in pomeni starec ter iz besede iatrós, kar pomeni zdravnik; z njo označujemo vedo o zdravljenju starostnikov.

Biološke spremembe, ki nastajajo s staranjem, so pod vplivom dednih in zunanjih dejavnikov. Že prav na začetku moramo razmejiti fiziološko staranje (normalno iztrošenje organizma v določenem daljšem obdobju) od patološkega z bolezenskimi spremembami, ki se pojavljajo prav tako pri starejših ljudeh in so posledica obolenj ter neprimerne, škodljivega načina življenja. Tu je treba upoštevati tudi telesno in umsko nedejavnost in vpliv tega na procese staranja.

Staranje se običajno odvija postopno, skozi vse naše življenje, vendar se od človeka do človeka različno kaže. Nekateri ljudje starijo hitreje kot drugi. Kriteriji za določanje tega, kdaj je človek prešel v skupino starejšega prebivalstva, pa so zelo približni, utegnejo pa biti tudi neprimerni. Preden nekoga všteto med starejše in ga tako tudi naslovimo, vsekakor moramo upoštevati človekove funkcionalne sposobnosti – pred dejansko, koledarsko starostjo.

Iz praktičnih, poenostavljenih razlogov pa vendar starost izražamo v letih, pri čemer danes že razlikujemo mlajše in starejše starostnike. Danes se že na primer starost 85 let ne zdi tako visoka kot nekoč, saj imamo v nekaterih deželah po svetu že zelo velik odstotek prebivalcev, ki so starejši od 85 let.

Posledice staranja, ki določajo naravo in stopnjo funkcionalnih motenj, so:

- zmanjšanje delovanja enega ali več organov ali organskih sistemov

- zmanjšanje odpornosti na zunanje dražljaje (tolerance na stres). Glavna značilnost procesa staranja je zmanjšanje ali upočasnitev delovanja notranjih mehanizmov v času delovanja zunanjega dražljaja (stresa). Nazorni prikaz te ugotovitve bi bil na primer tale: v časniku včasih beremo, da je ta in ta starejši človek čez noč zmrznil ali da je ta in ta podlegel toplotnemu udaru... Tako podhladitve kot toplotni udar, pa opekline in kar je še podobnega, starejši ljudje prenašajo veliko težje kot mlajši, kar velja tudi za zdravljenje ob poškodbah in obolenjih.

- obremenitvi psihični stresi zaradi osebnih izgub (na primer izguba fizične moči, smrt prijatelja, družinskega člana, upokojeve, zmanjšani osebni dohodki...). Tudi izguba občutka osebnosti, izguba samospoštovanja in podobni občutki spadajo v to kategorijo. Vsa ta dogajanja v človeku so znali že izjemno prefinjeno opisovati pisatelji od antike pa do danes (vse od znanega Aishilovega žalovanja nad Patroklo pa do sodobnega Frishevega Dnevnika), pri čemer vsa poročila o opazovanjih dogajanj s človekom v takšnih težkih stanjih potrjujejo današnja strokovna dogajanja, da stres pospešuje razraščanje rakavega procesa v telesu.

- motnje v imunosti, lahko večajo občutljivost za infekcijska obolenja, nagnjenost k novotvorbam...

- povečana je nagnjenost k vsem mogočim vrstam bolezni in njihovim kombinacijam,

- spremembe se utegnejo pojaviti tudi zaradi stalnih vplivov jemanja številnih zdravil,

- k vsemu naštetemu je treba dodati tudi zmanjšano telesno odpornost, pa seznam vseh sprememb, ki jih prinaša staranje, še ni končan.

Bistveno je, da se izogibamo stereotipom zastarelega pojmovanja o brezupnosti tega obdobja, oziroma da je stalno upadanje telesnih in umskih sposobnosti starostnikov neizogibno.

(se bo nadaljevalo)

dr. Danijel Brezic

11. junija na Polževo!

Ob dvajsetletnici Transverzale kurirjev in vezistvo NOV Slovenije in ob 22. zboru planincev PTT Slovenije bo 11. junija ob 11. uri na Polževem (pod pokroviteljstvom SO Grosuplje) veliko planinsko srečanje s kulturnim programom in vsem, kar sodi zraven. Ob tem jubileju je izšla tudi brošura s kronološkim pregledom dosedanjih srečanj, priložnostni zapis o zgodovini grosupeljske občine in krajši analitični zapis o tem, kako je zaživela v teh letih transverzala kurirjev in vezistov NOV Slovenije. O tem bomo obširneje pisali prihodnjič.

Revolucija še traja

Občinski odbor zveze združenj borcev Ljubljana center že nekaj let razpisuje natečaj z naslovom **Revolucija še traja**; kje je naše in moje v njej. Na letošnji že 6. razpis so svoje spise in likovna dela poslali mladi iz občine Delnice na Hrvaškem, Bijelo Polje iz Črne gore, Murske Sobote in iz krajevnih skupnosti, ki so pobratene s krajevnimi skupnostmi iz občine Ljubljana Center in pa seveda mladi iz občine Center.

Zirja je dobila v oceno 266 literarnih prispevkov iz 67 likovnih del. V njih so se mladi dotaknili vseh mogočih tem, ki jih vznemirjajo in privlačijo. Letošnji prispevki so prisilili organizatorja, da je že začel razmišljati o drugačnem naslovu razpisa. Povejmo še, da je bila v okviru tega razpisa konec maja v Cankarjevem domu okrogla miza učencev srednjih šol. Na njih so obravnavali težave mlade generacije, pomen slovenstva, hlapčevstvo da ali ne, zaščita okolja in še nekatere druge.

Za pokušino smo izbrali štiri spise, objavljamo pa tudi eno izmed likovnih del.

Ljubezen je čudo civilizacije

Bilo je nekoč... Njorda se tudi ta bajka tako začne, vendar pa nima konca, saj je to bajka o ljubezni. Vzamem ključ in grem sama vase. Odpiram kovček zaspanih spominov, da bi napisala spomin na to ljubezen.

Bilo je spomladi, letnem času ljubezni, rojevanju novih življenj, prebujanja in v dobi bitk in dvobojev brez milosti, v katere se spuščajo samo vetrovi.

Biti star štirinajst let pomeni pisati dnevnike in pesmi, ki jih nihče ne bere, biti malo prismsuknjen, oboževati kakšnega pevca, košarko in deklamirati Jeseninove verz. Padal je aprilski dež, jaz pa sem hitela v šolo in sama pri sebi ponavljala zgodovino: »Pompeji so mesto v Južni Italiji na vznožju Vezuva. Leta 79 našega štetja je Vezuv začel nenadoma bruhati in pepel je v kratkem času zasul tri mesta Herkulane, Stabio in Pompeje.« Bum. V nekoga sem se zalela.

»Joj... Jaz, veš. Jaz sem...« Nato sem pogledala v oči, široke kakor morje in nebo, k očem, ki so bile bolj plave, kot je Donava v Strausovih valčkih.

»Drugič pazi, kod hodiš!« Odhajaš.

V sebi štejem do deset in govorim: »Maximum Remedium irae est mora« (Seneca). Teden dni brez srečanja, nato pa znova srečanje v knjižnici, sponosa knjig in kaset in... Prvi skupni izhod.

Spominjam se, kako je dišalo poletje, vsepovsod, kjer sva hodila, je dišalo in se igralo z nama. Midva pa nisva bila niti otroka niti odrasla, mislila pa sva, da sva najpametnejša. Razen sebe nisva videla nič drugega. Pri tem pa sva pozabila, da ljudje vidijo naju. Ljudje ne poznajo in ne vejo za svojo srečo, tujo pa takoj opazijo. Zdi se mi, da je bila tudi najina ljubezen pompejska.

Se zdaj se spomnim tiste zgodovinske ure: »Pompeji so

bili razrušeni«. Plavalasi Slovenec z nasmehom na ustih pa je bil spet tu. Porušili so nama grad, ki sva ga gradila, čeprav niso imeli pravice. Nato pa je prišel oktober, kot pokošeno žito in moja želja, da zlomim krila svojim besedam. Hotela sem pobegniti od žalosti, hotela sem se skriti v svojem stolpu, vendar sem se spotaknila ob kamen resnice. Solze v mojih očeh. Misli valovijo kot trava na vetru, ta veter pa je preteklost, ki jo želim pozabiti. Govorili so mi, da gre prva ljubezen skupaj z norostjo. Govorili so mi, da moram premagati samo sebe. Sicer pa, kaj bi mi ta zmaga prinesla... Govorili so mi, da ima vsaka ljubezen svoj vrhunec. Ko enkrat pride do njega, ni druge poti, kot da se počasi vrne v doline in ravnine navadnega življenja. Vrnila sem se v navadno življenje. Toda kaže, da je življenje ljubezni podobno življenju snežinke. Vedno je ogroženo, vedno ji grozi, da se bo na soncu stopila.

Od takrat obstaja zame ljubezen samo v bajkah in knjigah i samo Nataša Rostova je znala zaljubljeno vzdihovati.

Ljubezen je čudo civilizacije: Zazibam spomine in zapiram kovček in si želim, da ga ne bi nikoli več odprla, saj sem predolgo gradila piramido samozaupanja, da bi jo zdaj porušila.

Nekje sem prebrala, da postavljajo spomenike netalentiranim pesnikom, pozabljenim junakom, še nihče pa ni poskušal zgraditi spomenika ljubezni. Se vedno so nadarjeni pesniki, ki pišejo o njej, to pa je morda boljše od spomenika.

Končujem bajko. In tako sta živel princ in princeska dolgo, dolgo in kot slišim, še danes živita srečno. On pa zdaj najverjetneje stoji na bregu Ljubljane in strmi v njeno vodo.

OLIVERA KVRGOVIĆ
OŠ Miloje Dobrašinić
Bijelo Polje

Pravi človek ne more nikoli in nikjer prenehati biti sin svoje domovine

(Božidar Jakac)

Človek je zasebno, individualno bitje, živeti in umreti mora sam, neponovljivo doživlja ljubezen in sovraštvo, žalost in radost, vse, kar je človeškega. Kot zasebnik pa je tudi bližnjik drugega, pripada skupnosti in živi le v skupnosti, je pripadnik naroda, državljan, član sveta.

V pesmih, ki govorijo o slovenski zemlji, sta zapisani lepota naših pokrajin in slovenska usoda. Dela so ustvarjalcev estetski spomin na rojstno pokrajino, motivacija samega sebe. Rostna hiša je nepozab-

na vrednota, nezavrgljivi temelj osebnosti, pribežališče iz tesnob sveta. Značilni primer je Prešernova Vrba iz sonetov nesreče: domača vas in očetova hiša bi mu zagotovila notranje ravnotežje. Svet zunaj njiu mu je dal sicer znanje, vendar ga je notranje razdril. Človek mora vztrajati na svojem, biti samosvoj, izviran, hkrati pa odprt za mednarodne duhovne tokove, kadar ti lahko osvežijo narodne ustvarjalne moči in cilje, potovati skupaj s tujino, a potovati z njo kot individualnost s svo-

jo častjo in oblastjo, potovati svobodni. Domovina je dragocena posoda, v kateri si skupnost shranjuje svojo bolečino in radost, strah in pogum, obup in radoživost, trdoživost, ki se pokaže zlasti tedaj, ko je skupnost postavljena pred odločitev. Človeku in narodu je za nekaj časa mogoče odvzeti fizično svobodo, ni pa jima moč preprečiti, da tedaj v svojem jeziku ne bi več govorila ljubezni in sovraštva, molitve in kletve.

V gozdu, linorez, Tomislav Ferdenben, osmi razred OŠ Josip Jurković, Brod-Moravice

Slovenci smo v času osvobodilnega boja že bili preizkušeni. Beseda je bila moč, z njo so se v čustvih in mislih iskali in dotikali člani razdrhtih družin, pregnanci, jetniki in borci. Ni naključje, da je v štirih vojnih letih nastalo več slovenskih pesniških zapisov kot v katerikoli štirih letih. Domovine ni mogoče naslikati s čopičem, slika jo srce.

V teh časih je misel slikarja Božidarja Jakca zelo aktualna. Naša domovina se je znašla v hudi gospodarski in politični krizi, prebujajo se različni nacionalizmi, ki so večkrat že na meji sovražnosti do drugih narodov. A vendar vsi živimo v eni državi in tako bo, če se le ne bo kaj nepredvidnega zgodilo, tudi naprej. Pred dnevi, ko je bila vsa jugoslovanska in tudi svetovna javnost vzbujena zaradi dogodkov na Kosovu, smo mladi razmišljali o slovenstvu in jugoslovanstvu. Nekdo je poudaril, da smo najprej Slovenci, nato Jugoslavlani. Najbrž bi to kakega pripadnika drugih jugoslovanskih narodov zelo vznemirilo in bil povod za obtoževanje o slovenskem nacionalizmu. To se namreč zdaj pogosto dogaja, naj je utemeljeno ali ne. Razmišljali smo o tem, da ko Slovenci še niso tako vzdigovali glasu glede nacionalnega vprašanja – jezika, je bilo vse dobro. Niso nas obkladali z nazivi: nacionalisti, lažnivci, izdajalci Jugoslavije. Zdaj pa, ko smo se začeli boriti za več pravic glede rabe slovenščine v JLA in nasploh, smo postali grešni

kozli za vse, kar se je v Jugoslaviji že in se še bo zgodilo. Nihče se tudi ni pritoževal, ko smo brez pripomb dajali ogromen del narodnega prihodka za nerazvite. Zdaj pa, ko so naši politiki začeli sprasovati, kam gre ta denar že 40 let, napredka pri razvoju ni, smo spet tarča napadov, da skrbimo le zase in smo izdajalci Jugoslavije. Sprašujejo tudi, kje smo bili vsa ta leta, ko je na Kosovu kontrarevolucija, da smo šele sedaj opazili to pokrajino. Očitno nečemo vedeti, da so slovenska podjetja ogromno vlagala v gospodarstvo te avtonomne pokrajine. Da, takšne stvari – podtikanja in obrekovanja človeka spravijo v bes in zaradi tega ga je včasih kar sram, da je Jugoslovčan, po drugi pa je ponosen, da je Slovenec. Mogoče tako ni prav, saj vendar slovensko državo zastopa Jugoslavija. Mogoče je tega krivo samo manipuliranje politike z ljudmi. Mislimo, da bi bilo marsikaj bolje v naši skupni domovini, če bi ljudje

različnosti lahko živimo složno in se skupaj borimo, da bomo čim več in čim bolje delali ter tako zaživel človeka vredno življenje. Bodimo pravi ljudje! A to je sedaj tako težko.

Leto 1989.

Pol osmih zvečer je in ljubljanska televizija predvaja Dnevnik. Na Kosovu se življenje normalizira. Slobodan Milošević s pronacionalistično dvignjeno roko začne svoj govor na beograjskem mitingu... Slovenci lažejo! »Slobogore, Smole dole!« Drhal je razjarjena, rjove, se poriva, vpije, tuli... Mojbog, to so naši bratje?! Zvezna republika Nemčija namerava uvesti vizume za naše državljane. Jugoslavija izgublja ugled po svetu. Napadli novinarja Dela na Kosovu. Tanki okrog Prištine. Stavke, neredi, orožje...

Ugasnem televizor. Dovolj mi je tega! Sprašujem se, kje je danes tisti žar, vse tisto lepo in veličastno, kar si lahko ogledujem na fotografijah iz leta

so čudoviti ljudje in sama sem prišla do fiksne ideje, da če ne vidim vsaj nekaj sveta, ne bo nikoli pravi človek, vreden svojega imena. Knjig sem prebrala ogromno in te ne zadošujejo več odpiranju mojih obzorij. Želim v svet, da moje abstraktno vedenje spremeni v konkretno obliko.

In to me stane. Ne samo, da zbiram denar po vseh podjetjih, kjer potrebujejo dokaj poceni delovno silo (hm, kaj sem!), pač pa žrtvujem ves prosti čas, v katerem sem včasih počela samo to, v kar me je gnalo srce in ne drugi. Tudi prosti večeri so šli k vragu (le kje stanuje ta Vrag, da bi jih šla poiskati?) in sto strani dobre knjige zamenja trden spalec, saj moje ubogo telesce, ki živi od dveh obrokov hrane na dan, ne prenese niti ene delovne ure več.

Da postanem nekaj, da postanem to, kar hočem, da me ne bo sram pred lastnim »biti«, potrebujem čas zase. Že davno sem ugotovila, da če zgubim dirko s časom, zgubim velik del svojega miru in moja pot »graditve sebe« se zavleče.

Ker je moja mamo skrbelo stanje v državi in mesto moje zaposlitve in ker ima dinar (navzdol) drseči tečaj in ker je usmerjeno izobraževanje zavojeno že v svojem bistvu, se sama prebijam do znanja, ki je polovica mojega »biti«. Cena zanj pa je do-bit. Denar namreč.

Ne vem več, kjer sem in ne vem več, kdo je kriv.

JOŽICA MEGLEN
Srednja ekonomska
šola B. Kidrič Ljubljana

Igra je moj svet

Igra je moj svet. V svetu igre se igram, veselim, skačem in nagajam. Ko se igram, sem na planetu igračk. Tam je vse živo, svetlo in lepo.

Vse je polno igračk, od avtomobilov do punčk. Otroci, med njimi sem tudi jaz, tekajo sem in tja. Debel možak razdaja sladkarije. Velikokrat se peljem z vrtiljakom. Hodim na srečolov – tombolo. Vsak dan me odpelje lep vlak, res lep na planetu igračk. Tam ni nobenega mojega sošolca ali sošolke. Kristino prepričam, da bo odšla z mano. Šola ni moj najljubši svet. Moj svet je planet igračk. Pridem iz šole, nacečkam domačo nalogo, tečem na železniško postajo. Toda doma sem pozabila sendvič. Tako bom pojedla celo torto. Vozim se pet minut. Tu sem na planetu. Hitro k debelemu možaku po torto. Pojem jo zelo, zelo hitro. Zdaj se grem igrati. Hitro teče čas. Domov moram. Jutri so v šoli izkazi, potem so počitnice. Hura! Hura! Spet sedim v šoli. Bila sem odlična. »Mama!« pokličem. »Je vse pripravljeno za na pot?« »Da, je rekla mama.« Zdaj grem. Adijo. Pisala ti bom pismo! Mama je pismo dobila. Vsebinska je takale:

Tu je lepo. Vsak dan se znorim, da zvečer padem v posteljo. Za zajtrk, kosilo in večerjo jemo sladkarije. Neki deček je takooo siten, da ga bom skloftala, če bo še težil. Kako je na zemljici? Ali je lepo vreme. Danes grem spet v kino gledat film. Naslov filma je: Ti si lena. Lep pozdrav!

No, jutri se vrnem na zemljo. Potem grem spet v šolo. PETRA ČETRTEČ, 3. b
OŠ Majde Vrhovnik, Ljubljana

predvsem delali in šele potem hodili na mitinge.

In mi? Govorili so nam o bratstvu in enotnosti. Verjeli smo in naivno recitali borbene pesmi na nešteti proslovah. Pa bi lahko bilo drugače, če bi naši voditelji že vsa leta mislili na to, da mentaliteta Slovenca, Srba, Hrvata ali Muslimana ni enaka, da kilogram železa ali bombaža ne moremo spraviti v enaki vreči. Jugoslovanski narodi smo lahko enotni in enakopravni, ne pa enaki. Upošteva naše

Biti ali imeti

Pi-pi-pi! Dum iz postelje in hop v hlače in pulover. Zviz v šolo in sedem ur čepenja na trnih. Driin. V tretji prestavi stečem v »službo«, kot pravim mojemu popoldanskemu delu. Za stopetdeset starih tisočakov se grem »maliciranje« in zvečer sestradana padem skozi domača vrata. Zvezki me vztrajno zahtevajo, a postelja prijetno vabi. Sem človek načel, zato grem vedno spat in sanjam sanje pravičnega do naslednjega dne.

To je dan »brezskrbne« srednješolke, ki želi nekaj narediti iz sebe in se izvleči iz povprečja. Sovraži denar, a iz dneva v dan preračunava, koliko je na zgubi, ker je marka poskočila, še preden jo je uspela kupiti. Vztrajno trdi, da ni materialist, a ponoči ne spi, ker kuje strategijo večjega dobička. Sovraži denar, ker hoče nekaj postati!

Ona sovraži denar. Jaz so-

1945. Bratstvo in enotnost? Retorično vprašanje.

In tu, na koncu vsega jaz. Na pragu življenja. Kakšnega? Ne morem razmišljati o prihodnosti svoje druge domovine Slovenije. Ljubim jo in spoštujem. V svojem srcu trepetam zanj in ji želim srečo. Enako goreče kot sebi...

Razmišljanja učencev:
BARBARE MARKUN,
ROBERTE ŽILAVEC,
PRIMOŽA ŠTAJERJA iz 4.
Fa razreda
VIP farmacevtski tehnik

vražim denar. Sovražim ga kot pojem »imeti«, a ga potrebujem, da bom uresničila pojem »biti«. Osnovna šola mi je narekovala najmanj kariero Nobela, a dejansko gospodarsko stanje v državi, ki je pestilo predvsem našo mamo, mi je narekovalo perspektivno kariero ekonomista. Da pomeni moja usmeritev tunkanje v povprečje, takrat na srečo nisem vedela; danes pa to vem, zato si dopovedujem, da bom nekoč direktor. To dviguje moralo! Moja šola je šola za »tupe« direktorje. To zadnje – je prvo dejstvo, ki me sili, da mislim in se ženem za denarjem, ki ga sploh ne maram. Če me drugi ne pripeljejo do korita (znanja), se bom pa sama prigrebla do njega. Polovico letne štipendije žrtvujem, da se učim drugega tujega jezika, za katerega v šoli ob štirih urah strojepisja na teden ni prostora. Svetovljani

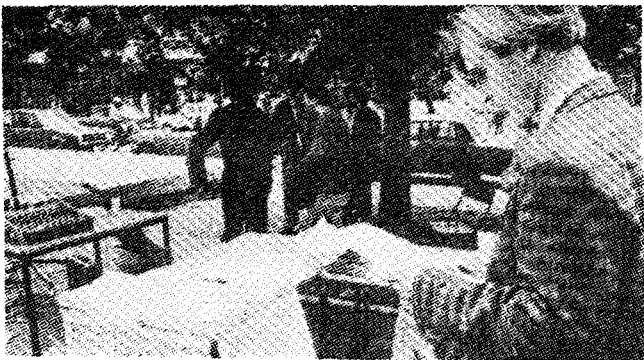
Mladinski festival

Verjetno bo po festivalu Zveze socialistične mladine v Murski Soboti v javnosti najbolj odmevala nova sintagma, ki jo je na eni okroglih miz »demokracija da, razkroj naprej« povedal Mojmir Ocvirki: »Slovenska oblast bo plesala, kot bo Zveza mladine igrala«. Odmevala zato, ker zelo jasno izraža vzdušje dobršnega dela festivalskih razprav. Člani mladinske organizacije so menili, da so »kot opozicija dosegli vse«, da imajo podporo javnosti in da so sposobni uspešno delovati skozi skupščinski sistem. Po mnenju nekaterih udeležencev se mladinski organizaciji na spomladanskih volitvah – če bodo splošne, tajne in neposredne – ni treba bati neuspeha. Seveda, če bodo volitve res take, kot si želi večina političnih volilcev, o čemer pa

je druga polovica razpravljalec resno dvomila. Iz tega torej logično sledi, da boj za neposredne, tajne in splošne volitve ostaja ena prvih nalog ZSMS. Sicer pa se udeleženci mladinskega festivala tokrat niso izognili nobeni od »vročih« tem – na primer Kosovu, procesu proti četverici ali sporu med slovensko in srbsko politiko. Teza, da je »srbski politiki treba vzeti najmočnejše orožje – besedo« je morda sporna, vsekakor pa vredna razmisleka. Prav tako kot kritika slovenskemu predsedstvu, ki »izgublja čas z dopisovanjem s srbskim predsedstvom, namesto da bi izkoriščalo legalne skupščinske poti«.

Na festivalu pa se je pokazalo še eno dejstvo: da v ZSMS obstaja množica različnih in celo nasprotujočih si mnenj in

stališč o številnih nerazčiščenih vprašanjih. Tako še vedno ni jasno, kako rešiti problem generacijske omejenosti Zveze mladine. Sporno je tudi njeno ime, ki pa je po mnenju nekaterih postalo blagovna znamka, ki je ne bi bilo dobro spreminjati. Pravi vihar pa je na festivalu sprožilo vprašanje, ali so člani Zveze mladine lahko tudi člani Zveze komunistov. Nečlani partije so bili odločni – zaradi načela demokratičnega centralizma članstvo v obeh organizacijah hkrati ni mogoče. Člani partije pa so užaljeno ugotavljali, da jih še nikoli nihče ni klical na odgovornost zaradi stvari, ki so jih počeli v mladinski organizaciji. Zanimiv je bil tudi eden izmed pomislekov predsednika ZSMS Jožeta Školjca – večina vodilnih mož mladinske organizacije je tudi članov partije; brez njih bi težko sestavili uspešno ekipo. Drugi pa so razmišljali ta-

V okviru mladinskega festivala v Murski Soboti so potekale številne kulturne prireditve, športna srečanja, koncerti, številne organizacije, odbori in društva pa so na stojnicah predstavili svoje dejavnosti. Med njimi je bil tudi odbor za zaščito človekovih pravic na Kosovu.

kole: ali dejstvo, da člani Zveze komunistov ne smejo v ZSMS, pomeni tudi to, da bo treba izločiti tudi člane drugih zvez – denimo radikalce, zelene, člane Kmečke zveze... Skratka, očitno so v Murski Soboti prišla na dan vprašanja, ki

so potihoma že dolgo tlela med člani ZSMS. Verjetno pa je za oceno, da je bil festival korak naprej v razvoju slovenske mladinske organizacije, dovolj že dejstvo, da so o teh problemih spregovorili javno in, upajmo, pravočasno. Tanja Starič

Odnos stroke do spomenikov NOB ni zadovoljiv

S seje Sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri P RK SZDL Slovenije

Svet je celotno sejo posvetil razpravi o spomeniško-varstveni problematiki. Osrednje pozornosti je bila deležna seznanitev z odgovorom na predlog stališč Zvezne konference SZDL Jugoslavije ki ga je Svet dal v javno razpravo občinskim svetom ter pristojnim republikam in območju strokovnim ustanovam. Predlog stališč je bil v večmesečni javni razpravi tudi v drugih republikah in pokrajinah. Po sprejemu stališč namerava Zvezna konferenca SZDL Jugoslavije pri organih federacije sprožiti postopek za sprejem zakona, po katerem naj bi se spomenikom in spominskim obeležjem osvobodilnih vojn in osvobodilnih gibanj, NOB in socialistične revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti zagotovil enoten jugoslovanski status, položaj, organizacija in način dela.

Javna razprava, posebej pa še razprava na seji Sveta je načelno podrla idejo, po kateri naj bi se na ravni države dogovarjali o tem, kateri spomeniki so tako pomembni, da bo zanje skrbela Jugoslavija kot celota. Pri tem je bila dana podpora

takemu načinu dogovarjanja, ki bo upošteval, da je urejanje zadev na področju kulture v pristojnosti republik in pokrajin. To pomeni, da naj bi se republike in pokrajini med seboj na podlagi posebnega dogovora ali zakona dogovarjale o tem, kateri spomenik je tako pomemben, da je zanj potrebna njihova skrb. V primeru, da bi se ena, dve ali več republik odločile za zakon, bi moral biti ta sprejet v zboru republik in pokrajin, da bi bile na ta način upoštewane specifičnosti sodelujočih in zainteresiranih. Po takem zakonu bi bili vsi podpisniki dolžni, da v svojem okolju zagotovijo vire financiranja, strokovne službe in vso izvedbo zaščite, kar pomeni, da bi zakon izhajal iz obstoječih materialnih virov, strokovne mreže in obstoječe strukture vrednotenja.

Glede načina obravnavanja spomenikov je bilo poudarjeno, da so v zakonodaji SR Slovenije že uveljavljena načela in terminologija, ki je v skladu z mednarodnimi konvencijami. Uveljavljen je način, po katerem so z vidika stroke vsi spomeniki enako pomembni in

vredni zaščite. Vsako okolje, kjer se spomenik nahaja, pa je najprej in najbolj poklicano, da za ta spomenik skrbi. V razpravi je bilo opozorjeno na negativne učinke kategorizacije spomenikov na bolj in manj pomembne v preteklih letih, ko so krajevni dejavniki zaradi take delitve opuščali skrb zanje. Poleg tega so spomeniki, uvrščeni v nižje kategorije, avtomatično deležni manjših možnosti za varstvo.

Nadalje je bila dana podpora strokovnemu zadržku, da bi spomenike NOB in ljudske revolucije izločali iz enotnega sistema varstva kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti, kar bi obenem pomenilo, da bi v naši republiki morali spreminiti obstoječi Zakon o naravni in kulturni dediščini ter druge zakone, ki posredno urejajo to področje.

Ugotovili so, da opredelitev za tak način uveljavljanja obravnavanja spomenikov ne pomeni, da ni utemeljena potreba po seznamu najpomembnejše naravne in kulturne dediščine, ki pa ga mora pripraviti stroka na podlagi obstoječih in uveljavljenih kriterijev, med

katerimi so najpomembnejši avtentičnost, izvirnost in stopnja ohranjenosti.

V razpravi so poudarili, da bo Svet izhajal iz opredeljenega načina gledanja na predlog stališč ZK SZDL tudi pri opredeljevanju do vrste obstoječih pobud, kot je na primer pobuda za ureditev statusa spominskega obeležja sremski fronti.

Nadalje se je Svet seznanil s konkretnimi pobudami za razglasitev spomenikov velikega izjemnega pomena za SR Slovenijo, kot so pobuda v zvezi s spomenikom žrtvam taborišča na Ljubelju, spominskim parkom Poljana ter Šeškovi domom v Kočevju. Razprava je potrdila potrebnost in utemeljenost razglasitve pomembnejšega dela znamenitosti in spomenikov na Slovenskem. Pristojne republiške strokovne ustanove so ob tem pojasnile postopek razglasjanja, ki poteka tako, da najprej vse kulturne spomenike na svojem območju razglasi občina. Če občina tega ne stori, gre za spomenik velikega in izjemnega pomena, nastopi razglasitev (v smislu intervencije na republiškem nivoju). Posebej je bilo poudarjeno, da razglasitveni akt, občinski in tudi republiški, ureja pravno-varstveni režim, ne pa tudi vprašanja financiranja, kar se pogosto v prvi vrsti pričakuje. V razpravi je bilo

predlagano, da naj se to vprašanje rešuje v okviru sistema družbenega planiranja na ravni republike in občin, kar je najpomembnejša pot za uveljavitev družbenega varstva nad spomeniki in znamenitostmi.

Poleg omenjenih vprašanj se je Svet seznanil še s problematiko Partizanskega Roga, spominskega parka Trebče in bolnice Franja, ki pa je zaradi obsežnosti tokrat ni moč podrobno predstaviti. Omeniti velja le splošno oceno iz razprave, da odnos družbe in stroke do spomenikov NOB in revolucije ni zadovoljiv in da je zato skrajni čas za jasno opredelitev, kaj iz tega zgodovinskega obdobja hočemo ohraniti.

Svet se je seznanil tudi z rezultati desetletnega dela Skupnosti spominskega območja Žumberak-Gorjanci, ki ga sestavlja osem občin, pet z območja SR Slovenije in tri z območja SR Hrvatske. Svet je ob tem sprejel pobudo za podelitev posebnega priznanja Skupnosti za dosežene rezultate pri ohranjanju in razvijanju revolucionarnih izročil iz daljne in bližnje preteklosti, posebno pa iz časa NOB ter za pomembne rezultate v prizadevanjih, da se ob pomoči širše družbene skupnosti pospeši družbeno-gospodarski razvoj tega območja, ki spada med najmanj razvite dele obeh republik.

Marija Serdoner-Lavrenčič

Zvišane penzijske cene v Banjolah

v skladu s sklepom Sveta Počitniškega doma ZZZB NOV Ljubljana-Banjole (dne 8. maja), da se, upoštevajoč gibanje vhodnih cen prehranbenih artiklov, energetike in storitev vsakega 5. v mesecu uskladijo penzijske cene glede na povprečno cen. Žal je bilo že po enem mesecu od objave cen v TV-15 (11. maja), zaradi izredno zvišanih vzhodnih cen občutno zvišati tudi penzijske cene, ki so:

Nastanitveni objekt	CAS	
	predsezona 15.-25. 6.	sezona 25. 6.-5. 9.
Depandansa 2	130.000	200.000
Depandansa 1 in 3		
- podprit. D-2	123.000	200.000
Blok A in B		
- podprit. D-1	104.000	160.000
počitniške hišice	-	124.000

Cene za čas posezone bodo naknadno objavljene. Člani ZZZB NOV iz občin ustanoviteljic PD imajo na te cene popust, in sicer v predsezoni od 15.-25. junija, 25 odstotne, v času sezone od 25. junija do 5. septembra pa 20 odstotne. Skladno z novimi cenami je zvišana tudi cena za 14-dnevno zdravljenje v Karlovih Varyh na 2.715.000 din. V ceni je upoštevano 20 odstotno znižanje za člane ZB NOV. Avtobusni prevoz za goste doma iz Ljubljane do Banjol in nazaj v Ljubljano je od 5. 6. dalje 105.000 din. Vse ostalo velja, kot je bilo že objavljeno v TV-15 2. marca 1989. Svet Počitniškega doma Banjole

Vabila

Ob krajevnem prazniku KS Vodice, Bukovica, Šinkov Turn in ob 45-letnici preboja Gorenjskega odreda v vasi Vesca vabimo v soboto, 10. junija 1989 ob 17. uri na proslavo v Vesco. Vabljeni so vsi nekdanji borci in krajan. Zbranim bo spregovoril Lado Ambrožič-Novljan. Ob tej priložnosti pa se bo zvrstilo več kulturnih in športnih prireditev; med drugim bodo poimenovali cesto Koseze-Vojsko v cesto Gorenjskega odreda, na njej pa bo kolesarsko pionirsko tekmovanje.

Hkrati pa udeležencem NOB, borcem in aktivistom ter vsem krajanom, posebej pa borcem Gorenjskega odreda čestitajo ob 13. juniju – ob krajevnem prazniku in jim želijo prijetno praznovanje.

Odbor skupnosti borcev Gorenjskega odreda in KO ZB Bukovica – Šinkov Turn

Vabimo vas na otvoritev dokumentarne razstave »Prva in druga lovska eskadrilja NOV Jugoslavije« (nastanek, razvoj in bojna pot), ki bo v petek, 9. junija 1989 ob 11. uri v atriju Pokrajiskega muzeja v Kopru, Kidričeva 19.

Razstavo je pripravila profesorica zgodovine Biserka Isaković, kustosinja muzeja jugoslovanskega letalstva iz Beograda, v počastitev 45-letnice oblikovanja Prve in Druge lovske eskadrilje NOV Jugoslavije (prvega letalskega polka JLA).

Razstava bo odprta ob delavnikih, ob 9. do 13. in od 18. do 20. ure, ob sobotah pa od 9. do 13. ure, in sicer od 9. junija do 21. junija 1989. Odbor in pokrajinski muzej

Skupnost borcev italijanskih partizanskih enot NOV in PO Slovenije iz Izole;

Obalni odbor ZZB NOV iz Kopra; Občinski odbor ZZB NOB iz Rovinja; in Italijanska Unija za Istro in Reko vas vabijo na proslavo 45. obletnice ustanovitve italijanskih partizanskih enot in odredov v Sloveniji in v Istri. Udarne brigade »Garibaldi Trieste«

24. Narodnoosvobodilna brigada »Fontanot«

Bataljon »Pino Budicin« iz brigade »Vladimir Gortan« Samostojni bataljon »Alma Vidoda«

Partizansko zborovanje in slavnostna seja bo v koprski kinodvorani v soboto, 24. junija ob 10. uri.

Slavnostni govornik bo tovariš Boris Mužević, član Predsedstva CK ZKJ.

TRIGLAV - SIMBOL SVOBODE

spominski pohod partizanov in mladih na triglav

Četrti spominski pohod borcev in mladine na Triglav, ki ga letos organizira OK SZDL Tolmin, bo tudi tokrat 21. in 22. julija; torej na praznik vstaje slovenskega naroda. Organizacijski odbor si prizadeva, da bi v vsebino letošnjega pohoda vnesel primorsko-soško-tolminske značilnosti. Seveda bo tudi letošnji četrti pohod vseslovenska družbena prireditev, saj pričakujejo prijave borcev iz vse Slovenije, vabljeni pa so tudi delegacije zamejskih borčevskih organizacij.

Za letošnji pohod bo veljalo nekaj novosti: pohodniki iz Rudnega polja bodo na Pokljuki začeli pohod v koloni 21. julija že ob 6. uri in ne ob 8. kot doslej. Za vse tiste, ki ne bodo zmogli iz kakršnihkoli razlogov priti do 6. ure na Rudno polje, lahko pridejo z avtobusom do vojašnice na Rudnem polju že 20. julija (glej prijavnico), kjer bodo lahko prespali v vojašnici.

Jože Čurin

PRIJAVNICA

Poznavajoč svoje zdravstveno stanje in fizične sposobnosti se kot udeleženec NOB oz. član ZZB prijavljam na četrti spominski pohod na Triglav, ki bo 21. in 22. julija 1989.

Primek in ime – ilegalno ime	letnica rojstva:
naslov: kraj, ulica, hišna št.	poštna št., tel.
sodelovanje v NOB od: mesec, leto	čin v JLA
ime enote skupnosti borcev, h kateri se prištevate	
Na Rudno polje bom prišel z lastnim prevozom	
Potrebujem prevoz (avtobus) iz Bleda na Rudno polje	Da Ne (ustrezno obkrožite)
v četrtek, 20. julija ob 17.00 uri	Da Ne
VARIANTA II.: POHOD DO VELEGA POLJA. Ob letošnjem pohodu Organizacijski odbor uvaja še lažjo in krajšo varianto, in sicer pohod do Vodnikovega doma na Velem polju za vse tiste borce, ki bi pa to za polovico krajšo pot zmogli. Tudi udeležba po varianti II. bo šteta za pohod na Triglav.	
Udeležil se bom Pohoda variante II.	Da Ne
(ustrezno obkroži)	
Zavezujem se, da bom morebitni tehtni zadržek takoj sporočil organizacijskemu odboru.	
Prijavo pošiljam (do 15. junija 1989) na naslov:	
Občinska konferenca SZDL	
Organizacijski odbor IV. spom. pohoda na Triglav	
TOLMIN	

Podpis prijavitelca: